

בבא קמא

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היים תשס"ה

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשרי מהג"מ ישראל מקרעמו ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לדבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלווה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנכמנו בעין משפט) ותורה אור, כל אלה סידר והיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלמי הנכורים להר"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד – תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פ"ק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים כחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

- א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.
- ב) חדושי הלכות {מהרש"א} להג"מ שמואל אליעזר הלוי
- ג) חדושי אגרות {אידלש ז"ל אבד"ק קאוסמרא.
- ד) מאיר עיני חכמים {מהר"ם לובלין} להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.
- ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק.
- ו) מעדני יום טוב {בתולה נקרא על הרא"ש לספתי להג"מ יום טוב מעדני מלך ברכות והלכות ספנות ליפמאן ה ל ו י
- ז) דברי חמודות {בתולה נקרא וחילין וכבודות ונה העליר ז"ל (בעה"מ תלחם חמודות) חוספות י"ט}.
- ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין.
- ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנור ז"ל (מהרש"ק).
- י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.
- יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי דורוויץ ז"ל (אביו של בעל השלי"ה).

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ט).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי וכתראי רובם היו נגזזים עד כה בכתבי יד בנגני הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקיבים בשמותיהם מעבר לדרך הזה:

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים רא"ם

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ושתיים לביע

א א מיי" פ"ד מהלכות
מקן ממונ ה"ל א סמג
עשין כו ספ"ט עו"ט"ע ח"מ
ס"י ש"ז ספ"ט כ :

ב ב מיי" שס טו"ט"ע שס
ספ"ק א :

ג ג מיי" שס טו"ט"ע
ספ"ק ב :

ד ד מיי" שס טו"ט"ע
ספ"ק ג :

ה ה מיי" שס הלכה ה
טו"ט"ע שס ספ"ק ה :

ו ו מיי" שס הלכה ו
טו"ט"ע שס ספ"ק ו :

ז ז מיי" שס הלכה ז
טו"ט"ע שס ספ"ק ז :

ח ח מיי" שס פ"ג
הלכה י"א סמג שס
טו"ט"ע ח"מ ס"י ש"ז
ספ"ק ח :

ט ט מיי" פ"ד שס
הלכה י"ב טו"ט"ע
ספ"ק ט :

י י מיי" שס הלכה י'
טו"ט"ע שס ספ"ק י' :

יא י מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ח"מ ס"י ש"ז ספ"ק י' :

יב י מיי" שס פ"ו ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק יב :

יג ג מיי" ע מיי" פ"ד
מג"ל מקן ממונ ה'י
כ ועיין בהשגות ונתי"מ
סמג שס טו"ט"ע שס
ספ"ק יג :

יד ד מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק יד :

טו ט מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טו :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

טז ז מיי" שס פ"ד ה'י
א סמג שס טו"ט"ע
ספ"ק טז :

הכונס פרק ששי בבא קמא

מסורת
הש"ס

הכונס - פטור - דהא נטרה ומאי הוה ליה למעבד : הניחה כנסה .
מלערא לה שמא ולא סגי ליה בנעילה כראוי דמוקמינן
בגמרא דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מזויה : **נכנס הרועה תחתיו** -
לחסייב בזקן : **נפלה לגינה** - בלחוס מגג בעלה הסמוך לגינה
תורה אור חזירו או שהיתה רה"ר גבוה מן

[ע"י חוס'
לקמן מ: ד"ה
נפלה]

[ע"י לקמן מ:
חוס' ד"ה שמין
וחוס' ב"מ ט"ז:
ד"ה שמין]

לעיל מה: לקמן
ט"ז: [ע"י חוס'
שבת כ"ב:
ד"ה קשרי]

לעיל ב'

[חוספתא
שנועות פ"ג
ט"ז]

[ע"י חוס'
לקמן מ:
חוס' ד"ה שמין
וחוס' ב"מ ט"ז:
ד"ה שמין]

הכונס לאן לזיר - זה היה ראוי לשנות לעיל בהדי מילי דשור
ללא היה לו להפסיק בזמניו דבור אלא חגב דהנח נפל
לבור והבאיש מומיו הנח בתריה מילי דבור א"נ מילי דבור ראווי
לשנות תחילה קודם שישנה דיני שמירה וגם דיני אלס היה ראוי לשנות
תחילה אלא חגב דתנן כסהו כראוי

הכונס יצאן לזיר ונעל בפניה כראוי

ויצאה והויקה פטור לא נעל בפניה כראוי ויצאה והויקה חייב יצרעה בלילה או שפרצוה לסמים ויצאה והויקה פטור הוציאיה לסמים לסמים חייבין הניחה בחמה או שמסרה לחרש שוטה וקמן ויצאה והויקה חייב למסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו *נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית ירדה כדרכה והויקה משלמת מה שהויקה כיצד משלמת מה שהויקה *שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה ר' שמעון אומר אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים אם סאה סאה אם סאתים סאתים : **גמ'** ת"ד יאיוהו כראוי ואיוהו שלא כראוי דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה זהו כראוי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה זהו שלא כראוי א"ד מני בר פטיש מאן תנא מועד דסגי ליה בשמירה פחותה ר"י היא דתנן *קשרו בעליו במוסירה ונעל לפניו כראוי ויצא והויק אחד תם ואחד מועד חייב דברי ר"מ ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור שנאמר *ולא ישמרנו בעליו ושמור הוא זה ר"א אומר אין לו שמירה אלא סבין אפילו תימא ר"מ שאני שן ורגל דהתורה מיעמה בשמירתן דאמר ר' אלעזר ואמרי לה במתניתא תנא ארבעה דברים התורה מיעמה בשמירתן ואלו הן בור ואיש שן ורגל בור דכתיב *כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכנסו הא כסהו פטור אש דכתיב *שלם ישלם המבעיר אתה

הבערה עד דעביד כעין מבעיר שן דכתיב *ובער בשדה אחר עד דעביד כעין ובער רגל דכתיב ושלח עד דעביד כעין ושלח ותניא *ושלח זה הרגל וכן הוא אומר *משלחי רגל השור והחמור ובער זה השן וכן הוא אומר *באשר יבער הגלל עד תומו מעמא דעביד כעין ושלח ובער הא לא עביד לא אמר רבה מתניתין נמי דיקא דקתני צאן מכרי בשור קא עסקינן ואתי ניתני שור מאי שנא דקתני צאן לאו משום דהתורה מיעמה בשמירתן לאו משום דכאן קרן לא כתיבא בה שן ורגל הוא דכתיב ביה וקמ"ל דשן ורגל דמועדין הוא ש"מ : תניא *אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפרוץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשובר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו : אמר מר יהפורץ גדר בפני בהמת חבירו הי"ד איילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי נחייב יאלא בכותל

גמ' : פ"ה חייב - דלא כגי ליה בפחותה וטעמא דר' יהודה בפרק שור שנגח ד' וה' (לעיל דף מה): ר"ל - פליג אחריוהו דליוני ר"מ מיהו בשמירה מעולה כגי ליה ור"א סבר ליה ליה נטירתא למועד : **הא כנסה** - אפי' פורתא ולא בעי עד דטאיים ליה בעפרא : **כעין מבעיר** - בפשיטה : **כעין ובער** - כעין שיאכילה לבהמתו בידיה כלומר בפשיטה : **מתיני נמי** - דטעמא משום דהחורה מיעמה אבל בקרן מועדת לחו כר"י ס"ל : **מדקמי לאן** - דלחן הויקה אלא בשן ורגל : **עסקינן ואפי'** - כולוה פירקין עד השתא : **פטור מדיני אדם** - קסבר גרמא בזקין פטור : **השן** - כח"ל

הוא ש"מ : תניא *אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפרוץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשובר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו : אמר מר יהפורץ גדר בפני בהמת חבירו הי"ד איילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי נחייב יאלא בכותל

הוא ש"מ : תניא *אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפרוץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשובר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו : אמר מר יהפורץ גדר בפני בהמת חבירו הי"ד איילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי נחייב יאלא בכותל

הוא ש"מ : תניא *אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפרוץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשובר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו : אמר מר יהפורץ גדר בפני בהמת חבירו הי"ד איילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי נחייב יאלא בכותל

הוא ש"מ : תניא *אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפרוץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשובר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו : אמר מר יהפורץ גדר בפני בהמת חבירו הי"ד איילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי נחייב יאלא בכותל

מתני'./ הכניס צאן לדיר ונעל בפניה כראוי, ויצאה והזיקה, פטור¹ / שהרי שמרה ומה היה לו לעשות. אמנם אם לא נעל בפניה כראוי, ויצאה והזיקה, חייב². [אם הכניס צאן לדיר ונעל בפניה כראוי ונפרצה בלילה או שפרצה לסטים, ויצאה והזיקה, פטור. [ואם] הוציאה לסטים, הלסטים חייבין³. [אם הכניס צאן לדיר ונעל בפניה כראוי אבל] הניחה בחמה⁴] [שהיא מצטערת מהשמש, אז לא מספיקה לנעול בפניה כראוי], או שמסרה לחרש שוטף וקטן⁵, ויצאה והזיקה, חייב. [ואם] מסרה לרועה, נכנס הרועה תחתיו [להתחייב בנוקיו]⁶. [אם הצאן] נפלה לגינה [באונס מגג בעלה הסמוך לגינת חבירו או שהיתה ר"ה גבוה מן הגינה ונפלה] ונהנית, משלמת כמה שנהנית⁷ [ולא כמה שהזיקה. אם הצאן] ירדה כדרכה והזיקה, משלמת מה שהזיקה. איך [שמים מה שמוזכר]: משלמת מה שהזיקה⁸. שמים בית סאה באותה השדה, כמה היתה שוה [לפני ההזיקה] וכמה היא שוה [כעת], ולא שמים את הערוה לבדה מפני שזה גורם למזיק לשלם יותר⁹. ר' שמעון אומר [כל זה בפירות שלא בשלו כל צרכם, אבל אם], אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים¹⁰ [פ' שכבר בישלו כל צרכם], אם סאה, סאה, אם סאתים, סאתים.

גמ'. הרבנים למדו, איזהו "כראוי", ואיזהו "שלא כראוי". דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, זהו "כראוי", [ודלת] שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, זהו "שלא כראוי". אמר ר' מני בן פטיש, מיהו התנא ש[שור] המועד מספיק לו בשמירה פחותה [פ' שיכולה לעמוד ברוח מצויה]. ר"י היא, שלמדנו, קשרו בעליו [את השור] כחבל או נעל בפניו כראוי, ויצא והזיק, גם [שור] תם וגם [שור] מועד, חייב, דברי ר"מ. ר' יהודה אומר, תם, חייב [שלא מספיק לו בשמירה פחותה]. מועד, פטור, שנאמר "ולא ישמרנו בעליו", וזה שמור. ר"א אומר [לא כדברי שניהם אלא] אין לו [לשור המועד] שמירה אלא סכין [פ' לשחטן].

אפילו אפשר לומר [שהמשנה שלנו] ר"מ, [ומהזיק של] שן ורגל שונה, שהתורה מיעטה בשמירתן, שאמר ר' אלעזר, ואומרים לה למדו בשיבה, ארבעה דברים התורה מיעטה בשמירתן, ואלו הן, בור, אש, שן ורגל. בור, שנאמר "כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו", הרי [אם] כסהו,

¹ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שצו ס"ב): שמרה כראוי, ונפרצה בלילה או שחתרה הדלת ויצאה והזיקה, פטור, אפילו ידע שנפרצה, שאינו חייב לצאת לטרוח אחריה, ודוקא נפרצה בלילה אבל נפרצה ביום חייב דקלא איתי למלתא ומסתמא ידע: ביאור: ונפרצה בלילה או שחתרה - האי שחתרה גם כן אבלילה שלפניו קאי (סמ"ע).

² ע"י ש"ע (ח"מ ס' שצו ס"א): הובא לעיל הערה.

³ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שצו ס"ג): הוציאה לסטים הם חייבים משעת משיכה או שהכישו במקל להוציאה, ודוקא שהוציאה כדי לגזלה, אבל הוציאה כדי לאבדה פטורים:

ביאור: הם חייבים משעת משיכה - פירוש, הגזלן חייב על מה שהזיקה בהמה, אף על גב דהגזלן לא קני לו במשיכה דמאן א"ל למשוך, מ"מ כיון דעשה בה דבר הקונה במקח ובמכר והיא עתה ברשותו חייב בשמירתה (סמ"ע).

כדי לאבדה פטורים - כיון דלא עשה מעשה בהבהמה שיקנה בה, וגם לא עלתה על דעתו ליקחנה לנפשו, מעולם לא באתה לרשותו לחייב על נזקיה, אבל אם נאבדה הבהמה חייב לשלמה לבעלים אם הוציאה בידים, ודוקא בפרץ גדר לפני בהמת חבירו ונאבדה סובר הרמ"א דפטור אם נאבדה, משום דלא עשה בה מעשה בידים בהוצאתה כלל (סמ"ע), וי"א דהיינו דפטורים על הנזק אבל לא על הבהמה עצמה אף על פי שלא היתה דעתם אלא לאבדה וכדלעיל ס' שפ"ו גבי זורק מטבע לים הגדול. ואפשר דבהכישו אפילו לאבדה ונאבדה פטור וצ"ע (ש"ד).

⁴ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שצו ס"ה): הניחה בחמה, אפילו חתרה ויצאה והזיקה חייב זה שהניחה שם, שכיון שהניחה בחמה הרי היא מצטערת ועושה כל שאיפשר לה לעשות לברוח. הגה: ולכן אפילו היתה קשורה בקשר חזק חייב.

⁵ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שצו ס"ו): הוב"ד לעיל הערה.

⁶ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שצו ס"ח): הובא לעיל הערה.

⁷ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שצו ס"א): בהמה שהוחלקה באבן או במימי רגלים ונפלה לגנה ונחבטה על גבי פירות וירקות או שאכלה, משלם מה שנהנית, אפילו הלכה מערוגה לערוגה, ואפילו נשארה שם כל היום כולו, אינו משלם אלא מה שנהנית, ומה הנאה יש לה בחבטה שהרי מצאה מקום רך ולא נתרסקו איבריה, אבל אם ירדה כדרכה ואכלה משלם מה שהזיקה, ואפילו טנפה פירות במי לידה משלם מה שהזיקה מפני שתחילתו בפשיעה, וכן אם דחפה חבירתה ונפלה משלם מה שהזיקה, מפני שהיה לו להעבירן אחת אחת כדי שלא ידחפו זו את זו. הגה: ויש אומרים דאם דחפה חבירתה, לא מקרי פשיעה אלא הוי אונס ופטור. אם העבירה אצל גינת חבירו והיה אפשר לה לירד וליכנס לגינה, אפילו נפלה באונס חייב דהוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס, ויש מי שחולק בזה:

ביאור: ואפילו הלכה מערוגה לערוגה כו' - פירוש, ואפילו בעל הבהמה ידע מזה, דמזל רע דבעל השדה הוא דגרם לו ההיזק (סמ"ע).

משלם מה שנהנית כו' - פירוש, ולא כל מה שהזיקה. החילוק שבין דא לדא כתב בסיומן שצ"א סעיף ח' ע"ש (סמ"ע).

[הוא] פטור. אש, שנאמר "שלם ישלם המבעיר את הבערה", [ואינו חייב] עד שעשה כעין מבעיר [פ' בפשיעה]. שן, שנאמר "ובער בשדה אחר", [ואינו חייב] עד שעושה כעין "ובער" [כעין שיאכילה לבהמתו בידים, פ' בפשיעה]. רגל, שנאמר "ושלח", [ואינו חייב] עד שעושה כעין "ושלח". ולמדנו, "ושלח", זה הרגל, וכן הוא אומר, "משלחי רגל השור והחמור". "ובער", זה השן, וכן הוא אומר, "כאשר יבער הגלל עד תומו". הטעם [שהוא חייב] שעושה כעין "ושלח" "ובער", הרי [אם] לא עשה [כך], אינו [חייב].

אמר רבה, המשנה שלנו גם מדויק [שהטעם משום שהתורה מיעטה בשמירתם אבל בקרן מועדת לא סובר כר"י אלא כר"מ], שנאמר [במשנה] "צאן" [והרי אין הזיקו אלא בשן ורגל], הרי [כל המסכת עד עתה] מדובר בשור, שיכתוב [המשנה שלנו] שור, מה שונה שכתוב צאן. [וכי] לא משום שהתורה מיעטה בשמירתן. לא, [יש סיבה אחרת למה מוזכר כאן צאן], משום שכאן לא מדובר [במזיק של] קרן, [אלא] שן ורגל הוא שנאמר בו, ולכן לומדים ששן ורגל הם מועדי. [וכך] למדנו מזה [שהמשנה מדבר בצאן ולא בשור].

למדנו, אמר ר' יהושע, ארבעה דברים, העושה אותן פטור מדיני אדם [שהם רק גרמא ולא מזיק בידים] וחייב דיני שמים, ואלו הן: הפורץ גדר בפני בהמת חבירו¹ [ויצא וברחה]. הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה [פ' ששריפה מגיע לשדה חבירו, והוא כופף הקמה שהאש ישרפו]. השוכר ערי שקר להעיד [נגד חבירו]. היודע עדות לחבירו [לענין כסף] ואינו מעיד לו.

אמר מר, הפורץ גדר בפני בהמת חבירו. איך מדובר. אם תאמר ככולל בריא, שיתחייב גם דיני אדם [על שבירת הכותל]. אלא

ולא נתרסקו כו' - מלשון זה משמע דאם לא נתרסקו אבריה אלא היתה לה צער בעלמא לא היה צריך לשלם כלל, אבל אי יש לספק בזה צריך לשלם לו מה שהיה נותן שיצילו בהמתו מספק, אמנם במקורם של דברים אינם מורין כן (ש"ך).

ואפילו טנפה פירות כו' - פירוש, אף שלא אכלתם וזה שילדה וטינפה היה אונס דלא הו"ל למיסק אדעתיה שתלד ותטנוף, אפילו הכי משלם אפילו כל ההיזק, כיון דתחילתו הוה בפשיעה דהו"ל לשומרה שלא תלך שם ותחד ותאכל הפירות. וברישא מיירי שנפלה ממקום שלא היה לה לירד שם דרך הטבע אם לא שהוחלקה ונפלה שם באונס, מש"ה אינו משלם אלא מה שנהנית, ועיין מ"ש הרמ"א דיש חולק ע"ז כיון דתחילתו בפשיעה וסופו באונס (סמ"ע).

ויש אומרים דאם דחפה חבירתה כו' - דאע"ג דנתבאר בדברי המחבר לעיל בסיומן ש"ג סעיף י"א בשומר שכר דבכי האי גוונא חייב, לאו משום דהוה כפשיעה, אלא דהו"ל כנגיבה ואבידה דשומר שכר חייב בו, משא"כ בשן ורגל דאין אדם מחויב לשמור בהמתו אלא שמירה פחותה כמ"ש בסיומן שצו ס"א ומחשב בהן זה לאונס (סמ"ע).

אם העבירה כו' והיה אפשר לה לירד כו' - ומ"ש המחבר בריש סימן זה יש לפרשו דלא היה אפשר לה לירד וכמ"ש לפני זה בס"ק. ואפילו שאי אפשר שתרד ונפלה שם שלא באונס, ג"כ משלמת כל מה שהזיקה. ור"ל כגון שהיא הולכת במקום גבוה והשדה בגיא, ושינתה זו את טבע שאר הבהמות וקפצה לאכול הפירות שראתה שם (סמ"ע).

⁸ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שצו ס"ד): כל בהמה שהזיקה פירות מחוברים, משערים מה שהזיקה בששים ומשלם מי שנתחייב לשלם. כיצד: הרי שאכלה בית סאה, שמין ששים בית סאה באותה השדה כמה היה שוה וכמה הוא שוה עתה אחר שנפסד בו הבית סאה ומשלם השאר, וכן אם אכלה קב או רובע, אפילו קלח אחד שמין אותו בששים:

ביאור: משערין מה שהזיקה בששים כו' - משערין אם אדם בא ליקח ס' כמו שיעור זה דהזק כמה היה נותן בעדו, דרך משל ס' זהובים, וכמה היה פוחת בשביל בית סאה זו שנאכל, דדרך העולם הוא דלא היה פוחת עבור זה כל שווי בית סאה, וגם אין שמין בית סאה זו הנאכל אגב שדה שלימה, דלא היה פוחת הקונה עבור זה כי אם דבר מועט והיה נפסד הניזק טובא, לכן נתנו שיעור ממוצע לשער בס' כשיעור הנאכל (סמ"ע).

⁹ לומדים את זה מזה שנאמר "ובער בשדה אחר" ודורשים בגמ' ללמד שלא? שמין אותו על גב שדה אחרת אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת וכמה היא שוה עכשיו, ועכשיו לא משלם את כל דמיו שהלוקח בית סאה כשהיא מלאה בתבואתה אינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחת, כי אם דבר מועט.

¹⁰ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שצו ס"ה): הוב"ד לעיל הערה.

בכותל רעוע [שלא הפסידו כלום, שהוא עצמו צריך לסתור].

אמר מר, הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה². איך מדובר. אם תאמר [האש] מגיע אליו [כשכפפה] ברוח מצויה [הרי בעיר בידים], שיתחייב גם בדיני אדם. אלא [האש] מגיע אליו [כשכפפה] ברוח שאינה מצויה. ורב אשי אמר, למדנו [את זה לענין] טמון [שכיסה קמת חבירו בסדינים כשראה דליקה מגיע], משום שעשאו טמון באש³ [וגרם להפסיד את הניזק, ולפטור את המבועי, שטמון פטור באש].

אמר מר, השוכר עדי שקר¹¹. איך מדובר. אם תאמר [שהוא שוכר עדים שקר להוציא ממון מחבירו] לעצמו, הרי הוא צריך לשלם לו [את אותו] [הכסף] [שלקח ממנו], וחייב גם בדיני אדם. אלא [ששכרם להוציא ממון] עבור חבירו [פי] להוציא מראובן ולתת לשמעון.

והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו¹². כמה מדובר. אם תאמר [ב]שני [עדים, שיודעים עדות ושניהם לא מעידים], זה פשוט [שהוא חייב בדיני שמים, ש]הוא [חייב להעיד] מן התורה [שנאמר] "אם לוא יגיד ונשא עונו" [והרי הפסוק מדובר בב' עדים, שכן בגלל זה הפסוק מקפיד שיגידו, ועוד כל מקום שנאמר "עד" המדובר בב' עדים עד שיפרט לך הפסוק]. אלא [מדובר] [ב]עד [אחד] [שרק מחייבו שבועה, וחייב בדיני שמים, שאם היה מעיד אולי לא היה נשבע והיה משלם].

[וכי] אין עוד [מקרים שחייבים בדיני שמים]. והרי יש [המקרה המובא במשנה], [סימן], העושה בסם ושליח חבירו נשבר) העושה מלאכה במי חטאת [ששקל כנגדם משקלות ונפסלו במלאכה] או בפרת חטאת [שנשא בעול, וגם נפסל במלאכה], פטור מדיני אדם [דהוי הזיק שאינו ניכר, ואינו נחשב כהזיק] וחייב בדיני שמים⁷. והרי יש [המקרה המובא במשנה], הנותן סם המות בפני בהמת חבירו [ואכלו ומת], פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. והרי יש [המקרה המובא במשנה], השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן [והזיק], פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. והרי יש [המקרה המובא במשנה], המבועית את חבירו [פי] תקע לחבירו באזנו פתאום ולא עשה מעשה בגופו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. והרי יש [המקרה המובא במשנה], נשברה כדו ברשות הרבים ולא סלקה, נפלה גמלו ולא העמידה, ר"מ מחייב בהזיק. וחכמים אומרים, פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים. נכון, הרי יש הרבה [מקרים שחייב בדיני שמים], אבל אלא [הנמנים] נצרכים, מה הייתי אומר, בדיני שמים נמי לא חייב, לכן לומדים [שלא, אלא שחייבים].

[כעת הגמ' מונה כל הסיבות למה לא לחייב גם בדיני שמים] הפורץ גדר בפני בהמת חבירו, מה הייתי אומר, כיון [שהכותל] עומד ליסתר, מה הוא עשה, ושלא יחייב אפילו בדיני שמים, לכן לומדים [שלא]. הכופף קמתו של חבירו גם כן [יש מקום לחשוב שלא חייבים בדיני שמים], מה הייתי אומר, נאמר וכי הוא יודע שמגיע רוח שאינה מצויה, ובדיני שמים נמי לא לחייב, לכן לומדים [שלא]. ולרב אשי שאמר שלמדנו [המשנה מדבר] גם⁸ [בענין] טמון, מה הייתי אומר, [שהטמון יאמר] אני כסיתי אותו עבורך [כדי שהאש לא ישרפו מהר], וגם לא יתחייב בדיני שמים, לכן לומדים [שלא].

והשוכר עדי שקר גם כן [יש מקום לחשוב שלא חייבים בדיני שמים], מה הייתי אומר, נאמר דברי הרב ודברי התלמיד, לדברי מי שומעים [והם היו צריכים שלא להעיד]. ובדיני שמים נמי לא חייב, לכן לומדים [שלא]⁹. והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו גם כן [יש מקום לחשוב שלא חייבים בדיני שמים], מה הייתי אומר, מי יאמר שכאשר הוא אמעיד הוא יודה [וישלים], אולי הוא ישבע לשקר, ולא חייב בדיני שמים, לכן לומדים [שלא].

נפרצה בלילה, או שפרצה לסטים כו'. אמר רבה, זה [שכתוב במשנה "נפרצה בלילה פטור" מדובר במקרה] שחתרה [הבהמה והפילה הכותל דאנוס הוא]. אבל [אם] לא חתרה [אלא הכותל נפלה מעצמה], מה [דינו]. חייב. איך מדובר. אם תאמר בכותל בריא, וכאשר לא חתרה למה הוא חייב. מה היה לו לעשות. אלא בכותל רעוע, כאשר חתרה למה פטור. [הרי] הוא תחילתו בפשיעה [בענין נפילה, שזה עומד ליפול] וסופו באונס [שהרי הכותל לא נפלה, אלא הבהמה חתרה אותו והפילה אותו]. זה מובן לפי מי שאומר [בב"מ דף מב ע"ג], תחילתו בפשיעה וסופו באונס, פטור, אלא לפי מי שאומר, תחילתו בפשיעה וסופו באונס, חייב¹⁰, מה נאמר.

אלא, המשנה שלנו [מדובר] בכותל בריא, ואפילו לא חתרה. וכאשר למדנו [ההלכה הזו של] רבה [שרק פטור כאשר חתרה], למדנו על סוף המשנה: "הניחה בחמה, או שמסרה לחרש שוטה וקטן, ויצתה והזיקה, חייב", אמר רבה, ואפי' חתרה¹². אין שאלה במקרה שלא חתרה שהכל הוא פשיעה, אלא אפי' [אם] חתרה גם כן [חייב], מה הייתי אומר, [שהוא פטור] שהוא [מקרה של] תחילתו בפשיעה [שהניחה בחמה, וזה פשיעה אצל פתיחת הדלת] וסופו באונס [שכן חתרה לא הכותל], לכן לומדים [שלא] שהכל הוא פשיעה. למה. [ש]הב"ד [יאמר לו, אתה ידעת שבגלל שהנחת אותה בחמה, כל תחבולות שיש לה לעשות, היא תעשה ותצא [בגלל צערה].

הוציאה לסטים, לסטים חייבין.

חייב בדיני שמים, היינו כיון דפקח משלם תו לא שייך חיובא דדיני שמים על המשלח, והשולח פטור לגמרי ואפילו מדיני שמים כיון שכבר נשתלם הניזק מן הפקח, משא"כ בשוכר עדי שקר שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים דלא אשתלים ניזק מניזקיה, והא דקתני השוכר, אורחא דמילתא נקט, דאם אינו שוכר מסתמא אינו שומעין לו דתרי לא עבידי דחוטאים אם אין להם הנאה, ועיין לקמן סימן ת"ח סי"ח ד"ה שאינו חושש [שהכל תלוי אם השליח מדעתו או עושה בעל כרחו] [ש"ך]. השוכר עדים חייב לשלם בדיני שמים, אבל עונש בדיני שמים ודאי אית לו אפילו אם אינו שוכר ומשום דאף דאין שליח לדבר עבירה ענוש הוא בדיני שמים, וכמה מיני גרמא איכא שנפטר מתשלומין אפילו בדיני שמים ואילו עונש ודאי אית לו אפילו בגורם דגורם והוא פשוט (קצה"ח), ועיין בדגול מרבבה ובתשובות חות יאיר סי' קס"ו ובתשובות בית יעקב סי' מ"ד ובתשובות חכם צבי סי' קל"ח מ"ש בזה, ועיין בתומים [סק"ב] (פ"ח).

והוא אינו מודה - פירוש, זה ששכרן לו אינו מודה, אבל השוכר עצמו מודה (סמ"ע).

אבל אם שכר כו' - נגד תרתי שהתחיל בהן סיים בהיפוכן וכתב, אבל אם אינו שכר לחבירו אלא לעצמו, ונגד מה שכתב "והוא אינו מודה", כתב "או שהבעל דין מודה" (סמ"ע).

ומ"ש והוציא ממון שלא כדן - פירוש, והוא מודה בזה, ולא הוצרך לכתבו משום דקאי אדברי המחבר דאיירי כשהשוכר מודה (סמ"ע).

ומ"ש או שהבעל דין מודה - פירוש, או ששכרן לחבירה, ואותו החבר מודה ששלא כדן הוציא הממון (סמ"ע).

העדים חייבים לשלם - פירוש, אבל לא זה שהוציא הממון על ידו, כיון שהוא אינו מודה, ואין העדים נאמנים עליו דכיון שהגידו מתחילה שוב אינם יכולים לחזור ולהגיד בענין אחר, אבל לגבי עצמן נאמנים לחייב נפשם, ועי' לקמן סי' מו סל"ז ובסי' כ"ט (סמ"ע), היכא שיש תביעה לאחד עם ג', וא' נעשה ב"ד וב' נעשו עדים, אם מודים אחר כך צריכין להחזיר המעות אף שאומרים שבדין לקחו ממנו שהוא חייב להם (ש"ך), ו"א דאין להוציא ממון מהאי טעמא, דהוי מגו במקום עדים כיון דהודאת בעל דין כמאה עדים, אבל היכא שכבר הוציאו נראה דאין להוציא מיד המוחזקין (קצה"ח).

כדלעיל סימן כ"ט. כן צ"ל (סמ"ע). וכדלקמן סימן ל"ח - עיין מ"ש מזה בדרכי משה שם וגם בפרישה בסעיף ה"י (סמ"ע).

¹¹ עיי' שו"ע (ח"מ סי' לב ס"ב): השוכר עידי שקר להוציא מנה מראובן לשמעון, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. הגה: ודוקא שלא היה חייב לו, אבל אם היה חייב לו רק שאלו העדים הם שקרים, פטור מדיני שמים אבל עובר על מדבר שקר תרחק (שמות כג ז). וכן אם לא שכר, אלא פיתה אותו בדברים שיעידו שקר. וכל זה בשוכר עדות שקר לחבירה, והוא אינו מודה. אבל אם שכר עדות שקר לעצמו, והוציא ממון שלא כדן, או שהבעל דין מודה, חייב להחזיר להוציא הגזילה מתחת ידו. ואם הוא אמר שהוא כדן, והעדים מודים שהעידו שקר, העדים חייבים לשלם, כדלעיל סימן כ"ט סעיף ב' וכדלקמן סימן ל"ח.

ביאור: השוכר עדי שקר - אחד שתבע לחבירו שיחזיר לו עשרה זהובים שנתן לו שכר להעיד עדות שקר ואח"כ לא העיד לו, והלה כופר בכל, אי יכול להשביע על זה. יש אומרים דאפילו הלה מודה אינו מחויב להחזיר, משום קנס ששכר עדי שקר, ועיקר דכל דליכא מיגדר מילתא אין בדינו לקנסו כלל אף שעשה עבירה, כי אין לנו לדמות קנסות חכמים זו לזו, רק היכא דמצינו דקנסו חכמים בפירוש, ולכן בנידון דידן מחויב העד להחזיר המעות, ואם כופר בכל צריך ליטעם היסת. ו"א שיש לקנסו וליתן המעות לעניים דהפקר ב"ד הפקר, וכעין זה כתב הש"ך ביר"ד סי' קס"א סק"י¹¹, ועיקר דגם דברי הש"ך מדובר במגדר מילתא ולא בכל מקרה. אבלאם היה בעיר דין קבוע ונראה לו לענוש על זה עושה, ובתנאי שתהיה השעה צריכה לכך, כגון שהשוכר קדמה לו עשיית דבר זה פעמיים, או שהיו במדינה שעושין כפועל הנה, שיש לחוש שאם יתשלמו מלענושם שירבו לעשות כן, אבל אם חסר אחד משני תנאים אלו אין בית דין יכולים לחייב לעושה לזה שום דבר, כ"ש מי שאינו ב"ד, והציבור אינם בזה כדיון קבוע, ועי' לעיל סי' ב' סק"פ"ת).

פטור מדיני אדם - מיירי ששכרן לחבירה, ומשום הכי אף אם השוכר מודה בזה, פטור השוכר מדיני אדם הואיל ואין הגזילה בידו, אף דק"ל (סימן שפ"ו ס"א) כמאן דדאין דינא דגרמי, מ"מ הואיל שהוא לא העיד אלא ששכר עדים, יכול לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ועוד, העדים הן עיקר הגרמא ולא השוכר. ומיירי דהעדים ואותו שהוציא הממון אינם מודים שהעידו שקר, וה"ה אם אין להם במה לשלם, או שהלכו למדינת הים (סמ"ע), ואינו יוצא ידי שמים עד שישלם לו הזיקו (ש"ך), ודוקא שוכר אלא אמר פטור מדיני שמים דסבור שלא ישמעו לו אעפ"י שעשו מעשה והעידו ע"י תלוי והוציאו ממון כיון שלא יחוייב שישמעו לו פטור אף מ"ש (ש"ך בשם האלשיך).

וכן אם לא שכר - לעולם חייב בדיני שמים היכא דגורם הזיק לחבירו אפילו לא שכרן. והא דקתני השולח את הבערה ביד הפקח פקח חייב, ולא קתני דהשולח

הבונם פרק ששי בבא קמא

נו

עין משפט
נר מצוה

כסופל רעוע - ללא חסדיה ללמסתר קאי : דמטי ליה כשכפפה גיבוע זה הדליקה : **ברוח מזויה** - הרי בדיים הבצור ובדיני אדם נתייב : **ברוח שאינה מזויה** - דמדי ללא סלקא אדעתיה הוי : **טמון איתמר** - שכיסה קמת חבירו בצדיקין סכרה דליקה אללה והוא לא שלח את הבצורה ושויה תורה אור

בכותל רעוע אמר מר **הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה היכי דמי אילימא דמטיא ליה ברוח מזויה** בדיני אדם נמי נתייב **אלא דמטיא ברוח שאינה מזויה** ורב אשי אמר **טמון איתמר משום דשויה טמון באש** : אמר מר **השוכר עדי שקר ה"ד אילימא לנפשיה** 'ממונא בעי שלומי ובדיני אדם נמי נתייב **אלא לחבריה** **היהודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו במאי עסקינן אילימא בני תרי פשימא** ויבא **אורייתא הוא** ^{ויקרא} **לא יגיד ונשא עונו** **אלא** בחד ותו ליכא והאיכא **(סימן העושה בסם ושליח חבירו נשבר)** **העושה מלאכה במאי חמאת ובפרת חמאת פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים והאיכא ***הנוחן סם המות בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים והאיכא ***השולח את הבערה ביד חרש שומה וקמן פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים והאיכא ***המבעית את חבירו פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים והאיכא ***נשברה כדו ברה"ר ולא סלקה נפלה גמלו** ולא העמידה **ר"מ מרבי בהויקן וחכ"א פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים אין מיהא איכא טובא והני אצטריכא ליה מהו דתימא ברדינא שמים נמי לא ליחייב קמ"ל הפרץ גדר בפני בהמת חבירו מהו דתימא כיון דלמסתר קאי מה עביד ברדינא שמים נמי לא ליחייב קמ"ל הכופף קמתו של חבירו נמי מהו דתימא לימא מי הוה ידענא דאתיא רוח שאינה מצויה ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל ולרב אשי דאמר נמי טמון איתמר מהו דתימא אנא כסויי כסיתיה ניהלך ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל והשוכר עדי שקר נמי מהו דתימא לימא ***דברי הרב** ודברי התלמיד דברי מי שזומעין ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל והיהודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו נמי מהו דתימא מי יימר דכי הוה **(ארתנא)** מסהדינא ליה הוה מודה דלמא הוה משתבע לשקרא ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל : נפרצה בלילה או שפרצה לסמים כו' : אמר רבה והוא שחתרה אבל לא חתרה מאי חייב היכי דמי אילימא בכותל בריא כי לא חתרה אמאי חייב מאי ה"ל למעבר אלא

יד א ב ג מיי פ"ד מהלכות נ"מ הל' יד סנה ע"ז ספ טו"ע ח"מ ס"י ט"ח ספ"ק י"א (ר"מ סוף)

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י פ"ז מהלכות ע"ז הלכה א סנה ע"ז כ"ח ע"ש ח"מ (ר"מ סוף)

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

פ"ד מ"י ט"ז ע"ש ע"ש ע"ש ע"ש

אילימא דמטיא ליה ברוח מזויה בדיני אדם נמי ליחייב ור"ל כיון שאין חילוק בין מקרב דבר אלל האם ובין מקרב האם אלל הדבר אמאי חמרינן בפרק כל הנשרפין (פסהדרין דף ע"ו ושם*) כפתו במקום סוף חמה או לינה ללא פטור ליחייב למ"ד אבו משום חלו וכן כפתו לפני ארי וי"ל דודאי אי כפתו והביאו במקום סוף חמה או לינה ללא או ארי חייב אלל התם מיירי שכפתו במקום שהיה ולא הויו ממוקמו ולא הוי מלמסס והואיל והחמה והלינה והארי אין עליו צשעת כפיתה וההיא דחתיקיל עליה צדקא דמיוא חפילו כפתו והביאו סם ואח"כ חתיקיל פטור דלמי לזרק חן ומרסין בידו וחפילו קדם הוא ונטלו פטור ור"ל היהודע דהשך זו את הנחש דפטור למ"ד מעלמו הוא *מכיש אמאי פטור לפי מה שפירש בשמעתין דפי פרה (דף ע"ג) שסם ידו לתוך פיו והשך ליחייב משום אשו דודאי הנחש יזיק האדם וי"ל דשלם התם שאין

האדם עדיין צעצוע :

ממונא בעי לשלומי : וכי תימא

פטור מדיני אדם משום ללא ידעי' שהם עדי שקר מ"מ כיון שאם היינו יודעין שהם ע"ז שקר משלם אין שייך למיתני פטור מדיני אדם : **א"ר** לחבריה : כיון שאין לחבריה מה לשלם או שהלך למדינת הים או כיון שאין לנו יודעיהם שם עדי שקר ודוקא עבר אלל האם פטור מדיני שמים שוכר שלא יסענו לו דאין נראה לומר דנקט שוכר לאשמועינן דאפי' שוכר פטור מדיני אדם שאין זה שום חידוש ולקמן לא עביד גריכותא אלל מדיני שמים ועוד דבפירקין חנן (דף ע"ג) השולח את הצערה ביד חס"ו פטור מדיני אדם ויחייב ברדינא שמים שלח ביד פקח הפקח חייב משמע דשולח פטור אף מדיני שמים : **פשימא** חס' לא יגיד וכו' : ור"ל ה"מ כשעבר על שבועתו כדכתיב ושמעה קול אלה וי"ל דה"ק קרא כשעובר (ב) בדבר שאם לא יגיד היה נשאל עון או יביא קרבן שבועה אלל בלא שבועה נמי איכא פשימא עון כדמוכח במתני' בחדר דיני

ממונות (פסהדרין דף ע"ג) ודוקא ב"ד דכשארמירס חס' אלו ודעיס להעיד שוב אינם יכולין להעיד כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והיינו חס' לא יגיד דקרא אלל חוץ לב"ד אין לחוש שיכול לחזור ולהעיד :

העושה מלאכה בני חמאת :

עד שלא נתן האפר כדתינא במס' פרה (פ"ד מ"ד) פרה נפסלת במלאכה עד שתעשה אפר והמלאכה פוסלת בזים עד שישים האפר לתוכה ובספרי יליף מקרא יבוא חף קדש ח"ל למשמרת למי נדה ולא שכבר מי נדה : **פמור** מדיני אדם - צפ' הגיוקין (גיטין ע"ג) פריך מיניה למ"ד היזק שאין ניכר שמים היזק : **אב"ל** בני אלטריך ליה - ור"ל הנותן סם המות נמי חידוש הוא למיתני כדאמרינן לעיל (דף ע"ג) דאפילו סם המות ללא עבידא דאללה

חייב ברדינא שמים ושמה אין כל כך חידוש : **כסויי** כסיתיה - ור"ל גלוי וידוע למקום למה נכתבין לטובה שלא ימחר לשרוף ויכל להליל בעל הבית וסופו פטור אלא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב מאי איכא למימר אלא מתני' בכותל בריא ואפילו לא חתרה וכי איתמר דרבה אסיפא איתמר הניחה בחמה או שמסרה לחרש שומה וקמן ויצתה והזיקה חייב אמר רבה ור"אפי' חתרה לא מבעיא היכא דלא חתרה דכולה בפשיעה הוא אלא אפי' חתרה נמי מהו דתימא הויה לה תחילתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל דכולה בפשיעה היא מ"מ דאמר ליה מידע ידעת דכיון דשבקתה בחמה כל *מצדקא דאית לה למיעבר עבדא ונפקא : הוציאה לסמים לסמים חייבין : פשימא

טמון איתמר - שכיסה קמת חבירו בצדיקין סכרה דליקה אללה והוא לא שלח את הבצורה ושויה תורה אור

בכותל רעוע אמר מר **הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה היכי דמי אילימא דמטיא ליה ברוח מזויה** בדיני אדם נמי נתייב **אלא דמטיא ברוח שאינה מזויה** ורב אשי אמר **טמון איתמר משום דשויה טמון באש** : אמר מר **השוכר עדי שקר ה"ד אילימא לנפשיה** 'ממונא בעי שלומי ובדיני אדם נמי נתייב **אלא לחבריה** **היהודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו במאי עסקינן אילימא בני תרי פשימא** ויבא **אורייתא הוא** ^{ויקרא} **לא יגיד ונשא עונו** **אלא** בחד ותו ליכא והאיכא **(סימן העושה בסם ושליח חבירו נשבר)** **העושה מלאכה במאי חמאת ובפרת חמאת פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים והאיכא ***הנוחן סם המות בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים והאיכא ***השולח את הבערה ביד חרש שומה וקמן פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים והאיכא ***המבעית את חבירו פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים והאיכא ***נשברה כדו ברה"ר ולא סלקה נפלה גמלו** ולא העמידה **ר"מ מרבי בהויקן וחכ"א פטור מדיני אדם** ורבי ברדינא שמים אין מיהא איכא טובא והני אצטריכא ליה מהו דתימא ברדינא שמים נמי לא ליחייב קמ"ל הפרץ גדר בפני בהמת חבירו מהו דתימא כיון דלמסתר קאי מה עביד ברדינא שמים נמי לא ליחייב קמ"ל הכופף קמתו של חבירו נמי מהו דתימא לימא מי הוה ידענא דאתיא רוח שאינה מצויה ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל ולרב אשי דאמר נמי טמון איתמר מהו דתימא אנא כסויי כסיתיה ניהלך ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל והשוכר עדי שקר נמי מהו דתימא לימא ***דברי הרב** ודברי התלמיד דברי מי שזומעין ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל והיהודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו נמי מהו דתימא מי יימר דכי הוה **(ארתנא)** מסהדינא ליה הוה מודה דלמא הוה משתבע לשקרא ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל : נפרצה בלילה או שפרצה לסמים כו' : אמר רבה והוא שחתרה אבל לא חתרה מאי חייב היכי דמי אילימא בכותל בריא כי לא חתרה אמאי חייב מאי ה"ל למעבר אלא

ככותל רעוע כי חתרה אמאי הניחא למ"ד *תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב מאי איכא למימר אלא מתני' בכותל בריא ואפילו לא חתרה וכי איתמר דרבה אסיפא איתמר הניחה בחמה או שמסרה לחרש שומה וקמן ויצתה והזיקה חייב אמר רבה ור"אפי' חתרה לא מבעיא היכא דלא חתרה דכולה בפשיעה הוא אלא אפי' חתרה נמי מהו דתימא הויה לה תחילתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל דכולה בפשיעה היא מ"מ דאמר ליה מידע ידעת דכיון דשבקתה בחמה כל *מצדקא דאית לה למיעבר עבדא ונפקא : הוציאה לסמים לסמים חייבין : פשימא

חייב ברדינא שמים ושמה אין כל כך חידוש : **כסויי** כסיתיה - ור"ל גלוי וידוע למקום למה נכתבין לטובה שלא ימחר לשרוף ויכל להליל בעל הבית וסופו פטור אלא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב מאי איכא למימר אלא מתני' בכותל בריא ואפילו לא חתרה וכי איתמר דרבה אסיפא איתמר הניחה בחמה או שמסרה לחרש שומה וקמן ויצתה והזיקה חייב אמר רבה ור"אפי' חתרה לא מבעיא היכא דלא חתרה דכולה בפשיעה הוא אלא אפי' חתרה נמי מהו דתימא הויה לה תחילתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל דכולה בפשיעה היא מ"מ דאמר ליה מידע ידעת דכיון דשבקתה בחמה כל *מצדקא דאית לה למיעבר עבדא ונפקא : הוציאה לסמים לסמים חייבין : פשימא

למקן מה
גיטין ע"ג

לעיל מו
לקמן ע"ג
קדושין כ"ד
לקמן כ"א
לעיל כ"ה
לקמן ע"ג
ב"מ פ"ב

קדושין מ"ב
פסהדרין כ"ג
תמורה כ"ה
נדה י"ד

ר"ל מ"י
לעיל כ"ה : וע"ז
ממנות מ"א

הכונס פרק ששי בבא קמא

פשיטא

כיון דאפקוה קיימא לה ברשותיהו לכל מיני. בהוליאווה לגזולה חיירי מתני' כדמוקי לה בירושלמי וחי' ומגילה דקיימא ברשותיהו אפי' להתחייב על מה שהיה מוקף דלהכי קא' דקתני ויולאחה והיזקה לזכא למימר דכי היכי דמסרה לשומר

כו א ב מ"י פ"ד מה' מקי ממון הלכה ג וע"כ בשמות ובמ"מ סמ"ט פ"ט ס"ח ט"ט ע"מ ח"מ ס"י ע"ד ט"פ ג :

כח ג מ"י ע"ס סמ"ט ע"ס ט"ט ע"מ ח"מ ס"י ע"ד ט"פ ג :

כח ד ה מ"י ע"ס ח"מ י"א ט"ט ע"ס ח"מ :

ל ו : מ"י פ"ג מהלכות אבידה הלכה י סמ"ט פ"ט ע"ד ט"ט ח"מ ס"י רפ"ט ט"פ ח :

הגהות הב"ח (ה) תוס' ד"ה פשיטא וכו' דמה שהא דרשותו :

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה המעמיד כו' אפילו כה"כ כו' . כ"ג אכל הכשרא פסק דמייב : [ב] ד"ה כה"כ כו' אלא דוקא כו' . כ"ג הג"ח (פ"ג דהכ"ס וע"כ בר"ן) ויש' כתבו דבשם שפוסק אפילו יכול לקיים שתיים פקור ע"ס : [ג] בא"ד ונראה לרי"י דהלכה כו' . כ"ג ורי"ף ומכ"ס מולקטין :

כיון דאפקוס . איכא משכיה ושינוי רשות דהוי קנייה לכל מיני : דקמו לם בנפשה . שלא משכיה אלא עמרו בפניה לכל ד' שלא חנך אנה ואנה אלא לקמה לאכול : מעמיד . משמע שחומה בידו ומוליכה לקמה : הכישה . במקל אחרת לן בהיא' דהמעמיד ומשום הכי מתיחייב : ולפטים נמי דהכישוה .

במקל ואשמועינן מתני' דהכשה במקל זו היא משיכה : אלא תפסו דשומר . והכי משמע מסרה שומר לרועה נכנס הרועה תחתיו ואולי בעלים ומשהו דניח בהדי שני והראשון מסתלק : שומר שפסד לשומר חייב . אפילו באונסין לאמר ליה מפקיד את מהימנת לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשבועה שהנכסה בפי המפקיד (ב"מ נ"ו) : לכרוליה . לתלמידי : שומר אבידה . הכנים אבידת חצירו לביטו כדכתיב ואספתו אל תוך ביתך וגו' (דברים כג) : דלא בני למיטב רפתא לפניה . דהעובד במלוה פטור מן המלוה מובלחך בדרך נפקא לן בנמס' סוכה (ד' כה) :

לעיל מד :

לעיל י"א : ב"מ נ"ו :

למימסר לברזיליה איכא דאמרי מדרקתני מסרה לרועה ולא קתני מסרה לאחד ש"מ מאי מסרה לרועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה אבל לאחד לא לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא השומר שמסר לשומר חייב אמרי לא דלמא אורחא דמילתא קתני והוא הדין לאחר : איתמר *שומר אבידה רבה אמר בשומר חנם דמי רב יוסף אמר 'כשי"ש דמי רבה אמר בשומר חנם דמי מאי הנאה קא מטי ליה רב יוסף אמר כשי"ש דמי 'בהדיא הנאה דלא בעיא למיתבי ליה ריפתא לעניא הוי בש"ש איכא דמפרשי הכי רב יוסף אמר כשי"ש דמי כיון דרחמנא שעבדיה בעל כורחיה הלכך כשי"ש דמי (ס"מ) החזירה לעולם השב הייא אמרת נשבר שבר) איתביה רב יוסף לרבה החזירה

להחזיק רק בשלו ואינו בא להוליא חלק חצירו מרשותו כמו גזנן ועוד כיון דגזנן קמה ליה ברשותיה גם לענין אונסין יש לחשב בעלים יותר מתוקף והכי משמע ליטנא דקמה ברשותיהו לכל מיני (ה) מה שהא דרשותו לכל מיני יש לו להועיל כאן :

המעמיד

בהמת חצירו על קמת חצירו חייב . ואע"פ שאין בהמה שלו חייב מטעם שן ורגל דלע"ג דכתיב בעירה כדדיה תשיבא הואיל והוא עשה כמו מוליק פשתו של חצירו בנרו של חצירו אבל אין לפרש דמייב מטעם אש דברי יויקא והוי כאילו נתון לשם אש ואע"ג דפטרינן נתון סס המות לפני בהמת חצירו שאני התם או משום דלא עבדא דלכלה או משום דה"ל שלא תאכל כדאמר לעיל (דף מ"ז) דל"כ מטעם זה ה"ל להתחייב [א] אפילו כה"ר ולא משתמע בשום דוכתא דלחייב ברשות הרבים שן אפילו מקרב בהמתו אלא הפירות ומעמדה עלייהו : הכישה אחרת לן . ותחילה היה סובר דמעמיד בהמה היינו שמחזיק בידו האפרס ומוליכה ממנו על הקמה ומעמידה שם ולהכי הוה פשיטא טפי : ורי"סמים נמי שהכישוה . לגזולה מייירי כדמוקי לה בירושלמי ולא תשיב לה מילתא דפשיטא כמו שהיה חושב המקשה ולא חייס לפרש למה אין פשיטא לפי שקל להבין : בהקד"ה הגאה דלא קבעי למיתב ריפתא לעניא . כו' משום דעובק במלוה ודוקא בשעה דמתעסק בה כגון שוטח ללורה או משום עסק שרדך לה לאבידה אבל בשביל שאבידה צביתו לא יפטור מלמיתב ריפתא לעניא כיון שיכול לקיים שתיים כדמוכח בסוכה (דף כה . וע"כ) דלא נפקא לן מקרא דעובק במלוה פטור מן המלוה [ג] אלא דוקא היכא שאינו יכול לקיים שתיים וכברא הוא דלפני ארס שיש לו תפילין בראשו וז"לית בצגדו ומוזזה צפתו יפטור מן המלוה ועוד דבפרק אין בין המווד (ג"מ נ"ג) אמר דפרוטה דרב יוסף לא שכיח ואי פטרת ליה כל זמן שהאבידה צביתו שכיח והוא פסק ר"ח וה"ג דהלכה כרב יוסף משום דלמרינן באין בין המווד (שם) דכ"ע אית להו פרוטה דרב יוסף ואפילו מאן דשרי למווד להחזיר אבידה לא שרי אלא משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיח ולור"י דלינה ראייה כלל דגם רבה מודה לרב יוסף דעובק במלוה פטור מן המלוה אלא דה"ל דלא נעשה שומר שבר צדק ומ"מ הוא נהנה לכך אסור למווד אבל לא הוה שומר שבר ואין לדקדק נמי בשמעתין דהלכה כרב יוסף דמשני רב יוסף לעולם בנייתו המשתמרת וקמ"ל דלא צעין דעת בעלים כדרכי אלעזר והכי מוקי לה סוגיא דאלו מליאות (ב"מ ד' כ"ט) כי כראה דרבה קבלה מרב יוסף דקרא כד"ל אהי ורבה נמי שהיה מדקדק מתחילה ודבשומר חנם דמי לא משמע ליה קרא אלא אסמכתא דעלמא דא' טעמא משום דמאי הגאה קא מטי ליה כדלעיל ולא פליגי רבה ורב יוסף אלא בבשרא וה"פ דההיא דאלו מליאות (שם ד' נ"א) אי דמנטרל לגבה כדאית ליה מפשיטא לרב יוסף כדאית ליה מגביה ואבידה פשיטא דלא לא לריך קרא [ג] ונראה לר"י דהלכה כרבה בכל מקום לגבי רב יוסף בר משה ענין ומחלה כדאיתא במי שמת (ב"ב ד' קמ"ג) ואין לפרש דהיינו דוקא בצבא בתרא כמו שיש מפרשים מדאמר במי שאחזו (גיטין ד' ע"ד וע"כ) ותסברא והא קי"ל כרבה ובהא אין הלכה כרשב"ג ואין לומר דשמהו בהיהו מילתא קיימא לן דהלכה כרבה דהוה ליה למימר והא קי"ל בהא הלכתא כרבה כדאמר ובהא אין הלכה כרשב"ג ועוד דבפרק המפקיד (ב"מ נ"ג) גבי מפקיד מעות אלל שולחני מותרים ישתמש בהן (ל"רורים לא ישתמש בהן) לפיכך אם אבדו חייב בחתירותם קאמר רב נחמן דקי"ל כוחיהו צדיקי ולאכא לא דמאס שהחזירו לו הנמייס להשתמש בהן אינו נעשה רק שומר שבר ח"כ באלו מליאות (שם דף ע"ג) גבי מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב בחתירותן לא הוי אלא ש"ש כמו שאמר שם לרבה ואין לומר דהתם מודה רב נחמן דחייב באונסין משום היתר תשמיש משום דבלאו הכי היה שומר שבר שהיה שומר אבידה דאין זה סברא דמשום שני *אצרות דפטור מלמיתב ריפתא לעניא ועוד דמותר להשתמש לא יעשה בשביל כך שואל אלא ש"ש בעלמא ועוד יש להביא ראייה דהלכה כרבה מדמוקי שמתא דגמרא מתניתין דהאומנין (ב"מ דף פ) הלואה על המשכון שומר שבר מחזורתא דלא כרבי אלעזר דאמר דמלוה חצירו על המשכון ואבד יטעב ויטול מעותיו ולרב יוסף הו"מ לאוקמה אפילו כרבי אלעזר דלמסקנא מוקי טולה אצליה ופלוגתיהו במלוה לריך למשכון אי מלוה קעביד אי לא פי' שרדך למשכון להשתמש בו ופוחת לו והולך מהלואתו כך פירש התם בקונטרס וח"כ הו"מ לאוקמה מתניתין באין לריך למשכון דכ"ע מלוה

ב"מ כ"ט ע"ד שמועות מד' מדרים ל"ג :

[ד"ה שולמי]

[ד"ה ס"א]

[ע"י ב"מ נ"ג]

תה"ל"ש בשם מה' שנהא האיה דמלה סברות י"ל שכיחות

זה פשוט, כיון ש[הם] הוציאו [את הבהמה, ישנם משיכה ושינוי רשות שהוא קנויה לכל דבר, ואז] היא עומדת ברשותם לכל ענין¹³. [אלא צריך לומר] לא [מדובר במקרה כזה, אלא] צריכים [להעמיד אותו במקרה, שלא משך את הבהמה אלא] שעמד בפניו [שלא משכוה אלא עמדו בפניה לכל צד שלא תלך אנה ואנה אלא לצאת מהרפת], כמו [המקרה ה]ז שהאמר רבה אמר רב מתנה אמר רב, המעמיד בהמת חברו על קמת חברו [אחר], חייב¹⁴. [וכי צריכים ללמד במקרה של] מעמיד, זה פשוט. [אלא צריך לומר] לא [מדובר במקרה כזה, אלא] צריכים [להעמיד אותו במקרה שלא העמידו, אלא] שעמד לה בפניו [שלא משכוה אלא עמדו בפניה לכל צד שלא תלך אנה ואנה אלא לקמה לאכול]. אמר אביי לרב יוסף, [אתה] אמרת לנו¹⁵ [שמדובר במקרה] שהכישו [במקל, ובוזה קנאו], ולסטים גם כן [מדובר] שהכישו [במקל וכך קנאו להתחייב בו]¹⁶.

מסרה לרועה, נכנס הרועה כו'. אמרו [התלמידים בבית המדרש], תחת מי. אם תאמר תחת בעל בהמה, [כבר] למדנו את זה פעם אחת, מסרו לשומר חנם או לשואל [או] לנושא שכר או לשוכר, כולן נכנסו תחת הבעלים. אלא תחת השומר [ותביעת הבעלים היא מהרועה], והשומר הראשון פטור לגמרי. נאמר שזה פרוח על רבא, שאמר רבא, שומר שמסר לשומר, חייב [אפילו באונסים, שיאמר לו המפקיד אני מאמין אותך בשבועה ולא אותן].

¹³ פ' להתחייב עליה באונסים, והוי כדידהו (ים של שלמה ס' ב).

¹⁴ ע'י שר'ע (ח'מ ס' שצד ג): המעמיד בהמת חברו על גבי קמת חברו, המעמיד חייב לשלם מה שהזיקה, וכן אם הכישה פירוש: הכה אותה עד שהלכה לקמת חברו והזיקה, זה שהכישו חייב. הגה: ואפילו הפירות ברשות הרבים הוי כמזיק בידים, ודוקא הכישה וכיוצא בזה, אבל קם לה באפה עד שהלכה שם, פטור דהוי גרמא בנזיקין:

ביאור: המעמיד בהמת חברו כו' - וכ"ש בהמה שלו (סמ"ע).

ואפילו הפירות ברשות הרבים - ואף על גב דבהיזק שן ורגל נתבאר בסימן שצ"א [סעיף ז' - י"א] דאם הזיקה בהן ברשות הרבים אין בעל הבהמה משלם אלא מה שנהנית, שאני הכא כיון דהעמידה שם ה"ל כמזיק הפירות בידים וכדמסיק, ומש"ה משלם נזק שלם (סמ"ע).

¹⁵ ע"י רש"י (שבת נט ע"ב): לפני חלייד, קודם ששכחת תלמודך (ע'י נדרים מא ע"א).

¹⁶ ע'י שר'ע (ח'מ ס' שצו ג): הוב"ד לעיל הערה 3.

ע'י תוס', שמדובר הכישה כדי לגזולה וזה לא דבר פשוט כמו שהוציאו במשיכה, ולא פירש למה זה פשוט, לפי שהוא קל להבין [שאינו דומה לשומר, שהי יש דברים ששומר חייב וגזולן פטור, דהא גזולן לא מחייב בכחש דהדר, רק בכחש דלא הדר, ובכחש דלא הדר מחייב משום דקנייה בשינוי, ואלו שומר מחייב בזה כמו בזה - תוס' ר"פ].

וע'י מהרש"א, לא מיירי הכא כעין הכישה דגבי מעמיד שהכישו על קמת חברו דא"כ אמאי נקט לסטים, הרי גם כל א' חייב בכה"ג, אלא דמיירי בהכישו לגזולה ולהוציאה מרשות בעלים, ומאליה הלכה על קמת חברו, ולסטים חייבין מה"ט דקאמר לעיל דקמה ברשותיהו לכל מילי. ומה שכתוב בתוס' שהוא קל להבין, צ"ל דלאו דוקא נקט הכא הכישה דה"ה בכה"ג דהוה סבר המקשה מעיקרא לא הוה מלתא דפשיטא ולא נקט הכישה אלא דומיא דההוא דמעמיד ולאפוקי קם לה באפה.

וע'י רע"א שהקשה, לפי דברי המהרש"א קשה דא"כ קשה גם על התרצן הראשון שתירץ דקם לה באפה מאי אריא גזולן אפי' אחר נמי.

וע'י יט"ש (ס' ב): הכישה במקל כדי לגזולה. ואשמעינן מתניתין, אף דגזולן לא קני במשיכה. דהא בעי ליה למימר לך משוך וקני, כדלעיל בפרק הפרה ס' ל"א. אפ"ה כיון שעשה לה דבר הקונה במקח וממכר. והיא עתה ברשותם ואינה ברשות הבעלים, חייבים הם בשמירתן.

וממשיך הרע"א: ולענ"ד נראה כוונת התוס' דזהו לא היה קשה לתוס' מאי אריא לסטים, אלא דכוונת תוס' דלשון ליסטים מיירי נתכוון לגזולה א"כ אף אם נפרש הכישה מיירי לאכול בקמה עדיין קשה פשיטא כיון דבאמת נתכוין לגזולה תיפוק ל' מטעם גזולן דהא עשה קנין לגזולה משא"כ בתירוץ הראשון קם לה באפה דלא עשה קנין אף בנתכוין לגזולה הוי חידוש דלחייב מדין מעמיד בהמה וקל להבין. ובוזה נראה ליישב דברי הראב"ד שכתב הרמב"ם (נז"מ פ"ד ה'): המעמיד בהמת חברו על גבי קמתו של חברו המעמיד חייב לשלם מה שהזיק, וכן אם הכישה עד שהלכה לקמת חברו והזיקה זה שהכישו חייב. [ראב"ד] שהכישו חייב - א"א וכ"ש קם לה באפה. והקשה המ"מ, שהי מהסוגיא נראה להיפך.

ומסביר הרע"א: ולפי דברינו י"ל דבאמת זהו סברא פשוטה, דלענין גרמי יותר חייב בקם לה באפה, דאי אפשר לה לילך במקום אחר, אבל מ"מ לענין קנין בודאי לא הוי קנין, וא"כ מתחילה תירץ הש"ס דמשנתנו מיירי בקם לה באפה והיינו שתאכל מקמת חברו וקמ"ל מתני' דהוי מזיק, דמטעם גזולן ליכא לחייבו אף בלסטים דמכונין לגזולן, דהא לא הוי קנין, וע"ז דחה אביי ואמר ל"ה הכישה אמרת לן הכוונה דגם קם לה באפה היה פשיטא דחייב מדין מזיק, אלא הכישה אמרת לן ולסטים נמי ע"כ בהכישו, דאי בקם לה באפה קשה גם על מתני' פשיטא, אע"כ דמיירי בהכישו וא"כ ליכא לתרץ דמיירי בקמה דתיפוק ל'.

אמר לך רבא, מהו [פירוש המילים] "מסרו לרועה"¹⁷, לתלמידו, שדרכו של רועה למסור [הבהמות שהוא שומר עליהם] לתלמידו.

יש שאומרים, מזה שכתוב "מסרה לרועה" ולא כתוב "מסרה לאחר", למדנו מזה, מהו "מסרה לרועה". [ש]מסר הרועה לתלמידו, שדרכו של רועה למסור [הבהמות שהוא שומר עליהם] לתלמידו, אבל [שהוא ימסור אותם] לאחר, לא. נאמר שזה ראייה לרבא, שאמר רבא, שומר שמסר לשומר, חייב¹⁸. אמרו [התלמידים בבית המדרש], לא, אולי [המשנה] כתוב בדרכו [איך שריגל להיות], ואותו דבר הוא לאחר [שאיין תלמידו].

למדנו, שומר אבידה [פ'י] מי שהכניס אבידת חברו לביתו, רבה אמר, דומה [בדינו] כמו שומר חנם, רב יוסף אמר, דומה [בדינו] כמו שומר שכו. רבה אמר דומה [בדינו] כמו שומר חנם, [שכן] איזה הנאה מגיע לו [שיחשב כשומר שכו]. רב יוסף אמר דומה [בדינו] כמו שומר שכו¹⁹, שבאותו ההנאה שלא צריך לתת לחם לעני [שהעוסק במצוה פטור מן המצוה] הוי כמו שומר שכו. יש שמפרשים אותו כך, רב יוסף אמר דומה [בדינו] כמו שומר שכו, כיון שהרחמן [פ'י] ה' ית' בתורה [שעבדו בעל כרחו, ולכן דומה [בדינו] כמו שומר שכו.

(סימן, החזירה לעולם השב חייא אמרת נשבר שכו) רב יוסף שאל על רבה מברייטא,

גבי לסטים דמכונין לגזול דחייב מדין גזולן, אע"כ דקמ"ל דמשיכה הוי קנין או כמ"ש תוס' דקמ"ל דקם ברשות גזולן גם לענין נזיקין.

אמנם ע'י לח"מ דרך אחרת איך להסביר את דברי הראב"ד: ול"נ שהוא מפרש מ"ש בפ' הכונס א"ל אביי לרב יוסף הכישה במקל אמרת לן לא פליג אמאי דקאמר לעיל לאוקמוה בדקם לה באפה כדפירש"י ז"ל דא"ל אביי דאין הפירוש כך אלא הכישה דוקא ולא קם לה באפה דהוי גרמא בעלמא אלא שהוא מפרש בהפך דאביי אמר לרב יוסף את אמרת לן חדוש גדול יותר מזה דלא מבעיא קם לה באפה אלא אפי' הכישה דאינה משיכה מעלייתא וגם לא גרם לו ההיזק בהחלט אפ"ה חייב וכ"ש קם לה באפה ומשמע קצת הכי פשיטא דשמעתתא דמדייתא א"ל אביי וכו' על הא לעיל בתוס' משמע דלא פליג ומ"מ דברי רבינו ז"ל כדברי רש"י ז"ל.

על דא לפעיל בהסתמ' ע'י קוב"ש אות מ: וקשה לי, אמאי לא יתחייב בשמירה בע"כ מטעם שומר אבידה. ואין לומר דגזול"כ הוא שיהא פטור מלשלם יותר מכעין שגזול, דהא חזינן שגזולן מחויב מטעם מזיק [עיי' בקצוה"ח ס' שס"ג], ושומר שפשע בשמירתו דינו כמזיק בידים. ונ"ל דגם שומר אבידה פטור ממה שהגזולן פטור, דהא דמוצא אבידה מחויב בשמירתה הוא משום דכתיב השב תשיבם, וכיון דבכחשה בהמה הכחשה דהדרא יכול לקיים מצות השבה, פטור הוא מלשלם יותר.

¹⁷ ע'י שר'ע (ח'מ ס' שצו ט): מסרו השומר לשומר אחר והזיק, חייב ששומר שמסר לשומר חייב, אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכו, ואם הזיק חייב השומר הראשון לשלם לניזק וילך לעשות דין עם השומר השני, ואם מסרה שומר ראשון לבנו או לבן ביתו או למסעדרו, נכנסו תחת השומר וחייבים:

ביאור: ואפילו שומר חנם שמסר לשומר שכו - פירוש, אף על גב דשומר שכו צריך לשומרו טפי משומר חנם מגניבה ואבידה, וכבר נתבאר זה בסימן רצ"א סעיף כ"ו (סמ"ע).

חייב השומר הראשון כו' - מ"מ אם ירצה הניזק יעשה דין עם השני, אלא שקאמר שגם דינו עם הראשון, דהוי לו פשיעה גביה שמסרו לשני דיכולין הבעלים לומר אתה נאמן עלי בשבועה ולא האחר, ולא דמי לבעל השור שמוסר בהמתו להשומר דהשומר חייב כמ"ש בסעיף שלפני זה, דשם ברשות נתנו להשומר, וכן אם נתנו השומר לבנו כו' דכתב המחבר אחר זה דהוא ברשות, דכל המפקיד לאדם על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד וכמ"ש בסימן רצ"א סעיף כ"א (סמ"ע).

¹⁸ ע'י שר'ע (ח'מ ס' שצו ט): הובא בהערה 17.

¹⁹ ע'י שר'ע (ח'מ ס' רסז טט'): כל זמן שהאבידה אצלו, אם נגנבה או אבדה, חייב באחריותה כדין שומר שכו: הגה: ויש אומרים דשומר אבידה אינו אלא שומר חנם, ועיין לעיל סימן עב סעיף ב' כיצד נקטינן לענין משכון והוא הדין כאן: ביאור: כדין שומר שכו - משום דחייב ליטפל באבידה בניעור ושיטוח הכסות שלא תתקלקל, ובשאר אבידה ג"כ כל אחד כפי צורכו וכמ"ש בסעיפים שאחר זה, ובזמן שעוסק בתיקון האבידה אם בא עני ומבקש ממנו דבר צדקה או פת לחם, הוא פטור מליתן לו, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, וזהו שכרו, מש"ה ה"ל עליה בחיוב גניבה ואבידה כשאר שומר שכו. והרמ"א חולק ע"ז וס"ל כיון דלא שכח הוא דיבוא עני באותה עת דעוסק בצרכי האבידה, ואז לית שכר כלל על שמירת האבידה, מש"ה לא הוה דינו על שמירתו אלא כשומר חנם (סמ"ע). [נע'י שר"ת מנחת יעקב טו (בסוף ספר תורת חטאת) שאפילו אמר המוצא שאינו רוצה ליהנות מפרוטה, כ"ז שהיה יכול זה מחייבו].

כיצד נקטינן לענין משכון והוא הדין כאן - מאחר וזה ספק אם הוא שומר חנם או שומר שכו דמספיקא לא מפקינן במונא (סמ"ע ושי"ך), ואף אם באמת כבר נפטר פעם אחת מפרוטה דעני המוזכר בס"ק הקודמת, לא נעשה שומר שכו, כיון דתחילת קבלתו לא היה בשכרו כדי שיהיה שומר שכו כיון דלא שכח, אף שהגיע לידו הנאה שוה פרוטה ממילא לא הוי שומר שכו (נתה"מ).

[הרי למדנו, המוצא בהמה שנאבדה אם] החזירה למקום שהבעלים יראנה, אינו חייב לטפל בה. [אם הבהמה הנאבד נגנבה או נאבדה, [השומר] חייב באחריותה [והרי רק שומר שכר חייב בגניבה ואבידה, וכאן רואים ששומר אבידה חייב בגניבה ואבידה, אם כן צ"ל ששומר אבידה הוא שומר שכר]. מהו [פי' הדבר] נגנבה או אבדה. [וכי] לא [מדובר] שנגנבה מביתו, או שנאבדה מביתו. לא [אלא מדובר שנגנבה או נאבדה] ממקום שהחזירה. והרי כתוב שאינו חייב לטפל בה [ואם כן איך אפשר להיות שהוא חייב בגניבתו ואבירתו].

א"ל, במה מדובר כאן, כגון שהחזירה בצהרים, ושתי [דינים] כתוב, וכך כתוב: [אם] החזירה [את הבהמה הנאבד ב]שחרית למקום [שהבעלים] יראנה²⁰, ומצוי [שהבעלים יראנה] שהוא מסתובב [אז] ויראנה, אינו חייב לטפל בה. [אמנם אם] החזירה בצהרים למקום [שהבעלים] יראנה, שלא מצוי [שהבעלים יראנה], שהוא עובד במלאכתו בשדה] שהוא לא מסתובב [אז] ולא יראנה, [אז אם] נגנבה או נאבדה, חייב באחריותה.

שאלו שאלה מברייאת, לעולם הוא [פי' השומר אבידה] חייב עד שיחזירה לרשותו [של הבעלים]. מהו "לעולם". [וכי] לא [מדובר] אפילו מביתו²¹ [פי' החזירה לביתו של הבעלים]. למדנו מזה, [שהשומר אבידה דינן] דומה כשומר שכר. א"ל, אני מודה לך [שהשומר אבידה] של בעלי חיים [חייב המוצא בגניבה ואבידה, ולא משום שכר מצוה אלא משום שגניבה ואבידה שלהם היא פשיעה], שמאחר שמלומדות הן לצאת צריך שמירה יתרה²¹.

רבה שאל שאילה לרב יוסף, [נאמר] "השב", איני יודע אלא [שהחזיר האבידה] בביתו²¹ [שהוא קיים השבה, שהלשון "השב" משמע השבה מעולה, אבל אם החזירה] לגינתו או לחורבתו, מאיפה אנו יודעים [שזה

²⁰ עי' שו"ע (ח"מ ס' רסז ס"א): חייב לטפל באבידה, עד שיחזירה לרשות בעליה במקום המשתמר. אבל אם החזירה למקום שאינו משתמר כגון גנה חורבה, ואבדה משם, חייב באחריותה. החזיר את האבידה בשחרית, למקום שהבעלים נכנסים ויוצאים שם בשחרית, אינו חייב לטפל בה, שהרי הבעלים רואים אותה, אע"פ שאינו מקום המשתמר. אבל בבעלי חיים, לעולם חייב לטפל בה, עד שיכניסנה לרשות הבעלים המשתמרת, ואינו צריך דעת בעלים. ראה בהמה שברחה מן הדיר, והחזירה למקומה, הרי זה קיים המצוה, ואינו צריך דעת בעלים:

ביאור: חייב לטפל באבידה כו' - מקור הלשון היא: כיצד מצות השבת האבידה, אם הוא מכיר את הבעל יטפל עד שייגענה לידו, לא הגיע לידו אבל נתנו לגינתו או לחורבתו יצא, אף על פי שלא ידעו הבעלים, ובלבד שתהא משתמרת שם, ר"ל אע"פ שהגנב והגזלן וד' שומרים הבאים להשיב בעינין שיהדרוהו למקומן בידעת בעלים, ואם הדרוהו ולא הודיעו לבעלים ונגנבה משם או מתה מחמת רעב חייבים, אבידה שאני אפילו השבה שלא מדעת מספיקה, כשהוא משתמר שם, ומ"ש בסעיף זה בסופו ואינו צריך דעת בעלים, קאי נמי אריש הסעיף (סמ"ע).

החזיר אבידה בשחרית כו' - נקט בשחרית מפני שהבעלים אז בבית ונכנסים ויוצאים ורואים אותן, ומש"ה אפילו החזירם למקום שאין משתמר שם, ה"ל כאילו מסר ליד בעליה (סמ"ע).

אבל בבעלי חיים כו' - משום דכל בהמה שיצאה ממקומה התרגלה להיות הולך ממקום למקום, ומש"ה צריך שמירה טפי (סמ"ע), אבל בגנבה פטור (ש"ך), אם החזירה למקום שיראנה, ושכיח בעל האבידה בביתו פטור, בין בשחרית בין בצהרים. לא שכיח בביתו, בין בשחרית בין בצהרים חייב. אם לא שהוא בעל שדה, אזי דינו כמו שמפורש בתלמוד, אם נגנבה משם או נאבד, ב"ח חייב לעולם. עד שיחזירה לתוך ביתו, ובנגנבה מתוך ביתו פטור (ש"ך בשם היש"ש), וי"א דחייב בגניבה דהוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס (נתה"מ).

²¹ מודינא לך בבעלי חיים כיון דנקטו להו ניגרא ברייתא בעי נטירותא יתירא, עי' בהרמב"ם [פי"א מהל' גו"ה ה"ו] ובטור ח"מ [ס' רס"ז] שכתבו דבע"ח לא מהני שיחזיר למקום שיראנה ובעינן דווקא שיחזירה לרשות בעלים למקום שישתמר אף שלא לדעת ע"ש, ולכאורה הוא תמוה שלא הביאו דינא דהש"ס דבע"ח שומר אבידה חייב בגניבה ואבידה היכא דנגנבה ע"י אינקוטי ניגרא וכו', בשלמא להרמב"ם לק"מ דאיהו פסק [שם פי"ג ה"י] כר"י ובלא"ה כל שומר אבידה הוי ש"ש אבל הטור פסק כרבה קשה, ונראה דהטור לא סבירא ל' האי דינא ומפרש פי' אחר בש"ס, והיינו דלכאורה נראה להכריח הדין דבע"ח לא מהני שיחזיר למקום שיראנה והיינו ממה דמשני ר"י לעולם לגינתו המשתמרת וקמ"ל דלא בעי דעת בעלים, וע"כ ה"ק ברייתא אין לי אלא בביתו היינו דהוי מדעת בעלים שהבעלים רואים ויוצאים ונכנסים, ולגינתו היינו לרשותם שאין הבעלים יודעים, וא"כ תיקשי דמאי אריא ביתו דהוא משתמר הא במקום שרואין בעלים אף באין משתמר סגי, אע"כ דבע"ח לא מהני למקום שיראנו ובעי דווקא למקום המשתמר, וכיון דקרא בע"ח משתעי מפיר בעי לביתו, ומזה יש הוכחה להרמב"ם והטור.

גם יש הוכחה לומר דאף בע"ח פטור בנגנבה בביתו מדאמר רבה אלא לגינתו שאין משתמרת וכו', וקשה הא קרא בע"ח משתעי וגם רבה מודה דבעי למקום המשתמר, וכן הקשו תוס' בב"מ [דף כ"ט. ד"ה והוי וכו'] ע"ש, אע"כ לרבה בכ"ג

נחשב כהשבה]. מלמד הנאמר, "תשיבם", מכל מקום? מהו "לגינתו או לחורבתו". אם תאמר לגינתו המשתמרת או לחורבתו המשתמרת, היינו [בדיוק כמון] ביתו. אלא זה פשוט, לגינתו שאינה משתמרת או לחורבתו שאינה משתמרת. למדנו מזה, [ששומר אבידה דינן] דומה כמו שומר חנם. א"ל, באמת [פירושם של דברים] לגינתו המשתמרת או לחורבתו המשתמרת, וזה שקשה לך, היינו [בדיוק כמון] ביתו. הרי לומדים מזה, שלא צריכים דעת בעלים [כדי שההשבה יחשב כהשבה].

כדברי אלעזר, דא"ר אלעזר, הכל [פי' הגונב או הגוזל או אחד מארבעה שומרין שהחזיר] צריכין דעת בעלים²² [פי' שצריך להודיע לבעלים ואם לא הודיעו, חייב המחזיר באחריותו]. חוץ מהשבת אבידה. שהרי ריבחה בו התורה השבות הרבה.

א"ל אביי לרב יוסף, [וכי] אתה לא סובר ששומר אבידה [דינן] דומה כשומר חנם. והרי רבי חייא בר אבא אמר בשם רבי יוחנן, [שומר אבידה, שכאשר הבעלים תובעים ממנו את האבידה הוא] טוען טענת גנב באבידה²³ [כדי לפטור את עצמו טוען שגנבו ממנו האבידה, אם האבידה נמצא ברשותו, הוא] משלם תשלומי כפל. ואם תחשוב [ששומר אבידה] הוא שומר שכר, למה משלם תשלומי כפל, [הרי] הוא צריך לשלם קרן [ששומר אבידה חייב בגניבה, ואם שילם הקרן, אין חיוב כפל]. א"ל, במה מדובר כאן, כגון שטוען טענת לסטים מזויין²⁴ [שהגנב גנבו עם נשק, ואז הוא פטור מהקרן בטענת אונס]. אמר [אביי] לרב יוסף, [אני אומר, לסטים מזויין הוא גזלן [ואינו חייב כפל]]. אמר [רב יוסף] ל[אביי], אני אומר, לסטים מזויין, כיון מתחבא מאנשים, הוא גנב [ומשלם כפל, וכן הפוטר את עצמו בטענת לסטים מזויין חייב כפל, ואם זה אמת הוא פטור שהוא אונס].

שאלו שאלה מברייאת,

פטור, וא"כ י"ל פירוש אחר בדברי הש"ס והיינו דבתחילה פריך מדקתני לעולם הוא חייב וכו' והאי לעולם ע"כ היינו אפילו מביתו עד שיחזירה למקום שהיא ברשותו, והשיב לו רבה דמביתו באמת פטור והאי לעולם היינו אפי' שהחזירה למקום שיראנה חייב עד שיחזירה לרשות בעלים כיון דנקטי ניגרא וכו', ומה דקאמר מודינא לך בבע"ח וכו' י"ל דה"ק לר"י לדידך דשומר אבידה כש"ש דמי, ולגינתו היינו משתמרת וקמ"ל דלא בעי דעת בעלים, ולביתו היינו למקום שיראנה, וקשה למ"ל לביתו, וע"כ סבירא לך מסברא דבע"ח לא מהני למקום שיראנה, ולזה אמר רבה דמודינא לך בזה הסברא דבע"ח לא מהני למקום שיראנה וזהו דקאמר בברייאת לעולם הוא חייב וכו' אבל לעולם בנגנבה מביתו פטור, ומיושב דברי הטור והוכיח שיטתו מכל הנ"ל וק"ל.

²² עי' שו"ע (ח"מ ס' שנה ס"א): הגונב חפץ מבית חבירו והחזירו למקומו, ולא ידעו הבעלים שהחזירו, אם ידעו הבעלים שנגנב מהם, אף על פי שהחזירו הגנב, לא נפטר והוא באחריותו עד שידעו הבעלים, כגון שימנה חפציו ומצאם שלמים. ומיהו כשמנאם נפטר אע"פ שלא ידעו הבעלים בשעה שהחזירו. לפיכך גנב לו מעות והבליעם לו בחשבון ונתנם לתוך כיסו, אם יודע מנין המעות שלו, יצא, שאדם עשוי למשמש בו בכל שעה והרי מצא שהחזיר לו בכלל מעותיו. אבל אם זרקן לכיסו שאין בו כלום, לא יצא, וחייב באחריות הגזילה עד שיוודענו שהחזיר לכיסו פלוני. ואם לא ידעו הבעלים שנגנב מהם, מיד כשהחזירם למקומם יצא אף על פי שלא מנאום הבעלים:

ביאור: הגנב לא נפטר כו' - דלא הוה השבה מעליא, דכיון דידעו הבעלים שנגנב נתיישבו מלשומרו עוד, ואף שהחזירו, הא לא ידע הבעל מזה שישמרנו (סמ"ע). ונתנם לתוך כיסו אם יודע כו' - כשנתן המעות לכיסו שיש בו מעות הוה השבה, דמסתמא אדם יודע כמה מעות יש לו, כיון דרגיל למשמש בכיסו תמיד (סמ"ע).

²³ עי' רמב"ם (גניבה פי"ד ה"ד): הטוען טענת גנב באבידה ונשבע ואחר כך באו עדים שהאבידה ברשותו ושקר טען משלם תשלומי כפל שנאמר על כל אבידה, והוא שיטעון שנגנבה בליסטים מזויין שהוא אנוס ופטור, אבל אם טען שנגנבה בלא אונס פטור מן הכפל מפני שהוא חייב לשלם על פי טענתו ששומר אבידה כשומר שכר הוא כמו שיתבאר.

²⁴ עי' רמב"ם (גניבה פי"א ה"ג): זה הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעין, כגון הפושט ידו לתוך כיס חבירו ולקח מעותיו ואין הבעלים רואין וכן כל כיוצא בזה, אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא בחזקת יד אין זה גנב אלא גזלן, לפיכך ליסטים מזויין שגנב אינו גזלן אלא גנב אף על פי שהבעלים יודעין בשעה שגנב. [ראב"ד] לפיכך ליסטים מזויין שגנב אין זה גנב אלא גזלן. א"א האי פיסקא לא מיוחורא דהא אקשינן ב' מרובה וכיון דראוהו גזלן הוא ופריקו כיון דמיטמר מאינשי גנב הוא אלא היכי דמי גזלן א"ר אבהו כגון בנינו בן יהוידע ור' יוחנן אמר כגון בעלי שכם, ועוד דשמעתיה דרב יוסף בשומר אבדה לא מתרצא בהדי שמעתיה דר' יוחנן בטוען טענת גנב באבדה אלא בההיא דליסטים מזויין גנב הוא ותרתי שמעתתא הלכתא נינהו, ושמה הטעהו מה שאמרו פרק הגזול זוטא ה"ב בליסטים מזויין ור"ש היא אי הכי היינו גזלן תרי גוויי גזלן, ולא מילתא היא דלענין יאוש קאמר ולר"ש הוא דאמר גזלן כיון דמחציף נפשיה תו לא הדר ביה ומסתמא מייאש מיניה לאלתר הילכך לגבי יאוש היינו גזלן ותרתי למה לי ואי איתא למילתיה בליסטים מזויין דלא מיטמר כלל ואי לא מיטמר מה לי מזויין מה לי אינו מזויין.

הבונם פרק ששי בבא קמא

נז

עין משפט
נר מצוה

המורה . לאבירה : למקום שיראנה . בעליה : שומר חנם פטור מגניבה ואבירה ושומר שכר חייב בפי' השואל (ב"מ דף נ"ד) : **שמיים** . שכיח אינש צביתיה אבל בצ'הרים מלי' במלאכתו בשהה : **עד שיעורנו לרשותו** . של בעלים : **מאי לעולם לאו אפילו** . הניחה מולא צביתו וקטני חייב : **מודינא** תורה אור

לא אגד מויי פי"ח
מלי' גיולה ואבירה
הלכה יו טו ועיין במ"מ
סמג עשין עד טו"ש
ח"מ סי' רכו טע"ה ח :

לב גה מיי' פ"ד מה"ל
גיבה הלכה י ועיין
שם ופי"ח מהלכות גיולה
ואבירה הלכה ח סמג
עשין עד טו"ש ח"מ
סי' טנה טע"ה ח :
לז ו מיי' פי"ח מהלכות
גיולה ואבירה ה"ג טו
סמג עשין עד טו"ש ח"מ
סי' רכו טע"ה ח :
לך זח מיי' פ"ד מה"ל
גיבה ה"ד (טו"ש)
ח"מ סי' טנה :

לה ט מיי' שס פ"ח
ה"ג ז סמג עשין
עד (טו"ש ח"מ שס) :

הנהגות הב"ח

(6) גמ' דשתי דעיל
ויסקי : (ב) תוסי' ד"ס
אלא וכו' פי' שאינה
משתמרת אלא כרות
מזוים :

הנהגות הגר"א

[א] גמ' א"ל מודינא
כו' י"ב וגירסת
הרמב"ם (א"ל) ההוא
(בבב"מ) כו' ור"ל דעייני
ג"כ ממקום שהחזירה
אלא הכא"ש כתב בגי' שהיא
שלנו (ועבדג"ל סימן
רכס ס"ק ה' ומש"ס ועוד
דקאמר משמע דיוצ
דנשטתו בב"ח היאך
פשיטא ליה כ"כ . עיין
בחופת פ"ב דב"מ
ההוא בהמת חבירו חייב
כו' לעולם כו' ועמוס'
כ"ז ד"ה לעולם כו') :

מלוג עקביד ולכל הוי קסומר שכר והא דבעי לאוקמא פלוגתייהו
דלרבה ורב יוסף והוי רבה כר"ל שהוא שמומי ועוד קאמר לימא
דרב יוסף תנאי היא ומסיק דרב יוסף כטולי עלמא ומשמע דרבה
ודאי תנאי היא ואינו יכול להעמיד אלא כר"ל ולא כרבי עקיבא
דאי לרבי עקיבא ודאי הוי שומר
שכר אי אפשר לומר כן דעל כרחק
לרבה אפי' לרבי עקיבא שומר חנם
הוי דבאלו מיליאות (ב"מ דף נ"ד כ"ט . וחס)
לרבה לא הוי לרבי טרפון דמתיר
להשתמש אלא שומר שכר ח"כ לר"ע
לא הוי אלא שומר חנם לכך נראה
דרבה לא יעמיד כלל פלוגתייהו
בשומר אבירה אלא יאמר דלכולי
עלמא שומר חנם הוי ופלוגתייהו
דרשמואל דר"ע ח"ס ליה דשמואל אבד
קחא דמנלא אבד אלפא זוזי ור"א
לית ליה דשמואל ורב יוסף כי מוקי
פלוגתייהו דשמואל לא קאי רבי
אליעזר כוותיה שהוא פטור לא המלוג
באבירה חף מדמי המשכון ולכן מוקי
פלוגתייהו בשומר אבירה והוי כר"ע
וקאמר לימא דרב יוסף תנאי היא
דרבה ודאי לאו תנאי דמוקי פלוגתייהו
דרשמואל ומסיק דכולי עלמא ח"ס
לאו דרב יוסף כו' והא דתנן בשבועות
(ד' ג"ג . וחס) סלע הלייתני עליו ושתיס
היה שוה דמשמע שחייב לשלם המשכון
כשאבד מיירי שאבד בפשיעה לרבה
דאמר שומר חנם הוי :

לא ממקום שהחזירה - אפילו שומר
חנם חייב לפוצע הוא :
לעולם הוא חייב עד שיחזירה
כו' היא סופא דברייתא
לעיל בחופת פ"ד דב"מ (פ"ב ע"ט)
ולכתי דייק מינה ספיר דחייב בגניבה
ואבירה קאמר : **אמר** ליה מודינא
לך בצעלי חיים דכיון דנקמי ליה
נגרי ברייתא כו' . ובגון שנגנבה
באורו ענין שנגרי ברייתא גרמו לה
להגבז ולעיל לא חסיק ארעתייה היא
שיטתא דהשתחא מני למימר דנגנבה
או שאבדה דלעיל מביתו קאמר אי
מני הך סופא אבירה דוקא קאי
שניגרי ברייתא גרמו לה להאבד אבל
לענין גניבה פטור שאין גורמין לה
ליגבז ומשום הכי ברישא דקתני
בהדיא עגבה לא מלי לשנויי הכי :

*תחזירה למקום שיראנה אינו חייב לשפול
בה נגנבה או אבדה חייב באחריותה מאי
נגנבה או אבדה לאו נגנבה מביתו ואבדה
מביתו לא ממקום שהחזירה והא קתני אינו
חייב ליטפל בה א"ל הבא במאי עסקינן
בגון שהחזירה בצדדים ותרתי קתני והכי קתני
"תחזירה שחרית למקום שיראנה (6) ושכח
דעייל ונפיק וחזי לה אינו חייב ליטפל בה
החזירה בצדדים למקום שיראנה דלא
שכיח דעייל ונפיק דלא חזי לה ונגנבה
או אבדה חייב באחריותה איתביה *ילעולם
הוא חייב עד שיחזירה לרשותו מאי לעולם
לאו אפילו מביתו ש"מ כשומר שכר דמי
[א] א"ל מודינא לך בבעלי חיים דכיון *דנקמי
לדו ניגרא ברייתא בעי נפירותא יתירתא
דברייתא רבה לרב יוסף *השב *אין לי אלא
לגינתו ולחורבתו מנין ת"ל חשיבם
מכל מקום מאי לגינתו ולחורבתו אילומא
לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת
היינו ביתו אלא פשיטא לגינתו שאינה
משתמרת ולחורבתו שאינה משתמרת ש"מ
כשומר חנם דמי א"ל ילעולם לגינתו
המשתמרת ולחורבתו המשתמרת ודקא
קשיא לך היינו ביתו הא קא משמע לך דלא
בעינן דעת בעלים כדרבנן אלעזר *דא"ר
אלעזר "הבל צריכין דעת בעלים הוין
מהשבת אבירה שהרי ריבתה בו תורה
השבות הרבה א"ל אביי לרב יוסף ואת לא
תסברא דשומר אבירה כשומר חנם דמי
והא *אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי
יוחנן 'המוען מענת גנב באבירה משלם
תשלומי כפל ואי ס"ד שומר שכר הוי
אמאי משלם תשלומי כפל קנא בעי שלומי
א"ל הבא במאי עסקינן כגון שמוען מענת
לסטים מוזיין א"ל *לסטים מוזיין גזלן הוא
*כיון דמיטבר מאינשי גנב הוא איתביה
לא

לך . באבירה בעלי חיים דחייב המולא
בגניבה ואבירה ולאו משום שכר
מלוג אלא משום דגניבה ואבירה
דילוג פשיעותא היא : **דכיון דנקטו**
נגרי ברייתא . כיון שראה שמלומדות
הן ללאח בעי נפירותא יתירתא ואפי'
הוי שומר חנם חייב אבל שומר אבירה
דמלטלי פטור מגניבה ואבירה :
נגרי . פשיעות : **השכ** . השכה
מעלייתא משמע : **לגינתו ולחורבתו**
מנין . דסגי ליה למולא בהשבתו
לגינתו דבעלים : **הפל לריכין דעת**
בעלים . גוכז וגזלן או אחד מארבעה
שומרין שהחזירו לריך להודיעו
לבעלים וחס לא הודיעו חייב המחזיר
באחריותו : **טענת גנב** . לפטור עלמו
ע"י גנב שפטון נגנבה הימנו האבירה
שמלאתי ומנאל שבידו הוא משלם
תשלומי כפל כגנב עלמו דרשינן
בפרק מרובה (לקמן דף ס"ג) ואם לא
ימלא הגנב חס לא ימלא כמו שאמר
אלא הוא עלמו גנבו וכתוב בתריה
ישלם שנים אי אמת בשלמא שומר
אבירה כשומר חנם דמי משום הכי
משלם כפל דהוי בעי למפטור נפשיה
בטענת גנב : **קנא בעי שלומי** .
מעיקרא כי טעין נגנבה הוה מחייב
נפשיה לשלומי קנא : **טענת לסטים**
מוזיין . גנב מוזיין נטל הימנו בחזקה
דקא פטר נפשיה בטענת אונס :
לפטים מוזיין גזלן הוא . ובטענת
אונס פטר נפשיה וכפל בטען
טענת גנב הוא דכתב ביה רחמנא
(דכתוב) וגוכז מבית האיש (שמות
כז) : **גנב הוא** . ומשלם כפל וכן
הפטר עלמו בטענת לסטים מוזיין
ולענין חייב לא מחייב שומר שכר
עליה חס אמת אהו דהא חיים :
לא

[חופת פ"ב]
דב"מ פי"ב

[חופת פ"ב סג]

[לקמן ק"ח]

ב"מ ג"ה פ"ח
מולין פ"ו

ב"מ ג"ה

[לקמן ס"ג ח]

[ב"מ כ"ג ס"ג]
[לקמן ט"ז]

אלא לגינתו שאינה משתמרת . פי' (3) אלא ברוח מלויה וש"מ כשומר חנם דמי דלכתה שמירתו : **קנא** בעי לשלומי . וכיון שחייב
עלמו לשלומי בשויו אפילו נמלא שנגבו פטור מכלל : **כגון** שטענו טענת לסטים מוזיין . יתימה אחיזי מוקי לה בלסטים מוזיין
ודחיק למימר דגנב הוא לוקמיה כגון שטענו טענת גניבה בלאום שנגנבה ממנו בלאום גדול כגון ששומר כספים בחפירה בקרקע שאי
אפשר לגבס אלא במחילות תחת הקרקע דהוי אונס בלסטים מוזיין או חס בא עליו חולי של סירוף הרעת או שינה כפלה עליו בלאום
או אונס אחר שאינו יכול לשמור ולרבה דפטר בסוף הפועלים מוזיין או חס בא עליו חולי של סירוף הרעת או שינה כפלה עליו בלאום
משכתב כפל שמוען טענת גנב בעידנא דעיילי או בעידנא דעיילי אינשי או דנס בעידנא דעיילי דיימי אינשי
ומיהו איכא למימר דהכל לא חייש כיון דמשי פטור בלסטים מוזיין וס"ל דגנב הוא ובסמוך מני אברייתא דפרקי לא חס אפריית
הוא מלי למימר מני וליטעמיה דגזלן הוא אכתי תקשי לך דלמינו שומר שכר משלם כפל בטוען טענת גנב בלאום אך בההוא ק"ו דלין עליו
השובה קשה דבפרק השואל (ב"מ דף נ"ה) . מסיק עלה דקסבר האי תנא לסטים מוזיין גזלן הוא ומה בכך אכתי יש עליו השובה דמה לשומר
שכר שכן משלם כפל בטוען טענת גנב בלאום ואין לומר דכיון דגניבה בלאום לא שכיח לא חשיב פירכא אבל לסטים מוזיין שכיח טפי דכמה
מקומות פריך מהומרות דלא שכיח ועוד אע"ג דלא שכיח יכול למעון כן ונראה לרי' דכיון שחייב הכתוב שומר שכר בגניבה וסמג גניבה
קרוכה לאונס כדארמין בהשואל (סג) סברא הוא דככל ענין ששהיה הגניבה יתחייב מגזרת הכתוב אפילו בלאום גמור ואף על גב
דבלסטים מוזיין דהייט שביה דקרא פטר בו הכתוב אף על פי שאין לאונסו גדול יותר ודחיק [ועי' תוס' ב"מ ג"ג ז' ד"ה אמר שמואל] :

לא

הכונס פרק ששי בבא קמא

לא אם אמרת בשומר חנם - גראה דקאי אהא דבעי למילף בשלהי המפקד (ב"מ דף מא: וס"א) שליחות יד בשומר שטר משומר חנם א"ע"א דשומר שטר מתחייב קרנא בלא שבועה *קסבר האי תנא כפילא בשבועה עדיפא מקרנא בלא שבועה ותימיה להאי תנא מנלן דפרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם וקטיה בשומר שטר אופוך אנה דבפרק השואל (ע"ב דף נ"ד:) לא קיימא לן אלא משום דקרנא בלא שבועה עדיפא ועוד קשה דבסמוך גבי ק"ו שאין עליו תשובה דפריך מה לשומר שטר שכן משלם תשלומי כפל כ"ו כלומר ולכך דין הוא שיתחייב בגניבה ואבידה ארצה כיון דתמור הוא ה"ל לומר שלא יתחייב כדי שיתחייב כפל וי"ל דהא פשיטא דעדיפא חומרא דקרנא בלא שבועה מחומרא דכפילא בשבועה דמי יודע שיבא לידי כך ולכך יש לנו להעמיד פרשה שניה שמייב קרן בגניבה בשומר שטר שהוא תמור ופרשה ראשונה שפטור בשומר חנם דלדבר פשוט הוא עזה תמור מזה אבל לעשות פירכא על ק"ו שפיר פרכינא מפלג א"ע"פ שהוא חומרא קטנה כיון שאין בלאו א"ע"פ שיש בלאו חומרא אחרת תמורה ממנה והאי תנא דבסמוך דקסבר קרנא בלא שבועה עדיף מכפילא בשבועה ס"ל דשי" פירכא אין לעשות ממנה מפני שזה קולמו גרמיה לו שמתחייב בכלל זה חומרתו גרמיה לו שפטור מכפל וכה"ג איכא בריש ב"מ (דף ד' וס"א) גבי ר' חייא תורת הומיה לא פריך: **נמצא** ש"ס משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מוזיין - אבל אי גזלן הוא יחא דטוען טענת גזלן ונמצא שהוא בידו לא משלם כפל וא"ת אחתי נמצא ש"ס משלם כפל בטוען טענת גנב דבטענים ושמה אין שייך כפל בטוען טענת גנב בטענין זה ואפי' שייך אין לחוש אי המיל' ולעטמין ולא קאמר: **קסבר** האי תנא קרנא בלא שבועה עדיפא - והאי ורב יוסף דס"ל לעיל אליבא דהא תנא דלסטים מוזיין* הוא וגם כוכר אוחו תנא כפילא בשבועה עדיף א"כ מנלן גניבה ואבידה בשואל דמשומר שטר לא יליף וכן יש להקשות לרבי יוחנן דלסיקלא לעיל אליבא דקסבר לסטים מוזיין גנב הוא ובהמפקד (ב"מ דף מא:) מוכח דקסבר כפילא בשבועה עדיפא בשמעתא דשלימות יד לריבא שחרון וכן סבר ההס"ר"א ובמרוצה (לקמן דף ע"א וס"א) כ"ל דמי מיטמר מאיכסי גנב הוא א"ע"פ שבעלים ראוין ומסתמא ס"ל הכי בלסטים מוזיין וי"ל דנפקא להו מורי ישאל וי"ו מוסיק על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ויתחתון מעליון כדמוסיק בפרק השואל (ב"מ דף נ"ה וס"א) ולאחותי מסקנא לא נלטקין ק"ו של ברייתא זו. והא דמייסי ליה ההס"ר היינו מקמי דתיקו ליה מורי ישאל וילמד תחתון מעליון:

סבריה כ"ו יהודה דאמר שוכר כנושא שטר דמי - משום דהכי ק"ל כסתא מתני' בפ' בהרא' דשבועות (דף מ"א) דקתי נושא שטר והשוכר משלמים את הגניבה ואת האבידה ורבי ירמיה נמי אית ליה הכי בהמפקד (ב"מ דף נו: וס"א) גבי פעמים שנהיגה בחטאת כו' וביצימות בריש פרק אלמנה (ד' סו: וס"א) גבי כהן ששכר פרה מישראל דמסיק דנהי דמחייב בגניבה ובאבידה והשואל (ב"מ דף נ"ז) נמי גבי מר בר רב הונא אגר ליה כורדיתא לבי חזון ותיבניהו רבא ומוסיק דענגבה: **ואי** בעית אימא כדמחליף כו' - לא ג"מ מירי אלא לפי דבריו דבעי לחוקמא כר"י רואה להשיב לו ובהלומים (ב"מ ד' פ:) איכא כה"ג ואי בעית אימא כדמחליף רבה בר אבהו והתם יתיישב טפי שאומר כן כדי להעמיד התם מהני' כ"מ ושמה אגב שהביאו שם הביאו כאן: ***נפרה** לגינה* והיא משלמת מה שנהיגה - [א] והוא שאינה יכולה לירד דל"א אפי' נפלה משלמת מה שהזיקה דתחלתה בפשיעה וסופה בצוננס הוא וסיפא דקתי ירדה אוריחא דמילתא נקט והוא הדין נפלה כיון שיכולה לירד: לא

ד"ה קרנא
דמלקא דעתא דכפילה
כ"ל רש"י
ל' א מיי' פ"ד מהלכות
גניבה הלכה א'
ל' ב מיי' פ"א מהל'
שכירות הל' ב סמג
ענין פט ע"ש פ"מ
פ"י ע"ג ספיקי יב'
ל' ג מיי' ע"ס ע"ש
ס"ס ספיקי ב'
ל' ד ה מיי' ע"ס סמג
ע"ס ע"ש פ"מ ס"י
ע"ג ספיקי ה'
ב' ו מיי' פ"ח מהלכות
שאלה ופדיון הל' א':
מ"א ו מיי' פ"ג מהלכות
נזקין ממון הלכה י'
סמג ע"ש פ"ז ע"ש
ח"מ ס"י ע"ג ספיקי א':

הגהות הבר"ח
(א) גמ' שוכר בשומר
חנם דמי ג"כ א"ע"א
דריבא הסיב לעיל דמורה
בכפיל' חייב כ"ו הוא
ש"ס דתיב בגניבה כיון
דלמקטא גנבי ברייתא
מ"מ היינו דוקא שנגנבה
לחוטו ענין שגנבי
כרייתא גרמו כו' דככתבו
תוס' לעיל ע"א הל' א'
מודיעא לן כו' ע"ש
(ב) רש"י ד"ה רבי ירמיה
וכו' פ"ג נפשיה הכה
נמצא:

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה נפלה כו'
והוא כו' - ג"כ והראב"ד
חולק על זה וכתב דאין
זה פשיעה וכו' יאחזקה
בזונסה כו':

גליון הש"ס
רש"י ד"ה לא אם אמרת
וכו' ואל ידענה - ע"ג
בבב"ד דף כ"ה ע"ב רש"י
ד"ה מאן שמעת ו"א':

ז"ל גנב הוא וגם ס"ד
דכפילה כ"ל רש"י

ד"ה שוכר

ד"ה דמחייב

ד"ה שוכר

ד"ה דמחייב

ד"ה שוכר

ד"ה דמחייב

ד"ה שוכר

ד"ה דמחייב

לא אם אמרת כו' - מתניתא היא [יולא ידענא היכא תניא]: **ככל** טענותיו - כלומר כל טענות שעל ידי גנב בין מוזיין ובין שאינו מוזיין דהא שומר חנם פטור בגניבה ואבידה הלכך כשנמצא שקרן משלם כפל: **האמר בשומר שטר שאינו משלם כפל** - בטענת גנב שאינו מוזיין אפי' נמצאת בידו דהא מעיקרא לא היה פטר נפשיה מקרנא: **אין י' - שיהא שואל** - **כפול** - בטענת **כפול** - **כשכורה ומפא** - שהן ארוגס: **שפטור** - **כשכורה ומפא** - דכתיב ביה ומת או נשבר או נשבה וכתוב בתריה שבועת ה' תהיה בין שניהם (עמות כ"ב): **חייב בגניבה ואבידה** - דכתיב ביה אם גנב יגנב וגו': **מה לשומר שטר כו'** - דאמר שואל שאין בו כפל לעולם דהא מחייב בארוכין דכתיב ונשבר או מת וכו' נמי טעין לסטים מוזיין נכלו הימנו הוה מחייב נפשיה בקרנא ומי שאינו בא לגנוב את הקרן לא ישלם כפל: **קסבר האי תנא** - דוקסבר או מת: **קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה** - שואל עדיף שמתחייב בשבועה ומתה בלא שום שבועת שקר משומר שטר שפטור עליהן וא"ע"פ שיש בשומר שטר כפל בטוען טענת לסטים מוזיין אין זה חומר דכפל אינו בשומרין עד שיבטע לשקר שנגנבה הימנו ואח"כ בלא עדים בפרק מרובה (לקמן דף ס"ג) הלך קנסא משום שבועה הוא דקסביה דתמנא: **מפיע ליה** - דלסטים מוזיין גנב הוא: **ואיני נשבע** - דאי בעינא משבע דנגנבה מפטרינא: **לשוכר** - דכיון דשילם נמצאת בגניבה שלו: **ספרוס** - רבנן דבעו לסייעיה לרב יוסף מהא ר"י היא דאמר שוכר כשומר שטר דמי בשאור את הפועלים (ב"מ ג' וס"א) ומחייב בגניבה: **ומדקתי** - דאין נשבע מכלל דאי בעי אשתבעי דנגנבה דקטעין הוה מפטר והכי דמי דמפטר הוה מחייב בגניבה אלא ודאי דקטעין לסטים מוזיין גנבה בחזקה וקתי דמי נמצא אוחו לסטים משלם כפל: **שוכר בשומר חנם דמי** - ובגנב שאינו מוזיין הוה פטר נפשיה מעיקרא: **ואי בעית אימא** - לעולם ר"י היא ובגנב שאינו מוזיין: **וכדמחליף רבה בר אבהו** - בהשוכר את הפועלים: **ר' זירא אמר** - לעולם כשומר שטר דמי ואפי' הכי לא תסייעיה דהאי קתני כפל בלסטים שאינו מוזיין קאמר וקתי רישא אינו נשבע מכלל דאי בעי פטר נפשיה (ב) במחליף עסקין בטוען טענת לסטים מוזיין הלכך אי בעי איפטר וכשנמצא הגנב נמצא שאינו מוזיין ובר כפל הוא: **אמר רב** - האי דקתי מה שנהיגת משלמת שנהיגת על החבוצה שיקטעין בקרקע והסכידים והיא נהיגת שלא לקחה בקרקע: **ופרכין אבל אכלה אפי' מה שנהיגת לא משלמת בתמיה: לימא רב לעטמיה דאמר** - גבי הכנים פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות בשור שגנח את שזוקה חזקה בהם דבמה של בע"ה חייב בעל הפירות ואמר רב דשהחלקה בין שני אבל אכלה והתרייה פטור המכנים דהוה לה שלא תאכל והכא נמי אמר בעל הצבחה צירידהא אנוסה היא שהרי נפלה ובאכילתה היה לה שלא תאכל ומה איני יכול לעשות: לא

ב"מ ע"ג

ב"מ מא: ד' ע"ג

לעיל מה: [א]

לעיל מה: ב"מ פ' כ"ג ע"ג

לעיל מה: ש"ס ע"ג

לעיל מה: ע"ג

לעיל מה: ע"ג

לעיל מה: ע"ג

לעיל מה: ע"ג

לעיל מה: ע"ג

לעיל מה: ע"ג

לעיל מה: ע"ג

לעיל מה: ע"ג

לעיל מה: ע"ג

[הגמ' 25] שאלה למה כתוב שליחות יד גם בשומר שכר וגם בשומר חנם, שיכתוב בענין שומר חנם וילמד בשומר שכר משומר חנם, ושאלו לא [פי' אי אפשר ללמוד זה מזה], אם תאמר בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל [אם השומר טוען שזה נגנב, ונמצא שקרן], תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל [שהרי הוא חייב בגניבה, ולכן צריך לשלם את הקרן]. ואם תחשוב שלסטים מזויין דינו כגנב, נמצא בשומר שכר משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזויין [שהרי הוא פטור על טענה כזו].

א"ל, כך נאמר, לא, אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בכל טענותיו [של גניבה, הן מזויין והן של אמזויין]²⁷, תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל אלא בטוען טענת לסטים מזויין [ומאחר ושומר חנם יש בו צד חמור, אי אפשר ללמוד דיני שליחות יד של שומר שכר משומר חנם שכן יש בו צד חמור].

שאלו שאלה, [נאמר בפסוק בענין שואל] "ונשבר או מת" [חייב לשלם לבעלים]. איני יודע [ששואל חייב] אלא בשבורה או מתה [שהם אונסים]. מאיפה [אנו יודעים ששואל חייב בגניבה או אבידה]. נאמר שזה ק"ו, ומה שומר שכר שפטור בו שבורה ומתה²⁸, חייב בגניבה ואבידה²⁶, שואל שחייב בשבורה ומתה²⁷, [וכי אין ק"ו שחייב בגניבה ואבידה, וזהו ק"ו שאין עליו תשובה].

ואם תחשוב שלסטים מזויין דינו כגנב, למה "אין עליו תשובה". יש לשאול, מה לשומר שכר, שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזויין [אבל שואל תמיד משלם קרן, ואף פעם לא משלם כפל²⁸]. א"ל, התנא הזה סובר, קרן ללא שבועה עדיף מאשר כפל עם שבועה [פי' שואל עדיף שמתחייב בשבורה ומתה בלא שום שבועת שקר משומר שכר שפטור עליהן ואף על פי שיש בשומר שכר כפל בטוען טענת לסטים מזויין אין זה חומר דכפל אינו בשומרין עד שישבע לשקר שנגנבה הימנו ואח"כ באו עדים].

נאמר [שמה שלמדנו הוא] ראה לו [לרב יוסף שלסטים מזויין הוא גנב], השוכר פרה מחבירו ונגנבה²⁹, ואמר זה [השוכר, אע"פ שאני יכול לישבע וליפטר, עכ"ן] אני משלם ואיני נשבע, ואח"כ נמצא הגנב, משלם תשלומי כפל לשוכר [שמאחר ששילם נמצא הגניבה היא שלו. התלמידים שרצו להביא ראיה לשיטת רב יוסף] סוברים כרבי יהודה, שאמר, שוכר דינו כשומר שכר [שחייב בגניבה ואבידה], ומה שכתוב, ואמר הריני משלם ואיני נשבע, משמע שאם הוא רצה יכול לפטור את עצמו בשבועה. ואיך מדובר [ששומר שכר פטור משבועה]. כגון שטוען טעין טענת לסטים

מזויין. וכתוב, "ואח"כ נמצא הגנב, משלם תשלומי כפל לשוכר", למדנו מזה, שלסטים מזויין דינם כגנב.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], מי [אמר שרב יוסף] סובר כר"י, שאמר, שוכר דינו כשומר שכר. אולי הוא סובר כר"מ, שאמר, שוכר דינו כשומר חנם. אם תרצה לומר [שהוא סובר כר"י, אבל] כמו שרבה בר אבוח מחליף ולומד, שוכר כיצד משלם. ר"מ אומר, כשומר שכר, ר"י אומר, כשומר חנם. רבי זירא אמר [באמת רב יוסף סובר ששוכר דינו כשומר שכר], וכמה מדובר כאן, בטוען טענת לסטים מזויין, ונמצא לסטים שאינו מזויין [ואז הוא חייב כפל, שהוא גנב ולא גזול].

נפלה לגינה ונהנית, משלמת מה שנהנית. אמר רב [זה שכתוב שמשלמת מה שנהנית מדובר], בנחבט²⁹ [פי' כשחבטה על התבואה שיקעתך בקרקע והפסידים והיא נהנית שלא לקתה בקרקע]. אבל [אם היא] אכלה, לא משלמת [כלום], אפילו מה שנהנית. נאמר, רב לשיטתו, שאמר רב [שהמכניס פירות לחצר חבירו ללא רשותו, אם בהמה של בעל הבית אכלם ומת, הוא פטור שיש טענה על הבהמה] היא היתה צריכה שלא לאכול [וכאן אמר בעל הבהמה בירידתה אנוסה היא שהרי נפלה ובאכילתה היה לה שלא תאכל ומה אני יכול לעשות]. אמרו [התלמידים בבית המדרש], איך הם [מקרים] דומים³⁰. אני אגיד שרב אמר [ההלכה שלן] שהיה לה שלא תאכל [רק] שם, איפה שהוא עצמו ניזק, שבעל הפירות יאמר לו, איני משלם, שהיה לה שלא תאכל, אבל מי אמר רב [טענה כזו] לפטור אותו מהזיק שעשה לאחרים.

אלא,

מב"ט, ש"ש שמר דבר בבית ובא מים ושתף הבית, אם יכול לישבע שלא נגנב קודם לכן, פטור, ואם לא יכול לישבע, חייב שמה נגנב קודם (ש"ך בשם רש"ד"ם). ואפילו אם אילו היה שם לא היה יכול להציל כו' - שונה מסעיף י', דשאני התם דשם האונס דטרפית זאב עליה, משא"כ הכא דשם גניבה עליו, ולכן בעינן שיהא שם דוקא (סמ"ע), צ"ל דקאי על שאר אונסים, וה"ק אף על גב דהקיפו כו' ואירעו אונס, מ"מ אינו פטור אלא א"כ היה בעצמו שם ולא היה יכול להציל מן האונס, מש"ה חייב בגניבה ואבידה לשלם, ואין טענת אונס מצילתו (ט"ז), וה"ה בליסטים מזוין דשם שבויה עליו, ודוקא שלא היה רק גנב, דשם גנב עליו וגניבה באונס חייב רחמנא, והעיקר תלוי דשומר שכר אינו פטור רק כשהאונס היה בגופו של פקדון ולא בגופו של השומר, ואפילו היה אונס בגופו של פקדון אינו פטור כשהוא באונס גניבה, דגניבה באונס חייב. וכל שהיה אונס בגופו של פקדון והיה יכול להציל, והיה אונס ג"כ בגופו ולא הציל, נראה דפטור (נתח"מ), התנה להיות פטור ממנ"א, מ"מ אם נגנב ממנו מפסיד שכרו עי' ש"ך לקמן סי' ש"ה ס"ד ד"ה ומשבועה (רע"א).

²⁷ עי' ש"רע (ח"מ סי' ש"מ ס"א): השואל מחבירו בהמה או מטלטלים ונאנסו בידו, כגון שמתה או נשבר או נשבה חייב. הגה: ודוקא שאירע האונס מכח השואל, אבל אם אירע האונס מכח המשאיל פטור, ולכן מי שיש לו משכון אצל עכו"ם והשאילו לחבירו ליקח עליו עוד מעות ונשרף המשכון, פטור השואל, דהא בלאו הכי היה נשרף מכח המשאיל, ואין צריך לומר שחייב בגניבה ואבידה, אבל כל קלקול שאירע בה מחמת מלאכה ששאלה בשבילה, לא מבעיא אם הוכחשה מחמת מלאכה שהוא פטור, אלא אפילו מתה מחמת מלאכה פטור, והוא שלא ישנה לעשות בה דבר אחר חוץ מהמלאכה ששאלה בשבילה, שאם שינה ועשה בה מלאכה אחרת חוץ מהמלאכה ששאלה בשבילה, אפילו היא קלה ממנה תלינן דמחמת אותה מלאכה ששינה מתה, ואפילו באותה מלאכה עצמה אפשר לשנות, כגון ששאלה לחרוש וחרש בה ביום ובלילה שלא כדרך כל הארץ:

ביאור: השואל - שאל שופר לתקוע בו תקיעת מצוה, אינו חייב באונסין, דהנאת מצוה לא הוי הנאה (רע"א).

ולכן מי שיש לו כו' - ועוד טעם אחר, דלא נקנה לו המשכון כיון שלא משכו (ש"ך).

עי' המשך בהערה טז.

²⁸ מה עם טענת מתה מחמת מלאכה.

²⁹ עי' ש"רע (ח"מ סי' שצד ס"א): הוב"ד לעיל הערה 7.

³⁰ עי' רש"י פסחים ס ע"ב ד"ה הכי.

²⁵ עי' רש"י שלא מצא מקור לדברים אלו, ולכן פרשו על פי דברי התוס'.

²⁶ עי' ש"רע (ח"מ סי' שג ס"ב): שומר שכר חייב בגניבה ואבידה. ו"א שאפילו שמר כראוי ונתן הכספים תחת הקרקע בעומק מאה אמה, שאי אפשר לגנבם משם אם לא ע"י מחילות, או נם בעידנא דניימי אינשי ונגנבו, או קפץ עליו חולי ולא יכול לשומרה וכל כיוצא בזה, חייב. ואפילו הקיפו חומה של ברזל. ואפילו אם היה היה שם לא היה יכול להציל, חייב בגניבה ואבידה, אלא אם כן היה שם ולא היה יכול להציל:

ביאור: ונתן הכספים תחת הקרקע כו' - הטעם, דכל גניבה קרובה לאונס היא, וחייבת עליה התורה, הלכך אין חילוק בין אונס קטן לגדול, והכלל שהשומר צריך שיהיו עיניו פקוחות על הדבר השמור בידו תמיד, ושוב אם נאנס מידו מה היה לו לעשות, דה"ל דומיא דשבורה ומתה דפטריה מיניה רחמנא (סמ"ע), היינו דדוקא גניבה, אמנם אבידה ע"י אונס כגון שבא עליו חולי או אונס אחר שאינו יכול לשמור הרי הוא פטור, כיון דאבידה קרובה לפשיעה לא חייבו הכתוב ע"י אונס (עי' סעיף י), ועיין מ"ש בסיומן ע"ב ס"ב ד"ה שומר שכר (קצה"ח).

או נם בעידנא דניימי אינשי - זה לכ"ע ואין מי שחולק, וצ"ע למה מובא בש"רע בלשון "יש אומרים" (נתח"מ ופ"ת).

וכל כיוצא בזה חייב - ו"א דגניבה באונס גמור פטור (ש"ך, ופ"ת), יש בזה ג' שיטות א', אונס גמור כגון שנתנה במחילת קרקע או שתקפתו חולה שינה אף ש"ש פטור, ואין בין ש"ש לש"ח אלא בנעל בפניו שיכול לעמוד ברוח מצויה ולא בפני כל רוח. וכן מי שנכנס לעיר בשעה שכולם נכנסים לעיר, בזה ש"ש חייב דהוי קצת פשיעה, אבל אונס גמור פטור לגמרי. ב', הניחו בקרקע חייב, אבל תקפתו חולי פטור דבאותה שעה אינו מחויב כלל לשמור. ג', חייב בכל אונס אא"כ האונס בגוף החפץ ששללו לסטים מזויין, אבל באונס בגופו של שומר שתקפתו חולי וכדומה חייב (רע"א), ו"א עיקר כדעה ב' בש"רע [ובאמת זה לא ב' דעות בש"רע אלא דעת הש"רע כדעה ב'], אבל יש קים לי כש"ך. ישנה מח' אם יש טענה שכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד דדוקא בשומר חנם או גם בשומר שכר (רע"א בשם פרח שושן), שודד לילה חשיב כלסטים מזויין, ואף על פי שלא הוזכר בשאלה שהיה מזויין מ"מ בודאי שכך הוא, דמי הוא זה שבא לגנוב בלילה ולא יביא כלי זיין בידו (רע"א בשם פרח שושן), היכא שקפץ חולי על הש"ש או אירע אונס בגופו ואינו יכול לישב עם הפקדון ונגנב פטור, דאין לך אונס גדול מהו דדומה למי שבאונס לסטים ואח"כ נגנבה הבהמה דפטור עליה, דבכלל אונסין הוא זה כיון שאינו ברשותו לשמור [היינו דלא כש"רע] (ש"ך בשם

[הגמ' נכתבה בצורה של] "אין שאלה", "אין שאלה" שאם אכלה שמשלמת מה שנהנית³¹ [אף על גב שלא פשע בשמירתה שהרי נהנית], אבל נחבטה, [באותו ההיזק שהוא אנוס, אולי] נאמר שהוא [פי' בעל השדה כמון] מבריה ארי מנכסי חבירו³² [שלא נחבטה בקרקע ועשה מצוה], ולא משלם אפילו מה שנהנית, לכן לומדים [שלא].

ואולי נאמר כך. מבריה ארי מנכסי חבירו [שלא חייב לשלם עליו] הוא [נעשה] מדעתו [אין לו הפסד, אבל במקרה] [זהה יש לו הפסד]. מבריה ארי מנכסי חבירו [שלא חייב לשלם עליו] הוא [נעשה] מדעתו [אין לו הפסד, אבל במקרה] [זהה יש לו הפסד]. מבריה ארי מנכסי חבירו [שלא חייב לשלם עליו] הוא [נעשה] מדעתו [אין לו הפסד, אבל במקרה] [זהה יש לו הפסד]. מבריה ארי מנכסי חבירו [שלא חייב לשלם עליו] הוא [נעשה] מדעתו [אין לו הפסד, אבל במקרה] [זהה יש לו הפסד].

אמר רב כהנא, לא למדנו [שבעל הבהמה רק משלם מה שנהנית] אלא [במה שהיא אכלה] באותה ערוגה [שבו היא נפלה, כיון שהיא אנוסה בפילה, אנוסה היא גם באכילתה שכיון שרואה תבואה תחתיה אין בידה לעצור את עצמה מלאכלה], אבל [אם היא הלכה] מערוגה לערוגה [ואכלה,

³¹ ע"י ש"ע (ח"מ סי' שצד ס"א): הוב"ד לעיל הערה 7.

³² ע"י ש"ע (ח"מ סי' רסד ס"ד: כל אדם שעושה עם חבירו פעולה או טובה, לא יוכל לומר בחנם עשית עמדי הואיל ולא צויתך, אלא צריך ליתן לו שכרו: ביאור: פעולה או טובה - והיינו שהשביחו, כגון שאמר לו אכול עמי או דור עמי, חייב לשלם, אבל כשמצילו מן ההיזק דינו כמבריה ארי וכהשבת אבידה (נתה"מ, ט"ז). ע"י קצה"ח סי' ט סק"ב, שכל מי שעושה טובה לחבירו שלא מדעתו אפילו אית ליה [פסידא] א"צ שישלם לו דה"ל מבריה ארי דמצוה קעביד, כל זמן שלא ודאי שהמקבל ינזק, שאז הוה בגדר משיב אבידה, אבל ללא ודאי נזק אין לו שכר אפילו שכר כפועל בטל.

ע"י מהר"י בן לב (&): ראובן היה אפוטרופוס על בניו של שמעון וכל נכסיהם היו בידו והיה נושא ונותן בממונם, והיה היום והעלילו על היתומים מצד המלכות שאביהם היה ערב בעד אחיו שהיה חייב סך גדול למלכות והיו רוצים לשלוח יד בכל נכסי היתומים לקחת אותם כדי לפרוע חובות שהיה חייב אותן האיש אחיו של אביהם, והוצרך ראובן האפוטרופוס לתת שוחדות ממון הרבה להציל הממון ההוא. מאחר וראובן האפוטרופוס חייב להציל ממון היתומים מיד המלכות, ואפילו גדולה מזאת הרשות בידו שאם רואה ממון היתום ביד איש אלם דלא ציית דינא או ביד אדם שמבקש טענות ועלילות דברים להכחיש ממון היתומים, יש לו לעשות פשרה ולא מקרי פושע. ואפילו היה בא אדם מן השוק והיה מציל ממון היתומים האלה מיד המלכות והיה מפזר דבר ידוע היה חייב האפוטרופוס לפרוע לו מה שפזר, ואף על גב דפרוע חובו של חבירו אין צריך לשלם לו, אבל אם הדבר ברור וקרוב לודאי שיבא לידי הפסד, אף על גב דהוי מדעתו לא הוי מבריה ארי מנכסי חייב לשלם לו ופרוע חובו של חבירו לא הוי.

וע"י רש"ד (&): ראובן הפקיד אצל שמעון ארגזים, וראובן נפטר, וגלגל פטירתו הממשלה הגיעה וחתם הארגזים בשם המלך באומרו שהם הפקר, ושמעון אמר ב' מהן היו מנכסי עזבון הנפטר והשאר היו של אנשים אחרים, ולכן לקח המושל הב' והניח השאר והוציא על זה שמעון סך מעות, ותובע מהיורשים. כיון שאלו הנכסים היו בבית שמעון והיה שומר עליהם ומכיון שהוצרך להוציא ממון והוציא, חוזר ונוטל מבעל הבית כיון דבריא הזיקא, דדוקא במבריה ארי שירא שיבא ועדין לא בא וטרף הוא דאמרינן דפטור, וכן גבי פורע חוב חברו משום דמצי א"ל הוינא מפיס ליה, אבל ב"ד דבריא הזיקא ודאי שהממון כבר היה בידו. גם ידענו בעונותינו רוע הנהגת אלו השרים שאין מדרכם להתפייס בדברים ולכן חייבים היורשים לפרוע לו, אבל זה רק כשאינו יכול ראובן לבא אל היורשים לשאול אם יש להם לפדות רכושם ואז פודה אותם וחוזר וגובה מהם ולא חשיב מבריה ארי, אבל אם יכול לבא אל היורשים ולא בא, הוה מבריה ארי, ולא גובה מהיורשים. אבל אם שמעון החזיר את הארגזים ליורשים, ואז תובע, אינו נאמן על כמה שהוציא, ולא גובה כלום, אבל אם הוא מוחזק בארגזים הוא נאמן לומר כמה הוציא. וכן ברועה כל היכא שיש בידו לומר נטרפה והיינו כשהוא השומר מוחזק בדבר הוא דהוי נאמן לומר כך הוצאתי וישבע ויטול, הא לאו הכי לא. וע"י מחנ"א (הובא ברע"א ח"מ סי' שצא &): שאפילו לאכיל לבהמת חבירו, הוה כמבריה ארי.

וע"י רמ"א י"ד רב ס"ב: הפודה חבירו מן השביה, חייב לשלם לו אם יש לו לשלם, ולא אמרינן דהוא מבריה ארי מנכסי חבירו, וצריך לשלם לו מיד וע"י ש"ד סי' קפג סק"ו: מי ששולח סחורה לחבירו ממקום אחר והיו מחוייבים במכס והשליח בערמותו ובחכמתו הבריה מהמכס אין זה מבריה ארי כו' כיון דהפסד המכס אינו ברור וצריך לשלם להשליח שכר ההנאה שהנהנה.

וע"י תורת אמת (&): מי ששולח לחברו סחורה ממקום אחר והיא מחוייבת במכס והנה השליח הנז' הבריה מהמכס, אין לדמות זה לפרוע חובו של חברו שלא מדעתו, דהא ודאי מדעתו מיקרי, שהרי סתם שולח סחורה לחברו הוא ע"מ שיפרע בעדו. וכל שמציל ממש מן ההפסד אינו קרוי מבריה ארי אלא מהני גמור ונוטל מה שהנהנה, שהרי הסחורה מחוייבת לע"א הרי הוא פורע ברשותו

[אז משלמת מה שהזיקה. ורבי יוחנן אמר, אפי' מערוגה לערוגה, ואפילו כל היום כולו, עד שתצא [מהחצר] ותחזור לדעת. א"ר פפא, [דברי רבי יוחנן] אינם עד [שבעליה] ידעו שהיא יצאת [מחצר הניזק] ותחזור [לחצר הניזק] בידיעת [בעליה, פי' שהם לא שמרו אותו כראוי]. אלא כיון [שבעליה] ידעו שיצאת, אף על פי שחזרה ללא ידיעת [בעליה, חייב כמה שהיא הזיקה]. למה³³. [ש[הניזק] יאמר ל[בעלים של המזיק], כיון שלמדה [לאכול מחצר של אחר], כל רגע שהיא יוצאת, היא רצה לשם [ולכן לא מספיק בשמירה פחותה].

ירדה כדרכה והזיקה, משלמת מה שהזיקה. רבי ירמיה שאל, ירדה כדרכה והזיקה במי לידה, מה דינו. לפי מי שאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב [שהרי הירידה היא פשיעה, שהיה לו לשומרה שלא תכנס ותאכל, וסופו באונס, שלא ידע שתלד], אין שאלה [שודאי חייב]. כל השאלה היא לפי מי שאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור. מה דינו. האם אומרים, כיון דתחלתו בפשיעה וסופו באונס, פטור. או אולי כאן הכל בפשיעה הוא, שכיון שראה שהיא קרובה ללדת, היה לו לשומרה.

ובשליחותו. ויש לי להסתפק אם הבריה הסחורה שליח זה קודם שיכנס לבית המוכס כגון שנתנם לע"א א' שיעבירם ושלא יכנסו שם או שהניחם בתוך משא א' שלא נכנסה שם, אם נאמר דעדין לא חל עליהו רשות המוכס או דילמא דחל דהא סוף סוף בהכרח היה לו לבא לבית המכס וה"ל מציל ממש כו'. עוד מסתפק אני באופן זאת הזכיה שיזכה השליח במכס דכמה זוכה, הרי מעות אין כאן או נאמר שזוכה בגוף הסחורה כמו שהיה זוכה בה המוכס. הניחא אם הסחורה בידו עדין, אבל אם אינה בידו שכבר מכרה או נתנה למשלח, אם עדין יש לו זכות בה, כיון שהסחורה כבר נתנה או מכרה וסחורה אין כאן מעות אין כאן. גם כן אני מסתפק אם לקח מהסחורה עצמה מה שהיה מגיע למוכס אם נאמר לו מאן פלג לך כו' בכל אלו חסיפות אני מסתפק. וכללא דמילתא אומר שהמוחזק אין מוציאין מידו ועל חבירו להביא ראיה.

וע"י מב"ט (&): הוציאו את היהודים מן הבתים שלהם ועמדו כמה זמן ריקניות ואח"כ קם א' מבעלי הבתים ונתפטר עם השופט שיניחם להחזיק בבתים ונתן משלו על כל הבתים סך מעות ותובע לכל א' מבעלי בתים שיפרעו חלקם. לא הוי מבריה ארי אם קודם שנתפטר הוא עם השופט לא היה להם רשות כלל להכנס בבתים ועתה יש להם רשות חייבי' לפרוע מה שנהנו, דכיון דיצא הבית מחזקת ישראל ובא ליד הגוי אין מצוי שיחזור ליד ישראל בלא דמים וזה הוציא מיד הגוי נוטל מה שהנהנה ופרעו לפי ערך שווי הבתים ואם יש מי שאינו רוצה ליכנס עוד בבית אלא שרוצה למוכר' לנכרים אינו חייב לפרוע שהרי אינו נהנה

³³ ע"י ש"ע (ח"מ סי' שצד ס"ב): הוחלקה ונפלה ויצאה והוא ידע וחזרה לגינה, אע"פ שחזרה שלא לדעת הבעלים, משלם מה שהזיקה מפני שהיה לו לשומרה שלא תחזור, שהדבר ידוע שכיון שידעה דרך הגינה הרי היא חוזרת מאליה. הגה: מיהו אם שמרה בשמירה מעולה ויצאה והזיקה פטור:

ביאור: שהיה לו לשומרה - פירוש, שמירה מעולה. ופירוש שמירה מעולה או פחותה, תמצא בריש סימן שצ"ו (סמ"ע, ש"ד).

וע"י רמב"ם (נ"מ פ"ג ה"ב): הוחלקה ונפלה ויצאת וחזרה לגנה אף על פי שחזרה שלא לדעת הבעלים משלם מה שהזיקה מפני שהיה לו לשמרה שלא תחזור שהדבר ידוע שכיון שידעה דרך הגנה הרי היא חוזרת מאליה. [הראב"ד] הוחלקה ונפלה ויצאת וחזרה וכו' מפני שהיה לו לשמרה שלא תחזור. א"א האי פירושא לא נהיר אלא הכי פירושו שאפילו נעל בפניה כראוי יצתה ולא ידע היכן הלכה חייב איבעי ליה למידע דהתם אזלא.

וע"י ה"ה: הוחלקה ונפלה וכו' מפני שהיה לו לשמרה וכו'. דברי ר' יוחנן כפירושה דר"פ שם דאמר כיון שיצאתה לדעת אף על פי שהחזירה שלא לדעת חייב וסובר רבינו ז"ל שכל שנעל בפניה כראוי והוא לא ידע בצאתה פטור ואינו משלם אלא מה שנהנית. ובהשגות א"א האי פירושא לא נהיר וכו'. ביאור דבריו ז"ל שכל שהיתה שם פעם אחת כל תחבולות היא עושה כדי ללכת שם ואפילו נעל בפניה כראוי חייב. ואינו צריך להכריע דברי רבינו ז"ל כי מן הדעת הם מוכרעים דודאי אף על פי שהיתה שם פעם אחת אינו צריך לעולם לאוחזה או לסוגרה בדלת שיכולה לעמוד בפני כל רוח, והר"א ז"ל בעצמו כן כתב בפירושו דדוקא לא נעל בפניה כראוי הא לאו הכי אינו משלם אלא מה שנהנית וכו' הרשב"א שם בשמו, נראה שחזר בו מן ההשגה הזאת ובודאי אם החזיר דרך שם צריך לאוחזה כדי שלא תפיל עצמה שם וכו' הרב ז"ל:

וז"ל הלח"מ: וכתב הרב"י בח"מ סימן שצ"ד שאינו רואה גלוי בדברי הרמב"ם לומר מה שפירש בו הרה"מ, ונראה שיש קצת גלוי מפני שכתב מפני שהיה לו לשומרה וסתם שמירה הוי נעילה כראוי:

וז"ל חידושי רמ"ט: לפלא דמשמע מדבריו שהבין בראב"ד דלא סגי בשמירה פחותה, ואינו רואה זה מדבריו כלום, רק המגדול עוז הבין להיפך דראב"ד סובר בדעת רמב"ם דבעי שמירה מעולה וע"ז משיג דלא בעי רק די בשמירה פחותה, רק אם נודע לו שיצאת מחויב לחפשה, והכא אם נודע לו שיצאת הוה ליה למידע שיצאת למקום הזה, והיה לו לילך תיכף לחזור וליקחה, ודוק. וצ"ע בדברי הה"מ.

הכונס פרק ששי בבא קמא

נח

עין משפט
גרי מצוה

מב א ב ג ד מ"י פ"ג
מהלכות מקי ממון
הלכה יא סבב עשין פז
טו"ע ח"ט סימן ע"ג
סעיף א :

מב ה מ"י חס הלכה
י"ב וע"י כשגנות
וכמ"מ טו"ע ח"ט
סעיף ב :

גליון הש"ס
במ"י איבעי לך עבורי
ע"י כ"מ דף ג' ע"ב
חוספות ד"ס איבעי לך :

גליון הש"ס
במ"י איבעי לך עבורי
ע"י כ"מ דף ג' ע"ב
חוספות ד"ס איבעי לך :

לא מבעיא אכלה דמשלמה • מיהא מה שנהנית מע"ג ללא פשע
בשמירתה דהא נהנית : אכל נחפטס • דאפי' זההיא הויקא לטוסה
הוי' : אימא • הוי בעל השדה מצריח ארי מנכסי חבירו הוא
שהלי לא בהמת חבירו שלא נחפטס בקרקע ומזה הוא דעבד
ומידי לא לשקול קמ"ל : שומלקס
במ"י רגליה • מרה"ר לגינה דלחוסה
ללא סלקא דרעתייה הוא : לא שנו •
דמה שנהנית הוא דמשלמת ולא מה
שהויקא : אלא • שאכלה מיד באותה
ערובה שפלה שס דכיון דלחוסה
היא כפפילה לחוסה היא גמי באכילתה
דכיון דחויא לתפוחה חוסה לא
מוקמה אפשה : אכל • הלכה מערובה
לערובה ואכלה משלמת מה שהויקא :
לא תימא עד שהלא לדעת • שידעו
הבעלים שילאח : ותמור לדעת •
שלא נעל בפניה כראוי : אלא כיון
שילאח לדעת • שידעו ביילאחה :
אף על גב שחוסה שלא לדעת •
השתא לא סגי לה בשמירה
פחותה דאמר ליה כיון דילפא כו' :
המלתו כפשיטס • בלאו לידה היה
לו לשומרה שלא חתנס ותאכל :
וסופו באונס • לא היה יודע שתלר :
ולאסטמורי

[מ"י ג' ג']

[כ"מ ג']

אי"נ מצריח ארי מנכסי חבירו ליה פסידא • ווא"ת והרי פורע
חובו דתשבינן ליה מצריח ארי בריש און בין המודר (גדריס
ד' ג' ח"ט) דלית ליה פסידא וי"ל דהכי פ"י מצריח ארי
מנכסי חבירו מדעתו וכיון דמדעתו אפי' לית ליה פסידא כמו

פורע חובו חשיב מצריח ארי הא
שלא מדעתו אי"נ מצריח ארי מנכסי
חבירו אפי' כשליט מדעתו אלא
חבירו מצריחו להבדיל ארי מעדרו
לית ליה פסידא למצריח האפי' לית ליה
פסידא וכיון דליתיה תרתי שלא
מדעתו ולית ליה פסידא לא חשיב
מצריח ארי אכל מדעתו אפי' לית
ליה פסידא או שלא מדעתו ולית
ליה פסידא חשיב מצריח ארי ואין
טותן לו אפי' שכרו ווא"ת דבסוף
השוכר [את] הפועלים (כ"מ ג' ג') אמר
דשומר חנם שהיה לו לקדם צדוקים
ומקלות ולא קדם חייב ומפרש שומר
חנם בחנם וט"ס בשכר ומסיק דחוזר
וטוטל מצ"ה ומשמע דשומר חנם לא
מחייב לקדם בשכר אכל כ"ס אס
קדם בשכר דשפיר עבד ונתתים לו
מה שהוליא ומסתברא דה"ה איניש
דעלמא שליט שומר וגם שכר עלמו
נוטל ואין סברא לחלק בין רועה
עלמו שמוטל עליו להשתעס ולשומר
לאיניש דעלמא ועוד אמרינן בהגוזל
בפרא (לקמן דף קט"ו) שטף נהר
חמורו וחמור חבירו והניח שלו והלי
של חבירו אין לו אלא שכרו ושכרו
מיהא שקול ולא אמרינן מצריח ארי
בעלמא הוא וכן משיב אבידה שנתנין
לו שכר כפועל בטל (כ"מ דף ג' ג') וחס
לא אמר דליהוי מצריח ארי בעלמא
ולא יעול כלום ואין לומר דבכל גמא

אמ"ג דמן הדיון היה פטור מ"מ תקנת חכמים היא שישלם לו כדי שישיב אבידתו של חבירו אבל
דהא הכא בשמעתין משמע דאי הוה מדעתו הוה חשיב מצריח ארי ולא היה נוטל כלום אעפ"י
תקנה ונראה לר"י דמצריח ארי שאינו נוטל שכר היינו כשאין הדבר צדור שיבא לידי הפסד כגון שהארי רחוק ואין יודע אם יבא
כאן הארי אם לאו ואין מנינו אלא מולאה ומן הפחד שדואג שמה יבא אכל אם הדבר צדור שיבא לידי הפסד ולידי דריסת הארי
או מנינו מפי הארי עלמו או ודאי נוטל שכרו כמו שטף נהר חמור חבירו והך דשמעתין מייירי שהלוי יקוט מעבר בעלמא שאין בעל
הבהמה רואה שתחבט בהמתו בארץ ותאטער אמ"ג שלא היו דמיה נפתחין בך ולכך היה נחשב מצריח ארי אי הוה מדעתו ופורע
חובו אין מנינו מהפסד דמה שהיה הלוי זקוק לפרעו אין זה הפסד שהרי נחייב לו ואינו מנינו אלא מעבר בעלמא וחשיב מצריח
ארי אי"נ כדמפרש טעמא בירושלמי דכחצות (פ"ג) ובגדריס (פ"ד) מפיסח הוינא ליה ומחיל לי ואפי' בשמטון מפיסח הוינא ליה
והיב לי משכני ואפי' צ"ח דוחק עלמו מסיק לה בירושלמי ונראה דהטעם משום שיכול לומר לו הייתי מולא הרבה בני אדם שהיו
דף ע"ג) מצריח ארי כתיב רכור והועיל נעל רכור והועיל דסכר מינה מיא והוליא מינה מיא אמ"ג שמינלה מהפסד שהיה נהר שוטפה
לא נקט לשון מצריח ארי לענין שיפטח חבירו משכר הברחתו אלא כלומר דאין זה חזקה דאין זה תיקון כמו רפק בה פורחא או
נעל וגדר ופרץ אלא מגין עליה פורחא שלא תבא לידי קלקול ורבינו גרשון פסק בתשובה אחת על אגס עכו"ם שאגס ביהו של ישראל
וכא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם אכל רש"י פ"י בהגוזל (נישין דף ג' ג') גבי עכו"ם הבא מחמת חוב ומחמת
אנפיות אין בו משום סיקריקון שאם החזיק עכו"ם בקרקע של ישראל מחמת חוב שהיה לו עליו או מחמת אנפיות בגזל בעלמא ואינו
מסור בידו להרגו אין בו דין סיקריקון אפילו אם שהתה י"ב חדש לתת רביע לבעלים כתיקון חכמים אלא מחזיר לו הקרקע בחנם
דכיון דאין כאן סיקריקון לא גמר ומקני מידי ואמ"ג דשהתה י"ב חדש לא בלא לו שעה לכופו הלכך אין מצריח העכו"ם מכירה כלל ור"י אמר
דלא מצביחא במקום שאם לא קנאו ישראל לא היה חוזר לבעלים לעולם שיהו מוכרו או נוהגו לעכו"ם אחר והיה אבוד מן הבעלים
לגמרי דלא חשיב מצריח ארי כיון שמנינו מן ההפסד ואפי' קנאו בצדו מנינו מן ההפסד הוא כמו מקדים צדוקים ובמקלות בשכר
דאמרינן שנותן שכר עד כדי דמיהם וי"מ לכתרא דחיותא או לכתרא יתירתא אלא אפי' יודע ודאי שאם לא אמרר זה לקנות היה
חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירע דהשתא אין מנינו מן ההפסד אמ"ג אין לדמותו כלל למצריח ארי דכיון שילא הבית מחזקת
ישראל ובה ליד הנכרי וזה מוליא מיד הנכרי ומחזירו ליד ישראל לא דמי למצריח ארי ונוטל מה שההגהו ואותה היהודים הבורחים
מעירם והשר מחזיק קרקעותיהם שאין בהן טסקאות ואפי' יש בהן טסקא אס הניח הקרקעות ביד אחרים לפרוע מהן טסקא אומר
ר"י שאם בא ישראל וקנאו מיד השר מחזירם לבעלים ונוטל מה שההגהו דאין זה דינא דמלכותא אלא גזילה כי ראינו במדינה
שכביצותינו שמשפט היהודים לעמוד כמו פרישים בכל מקום שירע וביד מלכותא היו תופסין שלא יחזיק המושל בנחלת היהודים כשילאו
מעירו וכן היו נוהגין בכל ארץ בורגוני"א ואם יש שר שבה לשנות את הדין ולעשות דין לעלמו אין זה דינא דמלכותא שהרי זה
הדין אין הגון כלל ודמיא למוכס שאין לו קצבה (לקמן דף ק"ג) והיכא שמשביח נכסי חבירו אין דומה ללל למצריח ארי כגון יורד
לתוך שדה חבירו ונטעו שלא צדוקת ומקיק את חבירו משלם רוחותיה וכגון ההוא דהאומנין (כ"מ דף ע"ג) השוכר את הפועל
לעשות עבדו והואהו בשל חבירו דטעל הבית מה שההגהו ואין להקשות בשטף נהר חמור חבירו למה אין לו אלא שכרו למה
אין לו כל הפסדו דכיון דבעל חמור עומד שם מה לנו לעשות לו תקנה שלא מדעתו אס ירעה יתנה (ע"ס) המניל לשלם חמורו ועוד
דע"כ מייירי שיכול להניל על ידי הדחק דאל"כ לימא ליה מהפקד קזיכא כדאמרינן התם על חבית של דבש, ומ"מ שכרו טותן לו
דמסתמא ניחא ליה שכל מי שניל יטול שכר כל זמן שלא ימחה בידו כיון שאין יכול להניל אלא ע"י הדחק : ר"י שנו אלא באותה
ערובה • דכיון שחלת נפילתה באותה ערוגה באונס אינו חייב להעלותה מאותה ערוגה אכל מערובה לערוגה הוי כשדה אחר :

לדעת ותחזור לדעת אלא כיון שיצתה לדעת אע"פ שהורה שלא לדעת מ"מ
דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשחמטא לתתם והתא : ירדה כדרכה
והויקא משלמת מה שהויקא : בעי רבי ירמיה ירדה כדרכה והויקא
במי לידה מהו אליבא דמאן דאמר *תחלתו בפשיעה וסופו באונס הייב
לא תיבעי לך כי תיבעי לך אריבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס
פטור מאי מי אמרינן כיון דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור או דלמא הכא
כולה בפשיעה הוא דכיון דקא חוי דקריבה לה למילד איבעי ליה לנפורה
ולאסטמורי

[גליון כה
ע"ב]

[ד"ס אין ג']

י"א ואמר

הבונם פרק ששי בבא קמא

שמין בית סאה בצלחה עדה • פי' בקונטרס (בריש פירקין) שאם אכלה ערוגה אחת שמין אותה אגב בית סאה כמה היתה יפה קודם שאכלה ממנה וכמה היא יפה עכשיו וקשה לר"י דאי אכית סאה קאי ה"ל למימר כמה היה יפה וכמה הוא יפה בלשון זכר ועוד דקבעי בגמ' היכי שיימינן הלא פירשה יפה משנתנו שמינן ערוגה בבית סאה ומה שפ"ה בגמ' היכי שיימינן בבית סאה בצלחה ליה נפשה לא שיימינן למכחיסין ליה למזיק דקרתת ערוגה של קב או קביים תשובה לפי דמיו אלא שמין ס' סאין ורואין כמה דמים מניעים לבית סאה וחוורין ושמינן כמה נפחתה בצבילי הערוגה וקשה דהיכן מליט שתי שומות הללו דבקרל לא כתיב אלא צדה אחר שמין מה שהיזק אגב צדה אחרת ומן המשנה לא משתמע כלל ועוד דלמ"ד בגמ' קלח בששים קלחים כלומר בששים שיעורים כמותו אמאי נקט במתניתין בית סאה ועוד קשה דפריך בגמרא אכולהו אמוראי מהא דתינא אכלה קב או קביים ורואין אותה כאלו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה מלי לאו בפני עלניה וקשי ליה "ממתני' דקתני שמשערין אותה בבית סאה" [א] ונראה לפרש דשמין בית סאה דקתני היינו בית סאה הנאכל שמין בצלחה עדה כדקתני סיפא במילתא דר"ש אס סאה סאה אס סאחיס סאחיס ולפי שלא פ"י משנתנו בכמה שמין אותה אלא שבאותה עדה שמין אותה מפרש בגמרא היכי שיימינן ומפרש ר' יוסי צר חגיגה סאה בששים סאין בין אכלה פחות בין אכלה יותר לעולם שמין סאה בששים ומשלים לפי החשבון חוקיה ואמר קלח בששים קלחים כלומר לעולם מה שאכלה בששים שיעורין כמותן ר' ינאי אומר תרקב בששים תרקבין ובין אכלה פחות או יותר משלים לפי החשבון ולר' ינאי משבית יותר מוזק מלר' יוסי צר חגיגה דקרתת תרקב אינה ניכרת בשלשים סאין כמו קרתת סאה בס' סאין כדאמר רב פפא דאין שמין כור בס' כורים מפני שפוגם מוזק ואע"ג דקתני במתניתין בית סאה בצלחה עדה לרבי ינאי לא לשיעורא נקמין סאין משערין זו כלל אלא בתרקב משערין ונראה לר"י דכי משערין למר בתרקב ולמר בסאה לאו בבית סאה זרע קאמר דהו"ל על ג' דאין דומה שדברה משנתנו בזה דבבהמה אחת איירי ומתי אכלה כל זה אלא בסאה פירות קאמר דמשערין כדקתני אס סאה סאה ואין לתמוה על לשון בית סאה דקתני במתניתין דכיון שהפירות מחוברין לקרקע שייך שפיר לקרות לסאה פירות הנאכל

ולאסטמורי בגוה • להשמר ולהזהר בה: היכי שיימינן • לבית סאה דמתני': סאה בס' סאין • האי בית סאה דקתני במתני' דבשביל ערוגה אחת שמין בית סאה ללא בית סאה בצלחה נפשה שיימינן דמכחיסין ליה למזיק לפי שצית סאה נמכרת ביוקר לפי שמועט תורה אור הוא ואינו מליט לימכר ועני סאין ירו משנת למי קרקע גדולה קונה אותו ביותר ממדמו וקרתת ערוגה של קב או קביים חשיב לו לפי דמיו אלא שמין ששים סאין כמה שוין ורואין כמה דמים מניעים לבית סאה וחוורין ושמינן כמה נפחתו דמיו בצבילי קרתת ערוגה ופ"ה לא נמה הוזכר בית סאה עדה אלא היה שמין מתחלה הערוגה בששים סאין כמה היו יפין וכמה הן יפין לא היה משלים כלום סאין קרתת ערוגה קטנה ניכרת בששים סאין אכל בבית סאה ניכרת: סרקב בששים סרקבין • שלשים סאין שמין ולא ששים דאיכ מפסדת ליה לניזק סאין קונין מזויין לששים סאין לפי שמרובין הן ללדס ציוני ומועטין הן למשופע בנכסים: **קלח בס' קלחים** • מה שאכלה בס' השיעורין כמותו: **משלים דמינן** • כמו שנמכרין קב או קביים בשוק: **מלי לאו בפני עלניה** • וקשיא לכולהו: **לא בששים** • ולכל חד כדאית ליה: **אין שמין קב בששים קבים** • אם אכלה קב אין שמין בששים קבים: **מפני שמשבית מוזק** • דששים קבים אין להם מכר מפני שמרובין הן לעני ומועטין לביטוי וכל שכן לעשר ועוד סאין קרתת קב ניכרת בששים קבים: **ולא כור בששים כורין** • אכלה כור חבוטה אין שמין אותה בששים כורין: **מפני שפוגם מוזק** • לפי שארס המשופע בנכסים ותחב לקנות קרקע גדולה קונה אותה כשהוא מואלה בהרבה יותר ממדמו ועוד קרתת כור גדולה היא מאד אלא כל סאה שמין בששים: **ולא כור מפני ליה** • כדקתני אין שמין קב ולא קתני בית קב: **קב בבית כור** • אין קרתת גרתי: **כור** • שלשים סאה: **קשבה** • דקל: **אמר ליה** • ריש גלותא אי ראיית: **ותלפת תלפתא בקינא הווי** • שלשה דקלים זה אלל זה: **דינא דפרסאה** • שאינו דין תורה: **אס אמרו** • בס' להקל על המזיק: **בנוקי ממונו** • כמה שאכלה בהמנו והזיקה: **יאמרו בנוקי גופו** • שמזיק בעלמו בדיס שקלף לדקל: **המכביר כרמו** • שיחת וכליה: **קטמה נטיעה גרסינן בהמה שקטמה נטיעה**: **גוזרי גזירות** • קונסי קנסות ארמונן ותנן בן אבשלום צפרק בתרא דכתובות: **מוזי** • שחת: **במשייר שבה** • רואין את הגוהר לפי מה שתעלה כל ערוגה וערוגה ציוני הקלייר ומשלים: **כמה היסה יפה** • הקרקע לימכר כשהיא עם השחת: סמדר

[למקו ע"ג]

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה שמין כו' וז"ל דשמין בית סאה • כ"כ והרא"ב פי' דהכי קאמר שאם אכלה פחות מהסאה שמין בס' ולר"י נפחות מתרקב:

כ"ל הוא רש"ל

כ"ל היה רש"ל

כתובות קה

ולאסטמורי בגוה תיקו: כיצד משלמת מה שהזיקה וכו': מנה"מ אמר רב מתנה דאמר קרא ° ובער בשדה אחר *מלמד ששמין על גב שדה אחר האי ובער בשדה אחר מבעי ליה לאפוקי רה"ר א"כ לכתוב רחמנא ובער בשדה חבירו א"נ שדה אחר מאי בשדה אחר ששמין על גב שדה אחר ואימא כוליה להכי הוא דאתא לאפוקי רה"ר מנלן אם כן לכתביה רחמנא גבי השלומין °מיטב שדהו ° ומיטב כרמו ישלם בשדה אחר ל"ל דכתביה רחמנא גבי ובער ש"מ תרתי היכי שיימינן א"ר יוסי בר חנינא *סאה בששים סאין ר' ינאי אמר דתרקב בששים תרקבים חוקיה אמר קלח בששים קלחים מיתבי אכ"ה קב או קביים אין אומרים תשלם דמיהן אלא רואין אותה כאילו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה מאי לאו בפני עצמה לא בששים ת"ד אין שמין קב מפני שמשביתו ולא בית כור מפני שפוגמו מאי קאמר א"ר פפא ה"ק אין שמין קב בששים קבים מפני שמשבית מוזיק ולא כור בששים כורין מפני שפוגם מוזיק מתקיף לה רב הונא בר מנחם האי ולא בית כור ולא כור מבעי ליה אלא אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב אהא בריה דרב איקא הני קתני אין שמין קב בפני עצמו מפני שמשבית ניזק ולא קב בבית כור מפני שפוגם ניזק אלא בששים ההוא גברא דקן קשבא מחבריה אתא לקביה דריש גלותא א"ל לדידי חזי לי ותלתא תאלתא בקינא הווי קיימי והווי שווי מאה זווי זיל הב ליה תלתין ותלתא ותלתא אמר גבי ריש גלותא דדאין דינא דפרסאה למה לי אתא לקביה דר"ג א"ל בששים א"ל רבא אם אמרו בנוקי ממונו יאמרו בנוקי גופו אמר ליה אביי לרבא בנוקי גופו מאי דעתך דתניא המבכיר כרמו של חבירו סמדר רואין אותו כמה *היתה יפה קודם לכן וכמה *היא יפה לאחר מכאן ואילו בששים לא קתני אטו גבי בהמתו נמי מי לא תניא כי האי גוונא דתניא *קטמה נטיעה רבי יוסי אוכר גוזרי גזירות שבירושלים אומרים נטיעה בת שנתה שתי כסף בת שתי שנים ארבעה כסף אבלה חזיו רבי יוסי הגלילי אוכר נידון במשווייר שבו וחכמים אומרים רואין אותה כמה היתה יפה וכמה היא יפה אבלה

הגוהר לפי מה שתעלה כל ערוגה וערוגה ציוני הקלייר ומשלים: כמה היסה יפה • הקרקע לימכר כשהיא עם השחת: סמדר

הגוהר לפי מה שתעלה כל ערוגה וערוגה ציוני הקלייר ומשלים: כמה היסה יפה • הקרקע לימכר כשהיא עם השחת: סמדר

וכור אין להקפיד דלפעמים קרי נמי לבית כור זרע כור סחם כדאשכחן צפרק המקבל (ב"מ 97 קה:) גוהר ארבעה קבין לטור ומזיק דארבעה קבין לטור זרע קאמר:

וכור אין להקפיד דלפעמים קרי נמי לבית כור זרע כור סחם כדאשכחן צפרק המקבל (ב"מ 97 קה:) גוהר ארבעה קבין לטור ומזיק דארבעה קבין לטור זרע קאמר:

קשבה פי' בקונטרס דקל וכן משמע דקאמר ותלתא תלתא בקינא הווי קיימי ותלתי הס דקלים כדמוכח בהחובל (למקו 97 ע"ג.) חזא תלתי צי גופני וקאמר גופני קט דקלי וקשה דבפ"ק דע"ז (97 י"ד) תנן דקל טב ותלכ ונקלצא ומפרש בגמ' חזב קשבה ושמה יש מוני דקלים הרבה שאחד קרוי דקל סחם ואחד קרוי חזב דהיינו קשבה ובערוך פירש דקשבה הוא דקל פרכאה: **דראין** דינא דפרסאה י"מ של דקל פרכאי דאמר לקמן הלכתא כוותיה דריש גלותא בדקל פרכאה ולפי מה שפירש בערוך דקשבה דקל פרכאה אי אפשר לפרש כן:

כיצד משלמת מה שהזיקה וכו'. מאיפה אנו לומדים [שכך עושים שומה]. אמר רב מתנה, שנאמר בפסוק, "ובער בשדה אחר", מלמד, ששמים על גב? שדה אחר³⁴. [איך אפשר ללמוד כך, הרי זה [שכתוב] "ובער בשדה אחר" צריכים אותו להוציא [פי' ללמד שאין חיוב שן] ברשות הרבים. א"כ [שבאמת רק לומדים מהפסוק ששן פטור ברה"ר], שיכתוב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "ובער בשדה חבירו", או "[ובער] שדה אחר", מהו "בשדה אחר". ששמן על גב שדה אחר. ונאמר, שכל [הפסוק] בא ללמד את זה, וזה שאין חיוב [שן] ברה"ר, מאיפה אנו יודעים. אם כן, שיכתב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] לגבי תשלומין "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם בשדה אחר". למה הרחמן [פי' ה' ית'] כתבו [בתורה] גבי "ובער". ללמדנו מזה שתי דברים.

איך שמים [בית סאה של המשנה]. א"ר יוסי בר חנינא, סאה בששים סאין³⁵ [פי' שמים ששים סאים כמה שוים, ורואין כמה דמים מגיעין לבית סאה, וחוזרין ושמים כמה נפתחו דמיו בשביל קרחת ערוגה ז'ט"ז]. ר' ינאי אמר, תרקב [פי' חצי סאה] בששים תרקבים [פי' סאה בתוך שלשים סאים ולא ששים, שבזה יש פחות הפסד לניזק, שכן אין הרבה קונים לששים סאים]. חזקיה אמר, קלח בששים קלחים [פי' פי ששים מה שהכבש אכלה]. שאלו שאלה מברייטא: אכלה קב או קביים, אין אומרים תשלם דמיה [פי' כמה שנמכרים קב או קביים בשוק], אלא רואין אותה כאילו היא ערוגה קטנה ומשערים אותה, במה [מדובר וכן] לא [מדובר] בפני עצמה [וקשה על כל התנאים הנ"ל]. לא, בששים [וכל א' כפי דבריו].

הרבנים למדו, אין שמין קב, מפני שמשביחו, ולא בית כור, מפני שפוגמו. מהו פירוש דבריו. א"ר פפא, כך אמר, אין שמין קב בששים קבים [אם אכלה קב אין שמים בששים קבים], מפני שמשביח את המזיק [שכן ששים קבים אין להם מכר, מפני שהם מרובים לעני ומועטים לבינוני וכל שכן לעשיר, ועוד שאין קרחת קב ניכרת בששים קבים. וכן אם אכלה כור

³⁴ ע"י חזו"א (סימן ו' סק"ג) הקשה, אמאי אין שמין את כל השדה של הניזק, כמה היתה שוה לימכר עם הפירות קודם ההיזק, וכמה היא שוה עכשיו אחר הנזק.

דהלא אם הזיק כלי או בהמה, כך הוא שומת ההיזק, דשמין כל הכלי או הבהמה כמה היתה שוה קודם, וכמה היא שוה עכשיו.

וא"כ בשדה נמי אמאי בלא קרא הוה שיימין את מה שאכלה בפנ"ע, ואפי' אחר הקרא נמי שמין רק את הפירות, ולא את כל הקרקע, דמ"ט לא ישומו נמי כל השדה כמה נפתחו דמיה, כמו בכלי.

ותיירי החזו"א דלא דמי לכלי ובהמה, דהתם ההיזק הוה בכל הכלי, דהא שויות של כלי הוה מחמת שלימותו, וכשהזיק חלק ממנו אין זה היזק רק במקצת של הכלי, אלא דההיזק הוה בשלימות הכלי, ומש"ה שמין כל הכלי.

משא"כ באכלה תבואה מן השק בודאי לא שייך לומר דשמין כל השק דהא אין כאן דבר שלם שהחסירו, רק כל גרעין הוה בפנ"ע ומשלם מה שאכלה.

ולכן אף באכלה קמה מן השדה נמי היה צריך להיות כן הדין דמשלמת מה שאכלה בפנ"ע [כיון שאין זה היזק בשלימות שדה, כמו בכלי], ורק משום הגזה"כ אין שמין מה שאכלה בפנ"ע רק אגב שדה אחר, והגזה"כ הוה לשום רק הקמה ולא השדה.

והנה עוד כתב החזו"א שם ויש לעיין היכא שקלקל כותל ביתו ואי שיימין כל הבית לא נפחת כלל כספו היכי שיימין.

[וכתב] ונראה דכיון דאין בית עומד למכירה אלא לתקן בדקיה, משלם מה שחבירו מפסיד בהוצאות התיקון, ע"ש.

ולכאורה היה מקום לפרש דכוונתו להסתפק במזיק כותל ביתו של חבירו אי שיימין הכותל אגב הבית [כמו דשיימין תבואה אגב השדה], או דשיימין רק מקום זה של ההיזק.

אכן א"כ נראה דיש לחלק דכל דין השומא אגב שדה הוה דוקא בפירות ותבואה מחוברין, [דהא ק"ל כו"ש דבפירות גמורין משלמת באמת פירות גמורין, ולא שיימין אגב שדה], ומשום דדוקא מחוברין אין ההיזק בהם כמו שהם עכשיו, דהא עדיין לא נגמרו, ואינן ראויין עדיין לאכילה כלל, ועדיין אינן שוין, וכיון דכל השויות שלהם הוה רק מה דיגמרו אח"כ, דלכן אף עכשיו שוים יותר מכפי הראוי עכשיו אי נתלשו, ולכן בזה הוה דין איך לשומן [אגב שדה].

אבל בכל היזק [דכבר עכשיו שוה ודאי דלכא דין זה רק מה דהזיקו, הוה משלם, וא"כ בהזיק כותל ביתו ודאי דחייב לשלם לפי ההיזק שעשה לו ולא אגב הבית.

אכן דברי החזו"א שם נראה ד[אין כונתו להסתפק אי שמין כותל הבית אגב הבית כמו בתבואה אגב שדה, אלא] עיקר קושיתו הוה מ"ש היזק כותל ביתו מהיזק כלו, דכמו דהיזק כל ששמן כל הכלי, כמו כן בהזיק כותל ביחוד נשום כל הבית, כמה נמכר עכשיו פחות ע"י ההיזק, וא"כ הרי נמצא שלא ישלם לו כלום. ובזה כתב דה"ל כיון דביתו אינו עומד למכירה רק לתקן בדקיה, אין שמין הבית, אלא משלם מה שהפסיד בהוצאות התיקון.

תבואה], לא [שמים] כור בששים כורים, מפני שפוגם את המזיק [לפי שאדם המשופע בנכסים ותאב לקנות קרקע גדולה קונה אותה כשהוא מוצאה בהרבה יותר מדמיו ועוד קרחת כור גדולה היא מאד אלא כל סאה שמין [בששים].

שאל רב הונא בר מנח, זה [שכתוב] "ולא בית כור", [קשה הלשון "בית", וכן], לא היו צריכים לכתוב "כור". אלא אמר רב הונא בר מנח בשם רב אחא בנו דרב איקא, כך כתוב, אין שמין קב בפני עצמו, מפני שמשביח ניזק, ולא קב בבית כור [שאין קרחתו נראית בכור שהיא שלשים סאה], מפני שפוגם ניזק, אלא בששים.

אותו האדם שקצץ דקל של חבירו, ובא לפני ראש הגלות, [ראש הגלות] אמר לו, אני ראיתי [מה שהוא עשה], שלשה דקלים היו עומדים זה אצל זה והיו שווים מאה זוזי, לך תביא לו שלשים ושלש ושלש [זוז]. אמר, למה אצל ראש הגלות, דנים דין פרסי [נגד דין תורה]. באו לפני ר"ג, א"ל, בששים. א"ל רבא, אם אמרו [שמים בששים כדי להקל על המזיק] בנוקי ממורנו [פי' שכבש שלו הזיק, וכי' יאמרו בנוקי גופו [פי' כאשר הוא עשה בידים, כמו שעשה לדקל הזוז].

אמר אביי לרבא, מהו דעתך בנוקי גופו. שלמדנו, המכלה כרמו של חבירו [שהיה מלא ב]סמדר [פרי שלא נגמר בישולו], רואים אותו [שדה] כמה היתה שוה קודם לכן, וכמה היא שוה לאחר מאכץ, אבל לא כתוב [לעשות שוה] בששים [אם כן רואים שנוקי גופו אחרת. רבא ענה] וכי לא למדנו כך לגבי [נוקי] בהמתו. שלמדנו, [בהמה ש]קטמה נטיעה, רבי יוסי אומר, קוסי קנסות שבירושלים [אדמון וחנן בן אבשלום] אומרים, נטיעה בת שנתה, שתי כסף, בת שתי שנים, ארבעה כסף. [אם הבהמה] אכלה שחת, רבי יוסי הגלילי אומר, נידון במשוויי שבו [פי' פי' רואין את הנותר לפי מה שתעלה כל ערוגה וערוגה בימי הקציר ומשלם]. וחכמים אומרים, רואין אותה כמה היתה [הקרקע] שוה [לימכר כשהיא עם השחת] וכמה היא שוה [עכשיו].

אכן נראה דגם בזה יש לחלק, דהא כתבנו (ס"ק הקודם) דהחזו"א עצמו כתב דהטעם בדכלי שמין כל הכלי משום דשיווי כלי הוה מחמת שלימותו, ונמצא דההיזק הוה בכל הכלי.

וא"כ י"ל דזהו דוקא בכלי אבל בבית ודאי דאין זה היזק בשלימות הבית, [דהא אדרבה לגבי הבית אין זה היזק כלל, דהא חזינן דהבית לא נחסר כלום, דשוה לימכר כמו קודם], וע"כ דהוה היזק נפרד בהכותל, וא"כ ודאי דחייב לשלם כפי הנזק שעשה לו.

³⁵ ע"י ש"ע (ח"מ ס'י' שצד ס"ד): הוב"ד לעיל הערה 8.

³⁶ ע"י תוס' שהקשו עליו, היכא אשכחן שתי שומות. ונראה דלרש"י הוה באמת רק שומא אחת, דשמין מה שאכלה בבית סאה, דזהו עיקר השומא דשמין ההיזק כמה נפתחו דמי סאה ע"י קרחת הערוגה שאכלה.

אבל השומא השניה דשמין בית סאה בשישים, זה לא הוה כלל שומת הנזק כמה היזקו, [דהא אין זה שומא כמה נפתח] אלא דהוה רק שומא לידע כמה השויות של סאה, דשיעור שיווי של סאה הוה לפי שיעור אחד משישים, דכמה ששוה שישים סאים כאלו, אזי אחד משישים הוה שיעור שיווי סאה.

וע"כ פ"ז זה אינו שומת ההיזק רק שיעור לידע השויות של בית סאה, ושומת ההיזק הוה רק אח"כ דשמין כמה שאכל ונפתח ע"י אכילתו למכור, ושומת ההיזק הוה שפיר רק שומא אחת.

אכן צ"ע על איזה שומא ילפינן מקרא דשמין בשדה אחר, אם על שומת ההיזק או על שומת שיווי השדה דסאה בשישים.

ובפנ"י כתב מפורש דהלימוד מקרא הוה על השומא דסאה בשישים, [מדכתיב בשדה "אחר", ואי ס"ד דשמין רק באותה שדה שאכלה מתוכו אין זה שדה אחר, אלא ע"כ דקאי על השומא השניה דשמין הבית סאה בערך שדה אחר שהיא גדולה ממנה בשישים], ע"ש.

ואכן במהר"ם ש"ף כתב דאפשר דרש"י יליף את שתי השומות מקרא זה, מדהוה מצי למימר ובער שדה חבירו ושני ב' שינויים בשדה אחר, ע"ש.

אכן צ"ע דהא היכא דאכל סאה שלימה, א"כ הא התם הוה רק שומא אחת בשישים סאים.

וכן צ"ע היכא דהזיקו שישים סאין, ע"י בהמות הרבה שאכלו כולן ס' סאין, הא התם נמצא דאין שמין כלל אגב שדה אחרת, וצ"ע.

וכן צ"ע נמי מרש"י במתני' דמשמע דהקרא דשמין אגב שדה קאי על מה דאין שמין הקרקע שהזיקו בפנ"ע, רק דשמין אגב בית סאה, וע"ז קאי הלימוד דשמין אגב שדה, ורק דשיווי הסאה מפרש בגמ' דשמין בשישים, וזה דלא כהפנ"י.

והנה באמת אפשר דכל השומא דשמין סאה בשישים סאין, הוה רק אחר הקרא דשמין הערוגה אגב שדה, דאי לאו קרא דשמין אגב שדה, רק דשמין ההיזק שהזיקו, א"כ הוה שייך כלל שומא כמה שוה שדה בשוק.

דכמו דאם הזיק את בהמתו של חבירו הא בודאי שמין אותה לבדה כפי שיעור ההיזק שעשה בה, ולא שייך לשום אגב בהמות אחרות, וכמו כן הכא בשדה איך שייך לשום הסאה כפי מה ששוה בשוק.

[אם] אכלה [הבהמה] סמדר [פי' ענבים דקין בהתחלתן לאחר שפרחו מיד], רבי יהושע אומר, רואים אותם כאילו הן ענבים עומדות ליבצר [וכך צריך הבעל הבהמה לשלם]. וחכ"א, רואין כמה [הקרקע] היתה שוה [לימכר עם הסמדר] וכמה היא שוה [לימכר ללא הסמדר], והבעל הבהמה משלם את ההפרש].

רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, במה מדובר [שעושים את השומה על גב הקרקע, ולא הפירות לבד], בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים [פי' שנראת האשכולות אבל עדיין לא פרח להיות ענבים גמורים או תאנים גמורים], אבל אכלה פגים [פי' תאנים שלא נתבשלו לגמרי] או בוסר [פי' ענבים שלא נתבשלו לגמרי, אבל הם פירות], רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר. אבל הרי כתוב, וחכ"א, רואין רואין כמה [הקרקע] היתה שוה [לימכר עם הסמדר] וכמה היא שוה [לימכר ללא הסמדר, והבעל הבהמה משלם את ההפרש], ולא כתוב בששים [כמו בעמוד הקדמת, והרי שם כתוב שנוקי ממונו שמים כפי ששים]. אלא מה נאמר. [כאן שכתוב כמה היתה שוה וכמה היא שוה, פי' בששים [שמים כפי פי ששים ממה שהזיק, ובוה שמים], וכן הוא [בנוקי גופו, שמים] בששים [פי' על גב פי ששים ממה שהזיק].

אמר אביי, ר' יוסי הגלילי ור' ישמעאל אמרו אותו דבר. ר' יוסי הגלילי, זה שאמרנו [פי' בעמוד הקודם, נידון במשווייר]. רבי ישמעאל, שלמדנו [נאמר] "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישרם", מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק, דברי ר' ישמעאל. ר"ע אומר, לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית [פי' אותה השומא ששמו ב"ד מאה או מאתים יגבה קרקע במאה או במאתים מן העידית שבנכסין], וק"ו להקדש. ואל תאמר [שר' ישמעאל סובר] כמו רב אידי בר אבין, שאמר רב אידי בר אבין, כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות, ולא יודעים אם היתה כחושה אם שמינה, שאמר קום שלים שמינה במיטב שיש עכשיו, את זה לא אומרים. למה. המוציא מתבירו עליו הראיה. אלא במיטב שנמצא לפניו, ומהו. כזה שיצא [בימות הקציר].

אמר מר, ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש, במה דברים אמורים, שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים. הרי [אם אכלה] סמדר, רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר, [אולי] נאמר הסוף, אכלה פגים או בוסר, הוא שרואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר, הרי [אם אכלה] סמדר, רואין אותן כמה היא שוה וכמה היתה שוה.

אמר רבינא, הוסיף [סמדר עמהם במשנה] ותלמד, במה מדובר כאן, בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים, אבל אכלה סמדר פגין או בוסר, רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר. אם כן, ר"ש בן יהודה היינו רבי יהושע. יש [חילוק הלכתי] ביניהם בכחש של הגפן עצמו [פי' לנכות מן התשלומין מה שיכחישו הענבים בגפנים אם יעמדו שם עד הבציר שתמיד יונקים לחלוח הגפן], ולא ניכר [מי מהם סובר שמפחיתים את כחש הגפן]. אביי אומר, ניכר ועוד ניכר [ממקום אחר]. מי לימד שחוששים לכחש הגפן. ר"ש בן יהודה היא, שלמדנו, ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש בן מנסיא, אונס אינו משלם את הצער, מפני שסופה להצטער תחת בעלה [רואים אם כן שמנכים מהתשלומים כפי מה שעתידה להכחיש]. אמרו לו, אינו דומה נבעלת ברצון לנבעלת באונס.

אמר אביי, התנאים האלה ור"ש בן יהודה אמרו דבר אחד. רבי שמעון בן יהודה, זה שאמרנו. אלה התנאים, מהו. שלמדנו, רבי יוסי אומר, [המכה אשה והפיל עובריה] מנכים [דמי] מיילדת, בן עזאי אומר, מנכים [דמי] מזונות [מה שהבעל היה צריך להוסיף על מזונות אשתו בימי קישויה, ועכשיו אין קישוי, אם כן רואים שמנכים מה שעתידה להוציא]. מי שאמר מנכים [דמי] חיה, כ"ש מנכים [דמי] מזונות. ומי שאמר מנכים [דמי] מזונות, אבל לא מנכים [דמי] חיה, שאמר לו, אשתי חכמה ולא צריכה מיילדת.

רב פפא ורב הונא בנו דרב יהושע עשו מעשה [פי' פסקו דין] כמו ר"נ בששים. ויש לשון אחר, שרב פפא ורב הונא בנו דרב יהושע שמו דקל אגב הקטן בארץ [פי' העריכו את הנוק של קציצת הדקל ביחס לחלקת שדה קטנה שם היה הדקל]. וההלכה כמו רב פפא ורב הונא בנו דרב יהושע בדקל ארמי³⁷, וההלכה כמו ראש הגלות בדקל פרסי [מאחר והוא חשוב מאד ולכן נישום בפני עצמו].

אליעזר קטן

י"ל האכיל
יע"ז

סמדר - ענבים דקין בהתחלתן לאחר שפרחו מיד: (ה) וכמה היא יפה - הקרקע לימכר כשהיא סמדר ולהקל בזה: כד"ה (ג) בנישומין אגב קרקע: בזמן שאכלה לולבי ענבים * האשכולות נראה בחמיטת הגפנים ויכר ועדיין לא פרח להיות הענבים גמורים והוא לולב וכן יחור בהתנים: אבל אכלה פגים - תורה אור

אכלה סמדר רבי יהושע אומר רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר והכ"א רואין כמה היתה יפה וכמה היא יפה רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון כד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים אבל אכלה פגים או בוסר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר קתני מיהת והכ"א רואין אותן כמה היתה יפה וכמה היא יפה ולא קתני בששים אלא מאי אית לך למימר בששים ה"ג בששים אמר אב"י ר' יוסי הגלילי ור' ישמעאל אמרו דבר אחד ר' יוסי הגלילי הא דאמרן רבי ישמעאל דתניא * מיטב שדהו ומיטב כרמו יושלם מיטב שדהו של גיזק ומיטב כרמו של גיזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש ולא תימא כרב אידי בר אבין דאמר רב אידי בר אבין כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות ולא ידעינן אי כחושה הואי אי שמינה הואי דאמר קום שלים שמינה במיטב דאיכא השתא דהכי לא אמרינן מאי מעמא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא במיטב דלקמיה ומאי ניהו כי היאך דסליק אמר ר' ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כמה דברים אמורים שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים הא סמדר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר אימא סיפא אכלה פגים או בוסר הוא דרואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר הא סמדר רואין אותן כמה היתה יפה וכמה היתה יפה ויחורי תאנים אבל אכלה פגים או בוסר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר אי הכי ר"ש בן יהודה היינו רבי יהושע איכא בינייהו כ"חש גופנא ולא מסיימי אב"י אמר מסיימי ומסיימי מאן תנא דהייש לכחש גופנא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש בן מנסיא אונם אינו משלם את הצער מפני שסופה להצטער תחת בעלה אמרו לו אינו דומה נבעלת ברצון לנבעלת באונם אמר אב"י הני תנאי ור"ש בן יהודה אמרו דבר אחד רבי שמעון בן יהודה הא דאמרן הני תנאי מאי היא דתניא רבי יוסי אומר נבי היה בן עזאי אומר נבי מוונות מ"ד נבי מוונות ומ"ד נבי מוונות אב"י נבי היה לא דאמר ליה אתתא דידי פקחא היא ולא מבועיא היה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבוד עובדא כוותיה דר"ג בששים לישנא אחרינא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שמו דקלא אגב קמינא דארעא * והלכתא כוותיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ברקלא דארמאה ידהלכתא כוותיה דריש גלותא ברקלא פרסאה אליעזר זעירא הוה

[דף יא]

גלילי
נישין ממ:

אבלה סמדר ר' יהושע אומר רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר - ואפילו אם נתקלקל המשוירת משלם כענבים העומדות ליבצר ודוקא בסמדר לענבים פעמים שאלו מתקלקלים ואלו ינוולים לפיכך אין נידוין במשוירת אבל חבואה רגילה להתקלקל כולה יחד ובחזיו מודה ר' יהושע או כרבי יוסי הגלילי או כרבנן ובחבואה גדולה כמו סמדר ענבים יסבור כמשוירת שבו אי נמי בחבואה לא קנסו כל כך כמו ענבים ולא היא נידון כמשוירת שבו לרבי יהושע וגרסא דר"ג דלמך ר' יהושע רואין אותן כאילו עומדות ליבצר מ"מ שמין אותן אגב קרקע דהא ר"ש נמי קאמר הכי בפגים או בוסר וע"כ אגב קרקע שמין אותן כיון דלריכי לשה (ב) ובפירות גמורים דוקא קאמר ר"ש שמעון דמסלם פירות גמורים במשכנתו:

ומאי ניהו כי היאך דסליק - הכא משמע דסבר אב"י דפליגי נידון במשויר שבו והקשה ר"ס דברים הניזקין (גיטין דף מה: ושם) ס"ל לאב"י דפליגי אי שיימין דניזק או בדמיוק וי"ל דר"ש דמשמע דפליגי אי בדמיוק אי דניזק דהא תניא פ"ק (דף יז:) כהדיא מיטב שדהו של גיזק ומיטב כרמו של גיזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כו' מ"מ משמע ליה לאב"י דבמשויר נמי פליגי מדקאמר ר"ע לא בא הכתוב דמשמע שרוגה לומר לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כמו שאמרת אלא דוקא לגבות לניזקין מן העידית לבד ואי בעידית לחודיה פליגי א"כ לא היה ר' ישמעאל מחמיר על המזיק טפי מר"ע אלא אדרבה היה ר"ע מחמיר טפי דאין חייב לקנות מעידית דניזק אם אין לו כדפרישית בפ"ק (דף יז: ושם ד"ה כגון): ר' שמעון ברי יהודה היינו רבי יהושע - תימא אמאי לא קאמר כרוך ותני דר"א בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים וי"ל משום דאין שייך לכלול סמדר כהדי לולבים דלא הוה ליה להזכיר לולבים אלא הכי ה"ל למימר דר"א בזמן שאכלה סמדר אבל כהדי פגים ובוסר שייך לכלולו שפיר דטעמא משום דחשיב כפגין:

איכא בנייהו כפ"ש גופנא ולא מסיימי - וא"ל לימא תנא בתרא לטפויי ולהחמיר בהשלומין קאמי כדלמך בריש המוכר פירות (ב"ב דף נז:) וי"ל דשאיני הכא דלמא לא בא לטפויי כי אם על חכמים דאמילתייהו דרבנן קאי:

מאי תנא דהייש לכחש גופנא ר"ש היא - אב"י בא לומר דמסיימי שפיר ולא לחפוקי רבנן דפליגי עליה דר"ש כזונם קאמי דאינו נמי חיישי האער - כפרק אלו נערות (מכות דף הו' ע"ב) דהוה שיש לער גדול לבחולה שבעלה ליה דלא משלם לפי שסופה להצטער פטור ומדפטרינן מפתה אלמא חייש לכחש גופנא מה שסופה להצטער תחת בעלה דתנא דמסיתין דהתם חייש לכחש גופנא מה שסופה להצטער תחת בעלה הלכך צ"ע לער דמאי:

מה א ב מ"י פ"ד
מהלכות נזיקין ממונ
כלכה יד המג עשין סו
עושה ח"מ סימן ע"א
סע"ג 1 :

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה כמה
היתה יפה: (ב) ד"ה
כד"א דנישומין אגב:
(ג) תוס' ד"ה אכלה
כו' דלריכי לשה
דפירות:

גלילון הש"ס
בב"י כחש גופנא - עיין
בב"מ דף קד ע"ב
ובמסכתא שם ד"ה
סבר:

תחנות לג.
[פ"ח]

[ד"ה ע"ג]

הכונס פרק ששי בבא קמא

הוה סיים מסאני אוכמי - משמע שלא היו רגילין במגעלים שחורין וכן משמע בסדר תעניות אלו (תענית כב. ושם) דקאמר אדעהי אחא ההוא גברא דסיים מסאני אוכמי ולא רמי חוטי כדו שלא יכירו בו שהוא יהודי וימחה דכפ"ק דביבא (דף טו.) תנן

אין משלחין מנעל לבן ביו"ט מפני שצריך צילת הגיר להשמירו משמע שלא היו טועלים אלף שחור ואומר ר"ת דהמנעל היו דלמי היה שחור אבל הרלועות היו לבנות ומסאני אוכמי דהכא דמסכת תענית היינו המנעל והרלועות הכל היה שחור [א] והיינו דאמרין בפרק בן סורר (פסהדרין דף עז. ושם*) בשעת השמד אפי' לטווי ערקתא דמסאני אכור שהרלועות היו משונות משל נכרים ואצילות דלתיגזר היה כוח שהיה לבוש שחורים ומתכסה שחורים והיה רואה שאפי' הרלועות יהיו שחורים שלא יחא עליו כלל כד לבטוית מפני תיבחה של ירושלים:

כתב לראשון ולא חתמה לו כו' - בסוף מי שהיה נשוי (כתובות דף נה. ושם*) מפרש רב אשי דאפילו ר"מ לא קאמר אלף בשני לקוחות דאם איחא דמת רוח עבדה מקמא אבעי לה למעבד אבל בלוקח אחד אפילו ר"מ מודה ור"ת דכפ' הניזקין (גיטין נח. ושם*) גבי לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אמר רב לא שטו אלף דליל כך חזק וקני אבל בשטר קנה ולאקח מן האיש וחזר ולקח מהאשה קאי כדמוכח בסוגיא ואור"י שיש לחלק בין קצבה בשטר עלמנו של בעל לכתבה שטר בפני עלמנו ועוד אומר ר"י דאפילו בשטר של בעל איירי התם אלף שקצבה שהיא עלמנה מכרה ללקוחות אבל חתמה לו דהכא היינו שמחלה שעבוד כתובתה שיש לה על שדה זו וכן משמע לשון חתמה כלומר שנתרנית במקח ולא מחתה בו וה"ר אלעזר משק"י פי' דטעמא דרב התם דבשטר קונה משום דס"ל אחריות טעות כופר הוא והוי כאילו קבל עליה אחריות אבל אם פירש

כו א מיי' ט"ז מה"ל אבות הלכה יא סמך עשין מה עובדי' אה"ע סמך 5 טע"ד ו' וסמך ק טע"ד :

מז ב ג מיי' ס"ג מה"ל נקי ממון הלכה טו ושיין בהשגות ובמ"מ סמך עשין סו טע"ע ח"מ סימן ע"ג טע"ד :

מז ד מיי' טז טע"ד הלכה ה סמך עשין טע טע"ע ח"מ סימן ת"ח טע"ד :

[ד"ה אפילו]

מז ה מיי' טז הלכה ו טע"ע טז טע"פ ה :

נ ו ז מיי' טז הלכה ז טע"ע טז ומ"מ טע"ע טז טע"פ ט :

נא ט מיי' טז הלכה ה טע"ע טז טע"ז :

[ד"ה כתבה]

[ד"ה אכל]

הגהות הגר"א [א] תוס' ד"ה הוה כו' והיינו דאמרין כו' ג"כ אבל כר"ק והר"ש (כנסתרוין טז) כתבו של ישראל היו שמורות ושגהם ארומות :

מסאני אוכמי - מנהג אכלים : **כופרא** - בתמרים כבוסר בעגבים : **דמי כופרא** - אינו כלום לימכר עכשיו : **והא הוה סמרי** - לאחר זמן : **בששים** - עם הקרקע דהכל כלל שהקונה קרקע בפירוטה נטקן עיניו קלת בשבת של אחר זמן : **דן רב** - מעשה עבדי : **פסק תורה** אור

הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דגהרדעא אשכחיהו דבי ריש גלותא וא"ל מאי שנא הני מסאני אמר להו דקא מאבילנא אירושלים אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי אירושלים סבור יודרא הוה אחויה וחבשוה אמר להו גברא רבה אנא אמרו ליה מנא ידעינן אמר להו או אחון בעו מינאי מילתא או אנא איבעי מינייכו מילתא אמרו ליה בעי את אמר להו האי מאן דקץ כופרא מאי משלם אמרו ליה משלם דמי כופרא והא הוה תמרי א"ל משלם דמי תמרי אמר להו והא לאו תמרי שקל מיניה אמרו ליה אימא לן את אמר להו בששים אמרו ליה מאן

השלקה כר"ס הלכה פסוקה לדורות : **לא חסמה לו** - שדה המיוחדת לכתובה : **אבדה כתובה** - ולא מלית לומר מת רוח עשיתי לבעלי דל"כ הוה לה למעבד לראשון אלף ודאי גמרה ומקטיל : **נטר בי דמי** - שומר הגרנות שמנהגן היה לעשות כל בני הבקעה בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו וממנן שומר ובההיא אפי' רבי מודה : **מתני' המכיל את העלים חייב** - דאי לאו אחרון קמא לא עביד מדי : **גמ' לכתא** - אבדה כנלוי"ש : **גוואל** - קוים : סלחא

אמר כוותיק אמר להו הא שמואל חי ובית דינו קיים שדרו קמיה דשמואל אמר להו שפיר קאמר לבו בששים ושבקהו : **ר"ש** אומר אכלה פירות גמורים כו' : **מ"ט** הא דאמר רחמנא ובער בשדה אחר *מלמד שישמין על גב השדה ה"מ מידי דצריך לשדה הני כיון דלא צריכי לשדה בעינייהו בעי שלומי אמר רב הונא בר חייא א"ר ירמיה בר אבא הן רב כר"מ ופסק הלכתא כר"ש הן רב כר"מ דתניא *כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אבדה כתובתה דברי ר"מ רבי יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ופסק הלכתא כר"ש כי הא דתנן ר"ש אומר אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין אם סאה סאה אם סאתים סאתים : **מתני'** *המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור ואם הוזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב : **גמ'** *אימא חנן דלא כרבי דאי כרבי *האמר עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור אמר רב פפא הכא *בגמ' בי דרי עסקינן דכיון דא"ל עייל וגדוש עייל ואנשר לך הוא : **מתני'** *השולח את הבערה ביד חרש שומה וקטן פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים *שלח ביד פקח הפקח חייב *אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את האור חייב *אחד אחר וליבה המלבה חייב ליבתה הרוח כולן פטורין : **גמ'** *אמר ר"ל משמיה דחזקיה *לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מ"ש מעשיו קא גרמו לו ורבי יוחנן אמר אפילו מסר לו שלהבת פטור מ"ש צבתא דחרש גרמה לו ולא מחייב עד שימסור לו גוואל סלחא

בלא אחריות לא קנה אפי' בשטר ושמואל דאמר עד שתכתוב לו אחריות משום דקסבר אחריות לאו טעות סופר הוא דפלוגי בכהי כפ"ק דבבא מטיעא (דף יד.) דשמואל קאמר בהדיא דשעבוד לריך לימלך ורב גמי אמר התם נמלא שאינו שלו רב אמר יש לו מעות ויש לו שבת ומשמע דפשיטא ליה דאפי' לא פירש לו את השבת קאמר רב דיש לו שבת והיינו משום דאית ליה דאחריות טעות סופר הוא : **ופסק** הלכה כר"ש דאמר אכלה פירות גמורין כו' - פי' ר"ח דמהכא פשיטא לן בפרק נערה בכתובות (דף נה. ושם*) דכל העומד לגזוז כגזוז דמי לענין בעל חוב דלא טריף ליה אה"ג דפלוגתא לענין שבועה בפרק שבועה הדיינין (שבועות דף מג. ושם*) בעגבים העומדים ליבצר אי כבזרות דמיין אי לא : **המגדיש** בתוך שדה חבירו וכו' - אנטריך למתקניא או למסתמא דלא כרבי או לאשמועינן דאפילו רבי מודה בהא כדמפרש בגמרא :

לביתה הרוח כולן פטורין - פרי' דברות מזויה איירי כדמשמע בגמ' דהתם ליבוי דרוח מיירי ברוח מזויה מדפריך עלה דברייתא וליבוי כורה ורות מסייעתו ואי ברוח שאין מזויה הא לא הוה ליה לאכוקי אדעתיה ור"ת כיון דמתלבה ברוח מזויה יתחייב האחרון של הגחם עלים [ואור] דבכל דוכתי אשכחן שמתחייב לענין אש כשיכול להזיק ברוח מזויה כגון אבנו וסכינו ומשאו שהינן בראש גגו ונפלו ברוח מזויה והזיקו וכופף קמת חבירו בפני הדליקה דמטיא ליה ברוח מזויה ואין לחלק משום דבהנהו אין מחוסר אלף הולכת האש בעלמא ע"י רוח מזויה אבל כאן מחוסר ליבוי ואין שם אש עליו ולא קרינא ביה המצטיר את הבערה דהא כפ"ק (דף ט.) אמר גחלת כמה דשביק ליה מעמיה עמיה ואולא אפי' שמתנדנדת בטלולו מעמיה עמיה ואולא הא אש דרכה להתלבות ע"י כדטרו של חרש המטללה היה המוסר לו חייב הכל גמי יהיה האחרון חייב אפי' שמוסר ליבוי וי"ל דלכחו הרוח דמתני' קאי אבא אחר וליבה דהשתא הוי ליבה וליבתה הרוח כברייתא דגמ' וכן משמע ליגנא דכולן ובאין צלבויו כדי ללבות ולא ברוח בפני עלמנו כדי ללבות כמו שאפרש בגמ' ובתם דחק לפרש דליבתו הרוח היינו ליבה וליבתו הרוח אלף נראה לפרש דליבתו הרוח היינו שליבתה הרוח בפני עלמנו ברוח שאין מזויה וליבה וליבתו הרוח בגמ' בין מזויה בין אין מזויה וכגון שקודם ליבוי כבר בא הרוח שליבתו לכוף ליה הרוח שיהיה דמאחר שבה כבר כך לי שאינו מזויה כמזויה וכן משמע מתוך תירונו של רבא שתיק כגון שליבת ברוח מזויה וליבתו הרוח ברוח שאינה מזויה מכלל דמעיקרא א"ל משעקרא בא הרוח שלכוף ליבה וכן משמע בירושלמי דמתניתין איירי ברוח שאינה מזויה דגרסינן התם ליבתו הרוח כולן פטורין תמן אמרינן ברוח של אטוסים אבל ברוח שהעולם מתנהג בו חייב ר' יוחנן ור"ל תרוייהו אמרי אפי' ברוח שהעולם מתנהג בו שפעמים הוא בא ופעמים אין בא :

שמות כב [לעיל חת']

כתובות טז.

לעיל מז : כ"מ פא : כ"ט מ.

לעיל כב : ט. קדושין מז :

לעיל ט : [ע"ש] כב : [ע"ש]

[ד"ה סוף]

[ד"ה כבזרות]

רש"י

היה לובש מנעלים שחורות [שהוא מנהג אבלים³⁸] ועומד בשוק של נהרדעא. [אנשים מ]בית ראש הגלות מצאוהו, ואמרו לו, מה [אתה] שונה [שאתה לובש] נעלים אלה. אמר להו, שאני מתאבל על ירושלים. אמרו לו, [וכי] אתה חשוב להתאבל על ירושלים. חשבו שזה גאווה, הביאוהו וחבשו אותו [בכלא]³⁹. אמר להם, אני אדם גדול. אמרו לו, מאיפה אנחנו יודעים. אמר להם, או שאתם תשאלו אותו דבר, או שאני אשאל מכם דבר. אמרו לו, שתשאל אתה.

אמר להם, מי שקוצץ כופר [תאנים שלא נתבשלו לגמרי של חבירן], כמה הוא משלם. אמרו לו, משלם דמי כופר [שאינו שוה כלום לימכר עכשיו. איך הוא משלם כופר] והרי הם יהיו תמרים [לאחר זמן]. אמרו לו [שהוא] ישלם דמי תמרים. אמר להם, והרי הוא לא לקח ממנו תמרים. אמרו לו, [אולי] שנאמר אתה לנו. אמר להם, בששים [פי] עם הקרקע דהכל בכלל שהקונה קרקע בפירותיה נותן עיניו קצת בשבח של אחר זמן]. אמרו לו, מי אמר כמותך. אמר להם, הרי שמואל חי ובית דינו קיים. שלחו לפני שמואל, אמר להם, נכון שאמר לכם בששים, ועזבוהו.

ר"ש אומר, אכלה פירות גמורים כו. למה. זה שאמר הרחמן [פי] ה' ית' [בתורה] "ובער בשדה אחר", מלמד ששמים על גב השדה, היינו בדבר שצריך לשדה, [אבל] אלה מאחר ולא צריכים לשדה, צריך לשלם לפי שווי הפירות עצמם.

אמר רב הונא בר חיאיא א"ר ירמיה בר אבא, רב דן [דין] כמו ר"מ, ופסק הלכה [פי] לימד לתלמידים [כו] ר"ש [שכך הוא הלכה לדורות]. רב דן [דין] כמו ר"מ, שלמדנו, כתב לראשון ולא חתמה לו [פי] הבעל מכר שדה המיוחדת לכתובת אשתו לאחר, והיא לא חתמה לו, אז אם נתגרשה או הוא מת, היא זוכה בקרקע⁴⁰, לשני וחתמה לו [פי] אבל אם הבעל מכר את השדה לאחר, והיא חתמה לו כ"אין לי זכות בקרקע זו", אבדה כתובתה [ולא

³⁸ ענין המנעלים הוא שבית המקדש נקרא נעל כמ"ש מה יפו פעמך בנעלים בשעה שעולין לרגל לבית המקדש, לכן נאמר שלש פעמים תחוג לי בשנה. וענין הנעל כמ"ש השמים כסאי והארץ הדום רגלי, ולכן ג' רגלים נגד ג' תחתונים שהן ג' רגלים, וכן ג' מנעלים אס"ם, שהם שרי עולם כוללים כל העולם, וכמ"ש בנערינו ובזקינינו נלך, ונגננו ג' תפלות שהן במקום עבודה [גר"א].

³⁹ קשה וכי דרכו של ר"ג לדקדק במלבושי אדם אם שחורים הם או לא, צריך לומר כתירוץ התוספות שלא היה מנהג ישראל לילך במנעלים שחורים ומ"ה הקפיד שהלך בחקותיהם לכן תפסוהו עד שחקרו וידעו שהוא ת"ח וכוונתו לש"ש, מבואר דהיכא דליכא חשש איסור לא חיישינן משום יוהרא [ע"כ לשון השואל] דוקא יחיד ירא שמים שרוצה להחמיר על עצמו והצנע לכת ודאי זכור לטוב ואין בו משום יוהרא אף על גב דאין בו חשש יוהרא כ"כ אם נעשו בציבורא היינו אם כל או רוב הציבור עושין כן דליכא יוהרא כלל משא"כ מקצתן יש חשש יוהרא וכן אפי' יחיד שעושה דבר בפרהסיא מה שהוא שלא כדרך העולם יש חשש יוהרא כי ראוי להיות הכל בהצנע וכיוצא בדברים אלו וזוה מיושב מ"ש הפוסקים דלפעמים אמרו הפטור מן הדבר ועשה נקרא הדיט ולפעמי' אמרו דהמחמיר זכור לטוב ולפי' לק"מ דודאי בהצנע אדם ראשי להחמיר על עצמו משא"כ בפרהסיא דמחזי כיוהרא ונקרא הדיט [שב"י ח"ב סי' מד].

⁴⁰ ע"י ש"ע [אה"ע סי' צ ס"ז]: הבעל שמכר נכסיו ואח"כ כתבה אשתו ללוקח: דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו, אף על פי שקנו ממנו, הרי זו טורפת, שלא כתבה לו אלא כדי שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה, ויש לה לומר: נחת רוח עשיתי לבעלי. ואפילו כתבה לו שלא תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, אינו כלום. אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל, אינה טורפת אותו וכו'.

ע"י ש"ע [אה"ע סי' ק א]: אם נמצא קרקע בן חורין, גובה ממנה. ואם לאו, טורפת מקרקע שמכר או שנתן הבעל, בין במתנת בריא או במתנת שכיב מרע. ואפילו נתרצית למה שמכר או נתן, אינו מועיל אא"כ קנו ממנה תחילה. ואם מכר קרקע לאחד ולא נתרצית לו, ואחר כך מכר לאחר אותו קרקע או קרקע אחרת ונתרצית וחתמה לו, אינה גובה ממנה.

⁴¹ ע"י ש"ע [ח"מ סי' שצג ס"ד]: המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתם בהמתו של בעל השדה פטור, ואם הוחלקה בהם והוזקה בעל הפירות חייב, אכלתן והוזקה באכילתן פטור, ואם הגדיש ברשות, בעל השדה חייב אע"פ שלא קבל עליו לשמור, שהשומר בגרנות כיון שאמר ליה הגדש בכאן כמי שאמר לו הגדש ואני אשמור לך הוא חשוב:

ביאור: המגדיש בתוך שדה חבירו כו' - מזה שסיים וכתב שהשומר בגרנות כיון שאמר ליה הגדש כו', ולפני זה לא תזכיר בדבריו דמייירי שיש בהשדה שומר לשמור השדה ושהוא נתן לבעל הפירות רשות ליכנס, ואדרבה כתב אם הגדיש ברשות בעל השדה, דמשמע דאיירי דבעל השדה נתן לו רשות להגדיש ולא השומר. והיישב זה צ"ל דאיירי בבעל השדה שהוא עצמו שומר השדה ואפשר דדרכן היה בכך, משהיה סתם ולא הוצרך לכתובת, ואתי שפיר כיון דבעל השדה הוא עימו השומר והוא הנותן לו רשות להגדיש, משו"ה אף דבעלמא לא אמרינן עול ואנטר לך קאמר [עיין לעיל ס"ק], בזה דבלא"ה משמר השדה ויושב בצידי דה"ל סתמא כאילו קיבל עליו שמירתו [סמ"ע].

יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דא"כ היא היתה צריכה לעשות לראשון אלא ודאי היקנה לו, דברי ר"מ. רבי יהודה אומר, יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי [ולא היתה שום דעת שהם יקבלו את השדה], אתם [שקניתם את השדה] אין לכם שום כח עלי [למנוע ממני השדה שלי]. ופסק הלכתא כר"ש, כמו זה שלמדנו, ר"ש אומר, אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין, אם סאה, סאה, אם סאתים, סאתים.

מתני'. המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות⁴¹, ואכלתן בהמתו של בעל השדה, פטור, ואם [בהמה של בעל הבית] נזקה בהן, בעל הגדיש חייב. ואם הגדיש ברשות, בעל השדה חייב.

גמ'. נאמר, שיש משנה שלא כרבי, שאם זה כרבי, הרי הוא אמר, [אין] בעל השדה [חייב] עד שיקבל עליו לשמור. אמר רב פפא, כאן מדובר בשומר הגרנות [שמנהגן היה לעשות כל בני הבקעה בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו וממנין שומר וזוה אפי' רבי מודה], שכיון שא"ל תכנס וגדוש, הוא [כולל] תכנס ואני אשמור לך.

מתני'. השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן⁴², פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים. שלח ביד פקח, הפקח חייב⁴³. אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים, המביא את העצים חייב [שלולא האחרון], הרי הראשון לא עשה שום דבר⁴⁴, אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור, המביא את האור חייב. [אם אחד הביא את האש ואחד הביא את העצים] ובא אחר וליבה, המלכה חייב, [אבל אם] ליבתה הרוח, כולן פטורים.

גמ'. אמר ר"ל בשם חזקיה, לא למדנו [שהמוסר אש לחרש שוטה או קטן, שהוא פטור] אלא שמסר לו גחלת ו[החרש שוטה או הקטן] ליבה⁴⁵, אבל [אם] מסר לו שלהבת, חייב. למה. מעשיו [של הפקח] גרמו את ההזיק. ורבי יוחנן אמר, אפילו מסר לו שלהבת, פטור. למה. [ההזיק] נעשה בחבירו עם החרש, ולא מחייב עד שימסור לו קוצים,

⁴² ע"י ש"ע [ח"מ סי' תיח ס"ז]: הוב"ד לעיל הערה.

⁴³ ע"י ש"ע [ח"מ סי' תיח ס"ח]: שלח הבעירה ביד הפקח, זה הפקח שהבעיר חייב לשלם והשולח פטור, וכן אם הניח שומר לשמור הבעירה השומר חייב: ביאור: והשולח פטור - עיין ש"ך לעיל סימן לב ס"ב ד"ה וכן אם לא שכר, שכתב

הא דלא קתני דהשולח חייב בדיני שמים, היינו כיון דפקח משלם תו לא שייך דיני שמים על המשלח. קשה אמאי לא תני דהמשלח חייב בדיני שמים אם אין לפקח לשלם או שהוא אלם ואינו רוצה לשלם, ואפשר ל"ל דאף דמי דגורם הפסד לחבירו חייב לצאת ידי שמים, זהו אם גורם הזיק ודאי לחבירו, אבל הכא לא גרם לו הזיק בבירור דהא הפקח חייב לשלם, רק אח"כ נתגלגל שהפקח אין לו לשלם או שהוא אלם, ובשעת הזיק לא גרם לו הזיק בבירור, לכן פטור לשלם אף בדיני שמים. ויש להסתפק אם אחד אמר לחבירו לעשות הזיק לאחר באופן שהשליח פטור מדיני אדם וחייב לצאת ידי שמים, אם המשלח חייב לצאת ידי שמים, דכיון דשליח פטור מדיני אדם הוי ברי היזקא וחייב המשלח לצאת ידי שמים, או דילמא כיון דשליח חייב לצאת ידי שמים הוי לא ברי היזקא כו' [פ"ת].

וכן אם הניח שומר לשמור כו' - וכן הדין במי שמסר שור ביד שומר ויצא והזיק כו"ש בסיון שצ"ו סעיף ח', ושם נתבאר חילוק דאם הוא שומר חנם או שומר שכר או שואל ודין שומר שמסר לשומר, ע"ש סעיף ט' [סמ"ע].

⁴⁴ ע"י ש"ע [ח"מ סי' תיח ס"ט]: אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים, המביא את העצים חייב. אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור, המביא את האור חייב. בא אחר וליבה המלכה חייב, ליבתו רוח שאינה מצויה תמיד הרי כולם פטורים. ואם הרוח מצויה האחרון חייב, וכן אם היה הרוח שאינה מצויה מנשב בשעה שבא האחרון לשם האחרון חייב. ליבה וליבתו הרוח חייב. הגה: ויש אומרים דאין המלכה חייב אלא כשיש בליבו שלו כדי ללבות ואין ברוח לבד כדי ללבות, אבל אין בכל אחד כדי ללבות או שיש בכל אחד כדי ללבות פטור, ויש אומרים דה"ה אם שנים ליבו ואין בכל אחד כדי ללבות פטורין: ביאור: המביא עצים חייב כו' - פי' לעולם האחרון חייב [סמ"ע].

רוח שאינה מצויה תמיד - ר"ל שאין העולם מתנהג בה תמיד אלא לפעמים אף על פי שהוא בא בעיתים הרבה, ואצ"ל רוח סערה שאינה נושבת אלא לעיתים רחוקות [סמ"ע].

וכן אם היה הרוח כו' - ומהאי טעמא בראובן ושמעון שנסעו יחד על עגלה טעונה צמר גפן של ראובן, ושמעון עשן טובאק ונפלו מהקנה כמה ניצוצי אש על העגלה, ומיחה ראובן בשמעון שילך מהעגלה כשמעון שלא תשרף סחורתו, ולא השגיח בו, ואחר שעה באה רוח שאינה מצויה ונפלו ניצוצות תוך הצמר גפן ונשרף הכל, שמעון חייב לשלם, כיון שהיתה הרוח שאינה מצויה מקודם הוי ליה לאסוקי אדעתיה לסלק עישון הטובאק מהעגלה, בפרט שמיחה בו ראובן, וכיון שלא עשה כן, אף שלא נפח בו כלל הוה כאחד הביא את האור ומחויב לשלם היזקו כדון אש מהיפה שבנכסיו [פ"ת].

דאין המלכה חייב אלא כו' - ואף על גב דלענין הזורה בשבת והרוח שזה ראייה חייב, שאני התם דמלאכת מחשבת מסתבר תורה והוי מלאכת הזרייה דרכה בכך ע"י הרוח שסייעתו, משא"כ כאן דה"ל אור רק גורם להיזק ופטור, והמחבר סבר דחייב כיון דהוא עצמו ליבה ויש לו חלק בנזק זה, ואינו דומה לגרמא בניזקין דפטור [סמ"ע], וי"א שהטעם לחייב משום שזה גרמי [ש"ך].

ועצים דקים, ונר, שבזה ודאי מעשה שלו גרם [את ההיזק].

שלח ביד פקח, הפקח חייב וכו'. אמר ר"נ בר יצחק, [ישנם ב' גרסאות במשנה או "ליבה" או "ניבה"] מי שגורס "ליבה" לא משתבש, ומי שגורס "ניבה" לא משתבש [פי' כשאדם מדבר מנוענע שפתיו ורוח יוצא]. מי שגורס "ליבה" לא משתבש, שנאמר "בלבת אש", ומי שגורס "ניבה" לא משתבש, שנאמר "בורא ניב שפתיים".

לכתה הרוח, כולן פטורין. הרבנים למדו, ליכה [הוא] ו[גם] לכתה הרוח⁴⁵, אם יש בלבויו [מספיק לבד] כדי ללבושה, חייב, ואם לאו, פטור. למה. שיהא כמו הזורה [בשבת] והרוח עוזרו [שהוא חייב משום מלאכה בשבת אף על פי שהרוח מסייעתו כשהוא מגביה התבואה]. אמר אביי, במה מדובר כאן, כגון שליכה מצד אחד, ולבתו הרוח מצד אחר. רבא אמר, כגון שליכה ברוח מצויה, ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה [פי' כשמתחיל ללכות לא היתה הרוח נושבת בחזקה ולא היה מבעיר ככך ובאתה רוח שאינה מצויה ולבתו הוא דבר שעל עלה על דעתו הוא אבל זורה לענין שבת מספיק לו ברוח מצויה והוא התכוין לכך]. ר' זירא אמר, כגון דצמרה צמורין [פי' שלא נפח ממש אלא בנשימה כדרך המחמם בנשימתו את ידיו דאין זה ליבוי כלל]. רב אשי אמר, כי אומרים זורה ורוח עוזרו, היינו לענין שבת, שהתורה אסרה מלאכת מחשבת [והרי נתקיימה מחשבתו שהוא רוצה שהרוח יעזור לו], אבל כאן הוא גרמא, וגרמא בנוקין פטור.

מתני'. השולח את הבערה⁴⁶, ואכלה עצים או אבנים או עפר ונשרף החרישה שלו, ונתקלקלה, חייב, שנאמר "כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה".

גמ'. אמר רבא, למה כתב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "קוצים גדיש קמה ושדה". צריכים [את כולם], שאם [רק היה] כתב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] קוצים, הייתי אומר קוצים הוא שחייב [עליהם] הרחמן [פי' ה' ית' בתורה], משום שאש שכיח אצלם ושכיח שיפצע [ואין בני אדם נזהרים בהם ועומדים לשרף, לכן יש לומר שפצע בו, וחייב משום אש], אבל גדיש שלא שכיח אש אצלו ולא שכיח שיפצע, [אולי] נאמר [ש]לא [חייב עליו משום אש, שהוא אונס]. ואם [רק היה] כתב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] גדיש, הייתי אומר גדיש חייב [עליהם] הרחמן [פי' ה' ית' בתורה], משום שהוא

⁴⁵ ע"י שר"ע (ח"מ ס' תיח ס"ט): הוב"ד לעיל הערה 44.

⁴⁶ ע"י שר"ע (ח"מ ס' תיח ס"ב): הוב"ד לעיל הערה.

⁴⁷ ואם ח"ו יבא פורענות על איזה אדם או מדינה אפילו בקצה העולם דין גרמא דיליה ח"ו (נפה"ח ש"ד פכ"ב).

כמ"ש (שופטים ט ט) הלוך הלכו העצים [למשח עליהם מלך ויאמרו לזית (מלוכה - כתיב) מלכה עלינו]. והנה ג' מינים בישראל, ת"ח ובעלי מעשים טובים, ובעלי מדות [ע"י בהג"א במגילת אסתר (י ג): המדות טובות הן יותר מכולן (מתורה ומעשים טובים) כמ"ש שלא נכתבו המדות טובות בתורה כי הם כוללים כל התורה כמ"ש כל הכועס כאלו עובד ע"ז, וכל המספר לשון הרע ככופר בעיקר, וכן כולם. ושלוש הוא כלל הכל, הכלי לכל המדות והוא הלבוש של כל המדות וז"ש לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום. והיינו שהכלי צריך שיהיה יכול לקבל הכל ולא מצא הקב"ה מי שיהיה יכול לקבל אלא השלום שהוא הלבוש של כל המדות והמדות הם כלל של המצות ובידך אותן בשלום שיהיו יכולים לקבל את התורה וכו']. שהן הצדיקים וישירים ובנים [וע"י בהג"א על משלי (ג לג) הצדיקים עיקר שלהם הנר"נ שסוף תוך ראש שלהם הוא נר"ה, ואמר אצל הישרים סוד, שהוא יין, ואצל הצדיקים יברך שהוא הברכה, והבן. ועי"ש כא"י: הישרים הם מעולים מצדיקים, ועי"ש (ב ז): ישר הוא השם דרכי ומדותיו בשכלו ומעמיד אותם בדרך הישר לפי התורה ולזה הישר א"א להכשל כי תמיד הוא משיג ומתבונן על דרכיו וכו']. איזה דרך וכו', תאנה כתיב נוצר תאנה כו' כמ"ש בעירובין [ונד ע"א]: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב נוצר תאנה יאכל פריה למה נמשלו דברי תורה כתאנה מה תאנה זו כל זמן שאדם מממש בה מוצא בה תאנים אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם, ע"כ. וע"י בהג"א משלי כו יט: האדם צריך ג' דברים תורה ומצות ודרך חיים ג' וזהו "נוצר תאנה" הוא התורה מה התאנה כל זמן ששומרה ימצא בה פירות כן התורה כ"ז שיהיה בה ימצא פירות וטעם. "ושומר אדוניו" שעושה מצות אדוניו, אדון הכל. "יכובד כמים" ג' הוא דרך חיים שזהו הדבקות ללכת בדרכיו ולדבקה בו וכמו שהאדם דבק לה' ית' כן הקב"ה מדבק בו וכמ"ש ועל הכסא דמות כמראה אדם וכן כל הנביאים ראו בדמות אדם לפי שהן אדם לכן מראה עצמו להם בדמות אדם. וכתוב אור זרוע לצדיק. וזה שהלכו אל אלו ה', וכמ"ש (&) ארץ חטה כו'. והלכו אל האטד [שופטים י ט]: ויאמרו כל העצים אֵל האָטד (פי' מין קוצים - ר' בחיי בראשית נ י) לָךְ אָתָה מִלֶּךְ עֲלִינוּ ואמר (שופטים ט טז) [וַעֲתָה] אִם בָּקָמְתָּ וּבְתַמִּים [עֲשִׂיתָם] וּתְמַלִּיכֵנִי אֶת אֲבִימֶלֶךְ וְאִם טוֹבָה עֲשִׂיתָם עִם יִרְבֵּעֵל וְעִם יִצְחָק וְאִם כְּגִמְלוֹ יִדְוֵי עֲשִׂיתָם לוֹ] שהוא בצדק ובלא ברמה וכו' וה: והנה חטה כולל כולם, והן נגד זרוע וחורש וקוצר, ג'ר' (ע"י דבריו משלי י ה: ד' ראשונות מהם [ממלאכות שבת] הן נגד תב"ד, כמ"ש בישעיה (ה ו) - ע' ישורון ח"ד: חכמה זרוע, בינה חרישה, דעת קוצר] (היינו זרוע חורש קוצר מעמר, אם כן זרוע הוא חכמה וחורש הוא בינה) וקוצר ומעמר שניהם בדעת כי הדעת כולל

הפסד מרובה, אבל קוצים שהוא הפסד מועט, [אולי] נאמר [ש]לא [חייב עליו משום אש]. [אם כן] למה [כתוב] "קמה". מה קמה בגלוי, אף כל [חייבים של אש הם רק דבר] גלוי [ולא טמון].

ולפי ר' יהודה שמחייב על נזקי טמון באש, למה [נאמר] "קמה". לרבות כל בעלי קומה [פי' אף בעלי חיים ואילנות]. ורבנן, מאיפה הם לומדים לרבות כל בעלי קומה. הם לומדים את זה מ"או הקמה". ורבי יהודה צריך "או" לחלק [שחייבים על כל א' וא', ולא צריכים לשרוף את כולם כדי להתחייב]. ורבנן, מאיפה לומדים לחלק. הם לומדים את זה מ"או השדה". ורבי יהודה [למה נוסף המילה "או" בשדה. זה לא דיוק אלא] מאחר וכתב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "או הקמה", כתב "או השדה".

למה [כתוב] "שדה". להביא [פי' שגם חייבים אם] נשרף החרישה שלו, או אם סכסכה אבניו. ושיכתוב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "שדה" ולא צריך אלה [שלשה האחרים]. צריכים [את כולם], שאם היה כתב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה רק] "שדה", הייתי אומר מה שבשדה כן [חייבים עליו משום אש, היינו תבואה, אבל], דבר אחר לא [חייבים עליו משום אש, כמו קרקע], לכן לומדים [שלא, אלא חייבים על כל דבר משום אש].

אר"ש בר נחמני א"ר יונתן, אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם⁴⁷, ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה, שנאמר "כי תצא אש ומצאה קוצים", אימתי אש יוצאה, בזמן שקוצים מצוין לה. ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה, שנאמר "ונאכל גדיש", לא נאמר "ואכל גדיש" אלא "ונאכל גדיש", שנאכל גדיש כבר.

רב יוסף לימד, מהו שנאמר "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר". כיון שניתן רשות למשחית, אינו מבחין בין צדיקים לרשעים⁴⁸, ולא עוד, אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה, שנאמר "והכרתי מן צדיק ורשע". ככה רב יוסף, כל כך זה גם דומה לכלום [כלומר הצדיקים חשובים להבל שקודמים לפורענות]. א"ל אביי, טובה הוא להם [לצדיקים, שלא יראו ברעה העתידה לבא], שנאמר "כי מפני הרעה נאסף הצדיק".

אמר רב יהודה אמר רב,

שניהם ימין ושמאל וקוצר הוא ימין ומעמר הוא שמאל, נגד ג' דרגין של תורה, והן ג' דכאן: גדיש כו' [פי' חטה], ויוצא מאטד, ומצא קוצים, ואח"כ תצא אש, מארזי [פי' מעצים], וז"ש ואינה מתחלת וכו'.

⁴⁸ ע"י זהר ח"א סג ע"א: תא חזי תנינן בזמנא דמותא אית במתא או בעלמא ונ"א דאתייהיב רשו למלאך המות לחבלאו לא יתחזי בר נש בשוקא בגין דאית ליה רשו למתבלא לחבלא כלא בגיני כן א"ל קב"ה בעי לך דאסתמרא ולא תחזי גרמך קמי דמחבלא דלא ישלוט עלך.

ואי תימא מאן יהיב הכא מחבלא דהא מיין הוו ואתגברו תא חזי לית לך דינא בעלמא או כד אתמחיו או כד אתמסר עלמא דדינא דלא אשתכח ההוא מחבלא דאזיל בגו אינון דינין דאתעבידו בעלמא אוף הכי הכא טופנא הוה ומחבלא אזיל בגו טופנא ואיהו אקרי הכי ודאיתכלל בשמא דאו ועל דא אמר קב"ה לנח לטמרא גרמיה ולא יתחזי בעלמא ואי תימא האי תיבותא אתחזי בגו האי עלמא ומחבלא (אזיל) [אזל] בגויה כל זמנא דלא יתחזי אפי דבר נש קמי מחבלא לא יכיל לשלטה עליה מנלן ממצרים דכתיב (שמות יב כב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר מאי טעמא בגין דאיהו אשתכח ויכיל הוא לחבלא ולא אצטרך לאתחזאה קמיה בגין כך הוה גניי נח וכל אינון דעמיה בתיבותא ומחבלא לא יכיל לשלטה עלייהו.

תרגום: בא וראה, שנינו, בזמן שיש מות בעיר או בעולם, (שנתנה רשות למלאך המות להשחית) לא יִרְאֶה אדם בשוק, משום שיש למשחית רשות להשחית הכל. לכן אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה צריך להישמר, ולא תראה את עצמך לפני המשחית שלא ישלוט עליך. ואם תאמר, מי נתן כאן משחית, שהרי מים היו והתגברו [והן] אמת שהשטן תבע הדין וגרם שמשך הקב"ה המים עליהם, אמנם אחר שגמר הדבר הטבע גורם הכל, שהם מתים ע"י המים - אור יקר]. בא וראה, אין לך דין בעולם או כשמכה או כשנמסר העולם בדין, שלא נמצא אותו המשחית שהולך בתוך אותם הדינים שנעשים בעולם [ועם היות שהם על ידי טבע כגון אש לשרוף, מים לשטוף, עם כל זה מלאך המות פועל ומתעסק שם - אור יקר]. גם כאן במבול כך היה, והמשחית הולך בתוך המבול, והוא נקרא כך, שנכלל בשם הזה, ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לנח, לשמור עצמו ולא יתראה בעולם. ואם תאמר, הרי התיבה הזו נראית בתוך העולם הזה, והמשחית הולך בתוכו, כל זמן שלא נראים פני אדם לפני המשחית, לא יכול לשלוט עליו [מפני שרושם העבירות בפנים דכתיב הכרת פניהם ענתה בס, ולכן המחבל משנתן לו רשות לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, פי' צדיק בדינו, לרשע בדינו, אחר שעוונותיו מצויירם בפניו, ולכן העיקר תלוי בפנים - אור יקר]. מנין לנו, ממצרים, שכתוב "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר", למה, משום שהוא נמצא והוא יכול להשחית, ולא צריך להתראות לפניו. לכן היה גזוז נח וכל אלו שעמו בתוך התיבה, והמשחית לא יכל לשלוט עליהם.

ע"י המשך לשונו בהערה כ.

הכונס פרק ששי בבא קמא

ס

עין משפט
נר מצוה

פלאה • ע"ס דקים : יניס • כשארס מדבר מנעטע שפתיו ורוח יוצא : ליסוי כוונה • דחייב משום מלאכה בשבת אע"פ שהרוח מסייעתו כשהוא מנדיה התפוצה ברחם שקורין פליי"ח : מלך אחר • דלא אחי חייו : כגון שליבה ברוח מלויה • כשמחיל ללבוש לא היתה הרוח נעשבת בחוקה ולא היה תורה אור

ליבה ולבנה הרוח אם יש בליבוו כדי ללבוש חייב ואם לאו פטור • בשאין ברוח בפני עלמו כדי ללבוש מיירי דחי בשם זו כדי ללבוש חפלו כשם בליבו המלכה כדי ללבוש למה יתחייב דכללו חייו נמי היה הולך ומוזיק אלא ודחי כשאין ברוח כדי ללבוש מיירי ולכן כשיש בליבוו

[א] רב אלפס במקומו ועוד בכ"ב פ"ב דף קפ"א:

[ד"ה אמר]

גב ב ג מיי שם ס"ג ח פושטע שם סעיף ב :

גליין השירים
גב"א או מינעו ליה לחלקי
עיון מולין דף פו ע"ב
סוף ד"ה לחלק ו"א ע :

סלתא שרגא דההוא ודאי מעשה דידיה גרמו : שלא ביד פקח הפקח חייב וכו' : אמר ר"ג בר יצחק מאן דתני ליבה לא משתבש ומאן דתני ניבה לא משתבש מאן דתני ליבה לא משתבש דכתיב בלבת איש ומאן דתני ליבה לא משתבש דכתיב בורא גיב שפתים : לבתה הרוח כולן פטורין : ת"ר ליבה ולבתה הרוח אם יש בלבוו כדי ללבוש חייב ואם לאו פטור אמאי ליהוי ככוונה ורוח מסייעתו אמר אב"י הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד ולבתו הרוח מצד אחר רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה ר' זירא אמר כגון דצמרה צמורי רב אשי אמר [א] כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת *דמלאבת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנוקין פטור : מתני יהשולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה : גב"א אמר רבא למה לי דכתב רחמנא קוצים גדיש קמה ושדה צריכי דאי כתב רחמנא קוצים ה"א קוצים הוא דחייב רחמנא משום דשבייה אש גבייהו ושכיח דפשע אבל גדיש דלא שכיח אש גבייהו ולא שבייה דפשע אימא לא ואי

[כ"ב סי.]

[לעיל כו :
כ"ב סי :
תנינא י :
סנהדרין סג :
נדרים מז :
כתיבות יט :

[לעיל ה :
לקמן ס"א :

[לעיל פא :
ושם סמ"ג :

שמות י :

יחזקאל כא :

ישעיה כ :

כתב רחמנא גדיש הוה אמינא גדיש חייב רחמנא משום דהפסד מרובה הוא אבל קוצים דהפסד מועט אימא לא קמה למה לי מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ולר' יהודה *דמחייב אנוקי טמון באש קמה למה לי לרבות כל בעלי קומה ורבנן לרבות כל בעלי קומה מנא להו נפקא להו מאו הקמה ורבי יהודה *או מיבעי ליה לחלק ורבנן לחלק מנא להו נפקא להו מאו השדה ורבי יהודה *אידי דכתב רחמנא או הקמה כתב או השדה שדה למה לי לאתויי ילחבה נירו וסכסכה אבניו ולכתוב רחמנא שדה ולא בעי הנך צריכא דאי כתב רחמנא שדה הוה אמינא מה שבשדה אין מידי אחרינא לא קמ"ל אר"ש בר נחמני א"ר יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים אימתי אש יוצאה בזמן שקוצים מצוין לה ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר ונאכל גדיש ואכל גדיש לא נאמר אלא ונאכל גדיש שנאכל גדיש כבר : תאני רב יוסף מאי דכתיב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר כיון שניתן רשות למשוחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה שנאמר והכרתני ממך צדיק ורשע כבי רב יוסף כולי האי נמי לאין דומין א"ל אב"י טיבותא הוא לגבייהו דכתיב כי מפני הרעה נאסף הצדיק אמר רב לעולם

אם יש בליבוו בפני עלמו כדי ללבוש חייב ואם לאו פטור אע"פ שבסווע הרוח מלכה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שחלטרק כשיבה הרוח לנימור שלו ויסחייט על ידה ללבוש דלא שכיח שחלטרק נשיבת הרוח עם הנימור לסייעו כי הם מקלקלים זה את זה אע"פ ששניהם מולד אחד כי הנימור הם והרוח קר :

רב אשי אמר כי אמרינן זרה ורוח מסייעתו הני מיילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה • וכשגורס לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולהכי חייב בגרמא זרייה זו אבל עושה מעשה של זרייה בפני עלמו לא חקרי (זורה) לכן הכל לא מקרי מצעיר אלא גורס והטורה לא חייבה אלא מצעיר ולא הגורס (אלא) הצערה ע"י רוח המסייעתו ולהכי תשיבה הא גרמא לענין האש ככל שאר גרמות דק"ל גרמא צנוקין פטור ומר בר רב אשי דפריך גבי רתקא בלא יחפור (כ"ב דף כו. וס"א) מאי שאל מורה ורוח מסייעתו מ"י סבר כרב אשי דהכא דהתם לענין חיוב הרחקה חשיב חיוב רתקא בלא יחפור (כ"ב דף כו. וס"א) מאי שאל סולס מהסודן חשיב גידי דליה הרחקה אע"י דלא חשיב ליה התם אלא גרמא דפטור דליתיה ונריך להרחיק ופ"י ר"י יוסי כמו הרחקה הוי"א מתחת הפטיש דחשיב מיוק משום דניחא ליה דתיזל וימכה בכח כל כך שאחר גמר כתיב יווק ברוח מלויה וכן משני בלא יחפור ולא ראה להעמיד שמכה כל כך בכח עד שמוזיק בכח אדם לבדו בלא רוח דאם כן לא הוה תני לה גבי נוקין דאש אלא גבי נוקין דלדום : **והבא** גרמא צנוקין • מתוך קך נראה דאם שני הביאו ע"ס ואור וליבו שניהם ואין בכל אחד כדי ללבוש פטור וסימנה הוא : **רבות** כל בעלי קומה • בקונטרס פירש כל ב"ח אבל ביבולשמי משמע דמרבזי אילנות וכל דבר המצובר והכי אימא התם חי מה הגדיש מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע אף כל שהוא תלוש מן הקרקע ת"ל או הקמה :

ר"מ מ"ז

[ד"ה זיקא]

ז"ל ל"י יוסי יעב"ז

כ"ב מ"ז

הכונס פרק ששי בבא קמא

לעולם

יכנס אדם כבי טוב • מדקדק ר"ח מדמקדים כניסה
ליציאה דבכנס עמיר אחרת איירי מדליף ברש
פסחים (דף ד. וס"ג) מאברהם דמלפרא סגי לזרוז מלות דכתיב
ויסכם אברהם בצקר ודלמא משום כי טוב הוא דלא הסכים אלא ודאי

[ד"ה שאמרי]

גד א מיי פ"ח משלכות
חובל ומזיק הלכה ב
ג סגן עשין על טו"ש
ח"מ סימן ס"ח ע"פ ב :

גה ב מיי פ"ח מה"ל
מלכים הלכה ג :

ע"י חוספות פסחים
ב. ד"ה יכנס ומסופת
יומא כת. ד"ה אמר
ומולך זא: ד"ה מהכא]

הגהות ה"ח
(א) נ"י דפ"ש
וקא מיבעיא :

[פסחדין ג.ע.]

איכס ד

גליון השי"ס
גמ' רבא בעידן רחמא •
עין תשובת רב"ש סימן
ק"ה : שם מהו ליוזב
גדישין וכו' ע"י פסחדין
דף כ ע"כ חוד"ש ח"ג
תוס' ד"ה שגמלך
וכי לא גרסי' • ע"י כגן
העלך שבסוף תשובת גינת
ורדים ח"מ"ח ו"ד אות כ"ה :

[גמ' תוס' גיטין סח.
ל"ה וכתוב בו דלע"פ
שספוק לא נכנס עדיין
סיו ודעין ניתא ב"ב
הכא וע"י פסחדין ס"ג.]

פסחים ב.
[ע"ש]
תענית י'
[ע"ש]

כבי טוב • בעוד חמה זורחת ילין בזמלון ולא ימותין עד שתחך
ולצקר לא יסכים ללאת עד שיאיר כי טוב לנחל מעליה האור כי טוב
כלומר טוב הוא ללאת בו ולכנס בו מפני המזיקין והליסטיין : **ת"כ** •
תרכו של מלאך המות : **אימה** • אימת מות של מלאך ולא בגלוי
תורה אור כל קר : **רחמא** • **דבר** : **סכר** כוי •

סכס חלוטת: **אם אמרו כוי** • בהרבעה
שמות אכ"ש מלורעיס: **דליכא ספק נפשות** •
במקום שתגלה סם : **הא שמע** •
וכיפיה דקרא ועתה לבו ונפלה אל
מתכה ארס אס יתחונ נחיה וגוי •
ישי"ה **דליג כהו נקבס** • דהתם משום
דבניי נקבס הוא דעבדי : **דשוויא להריוכו** •
אגדתא ושמתתא בדבר אחד ושניכס
שוין זה שתתרו ותתפלו זה : **פי**
תלא מעלמא • אנתנו גרמנו לו
שקלקלו והבטיח הקב"ה לשלם כאלו
הוא הצעיר : **פחה הפסוק בנוקי** •
שהיך ממונו דכתיב כי תלא משמע
מעלמא שהדליק בתוך שלו והלכה
ולקס בתוך של חבירו : **וסייס בנוקי**
גופו • שקלרו מצעיר בדיס : **משום**
ישי"ה **מליו** • כורק חן שמזיק למרמוק
דליאו גופיה עבדי הכל נמי איכו
כאשית **גופיה** עבדי ונפקא מיניה לחייבו בד'
מנייס דברים אס הווק זה ארס כדאמרינן
ב"ב (דף כג.) : **אשר צעטר** • סנהדרין
זקני השער : **טמון כלס קמיבעיא**
ליס • מעשה כל לפניו במתנה שטרפו
סס **אשוי גדיס** של ישראל ונדר לשאלו
הלכה אס חייבין לשלם כלס העמוגיס
בבבוי כר' יהודה או פטורין כרבנן :
גדישין דשעורין סוו • אקרא סמוך
דכתיב ותהי חלקת השדה מלאה
שעורין : **מלך סורן** • גדר שדה אחרים
לעשות לו דרך ולאוכלוסין שלו דלמרי'
בב"ב (דף ק:) דרך המלך איין לה
שיעור : **מלאס שעוריס כוי** • בדברי
הימים : **מלאס עדשים** • בספר שמואל'
ויניס • שלא יטרפו הואיל ואסור
להליל אס עלמו בממון חבירו :
ה"ג

שמות כב

זכרים ב

לעיל כב

שמואל ב כב

[לקמן ס"א:]

[לקמן ק"י:]

כ"ב קי

פסחדין כ

[יבמות טו:]

יחזקאל ג

שמואל ב כב

ד"ה י"א

שמואל ב כב

הדבר דומה לאדם שיש לו שתי נשים אחת ילדה ואחת זקנה ילדה מלקמת לו לבנות זקנה מלקמת לו
שחורות נמצא קרח מכאן ומכאן אמר להן אי הכי *אימא לבו מלתא דשויא לתרוויכו כ"י תצא אש
ומצאה קוצים תצא מעצמה שלם ישלם המבעיר את הבערה אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי
אני הצייתי איש בציון שנאמר ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה ואני עתיד לבנותה באש שנאמר וואני
איהיה לה חומת אש סביב ולכבוד איהיה שמעתתא *פתח הכתוב בנזקי ממונו וסייס בנזקי גופו
לומר לך אשו משום חצוי : °ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער [וגו'] מאי קא מיבעיא ליה אמר רבא
הגבורים במחנה פלשתים וישאבו מים מבור בית לחם אשר בשער [וגו'] מאי קא מיבעיא ליה אמר רבא
אמר ר"ג טמון באש קמיבעיא ליה אי כר' *יהודה אי כרבנן ופשטו ליה מאי דפשטו ליה רב הונא אמר
גדישים דשעורים דישאל הוו דהוו מטמרי פלשתים בהו וקא מיבעיא ליה מהו להציל עצמו בממון חבירו
שלאו ליה *אסור להציל עצמו בממון חבירו אבל אתה מלך אתה [ומלך] *פורץ לעשות לו דרך
ואין מוחין בידו ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמרו גדישים דשעורין דישאל הוו וגדישין דעדשים
דפלשתים (ב) וקא מיבעיא להו *מהו ליטול גדישין של שעורין דישאל ליתן לפני בהמתו על מנת לשלם
גדישין של עדשים דפלשתים שלאו ליה *חבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה משלם רשע הוא
אבל אתה מלך אתה ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו בשלמא למאן דאמר לאחלופי
היינו דכתיב חד קרא ותיהי שם חלקת השדה מלאה עדשים וכתוב חד קרא ותיהי חלקת השדה מלאה
שעורים אלא למאן דאמר למקלי מאי איבעיא להו להני תרי קראי אמר לך דהוו נמי גדישים דעדשים
דישראל דהוו מיטמרו בהו פלשתים בשלמא למאן דאמר למקלי היינו דכתיב ויתיצב בתוך החלקה
ויצילה אלא למ"ד לאחלופי מאי ויצילה דלא שבק להו לאחלופי בשלמא הני תרתי היינו דכתיב תרי קראי
אלא

לעולם יכנס אדם ב"כי טוב" [פ"י שילין במלון בעוד שהחמה זורחת, ולא ימתין עד שתחשך, מפני המזיקים ההליטים], ויצא ב"כי טוב" [פ"י לא ישכים לצאת עד שיאיר היום, מפני המזיקים ההליטים], שנאמר "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר".

הרבנים למדו, [אם יש] דָּבָר בעיר, כנס רגליך?, שנאמר "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר", ואומר, "לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בערך", ואומר, "מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה". מהו "ואומר". ואל תאמר, היינו [רק אסור] בלילה, אבל ביום, אין [בו חסרון], בא ושמע, "לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך". ואם תאמר, היינו במקום שיש אימה בפנים?, אבל במקום שיש אימה בפנים?, כאשר יוצא הוא יושב בין אנשים ביחד, זה יותר טוב, בא ושמע, "מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה", אף על גב שיש אימה [של מות] בחדרים [בפנים, ולא גלוי כל כך, עכ"ז], "מחוץ תשכל חרב" [של מלאך המות].

בזמן הדבר רבא סתם חלונות [ביתו], שנאמר "כי עלה מות בחלונינו". הרבנים למדו, [אם יש] רעב בעיר, פזר רגליך?, שנאמר "ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם", ואומר, "אם אמרנו נבא העיר והרעב בעיר ומתנו שם". מהו "ואומר". ואם תאמר, היינו במקום שאין ספק נפשות, אבל במקום שיש ספק נפשות, לא. בא ושמע, "לכו ונפלה בא מחנה ארם אם יחיונו נחיה".

הרבנים למדו, דבר בעיר, אל יהלך אדם באמצע הדרך, מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים, שכיון שניתן לו רשות, הוא הולך בפרהסיא. [אם יש] שלום בעיר, אל יהלך בצדי דרכים, שכיון דאין לו [למלאך המות] רשות [ללכת], הוא מתחבה והולך.

הרבנים למדו, [אם יש] דבר בעיר, אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת, שמלאך המות מפקיד שם כליו. והיינו במקום שלא לומדים בו ילדים, ולא מתפללים שם עשרה [אנשים].

הרבנים למדו, [אם] כלבים בוכים²², [הוא סימן שה]מלאך המות בא לעיר. [אם] כלבים משחקים, [הוא סימן ש]אליהו הנביא בא לעיר, והיינו שאין ביניהם נקבה [ש]אם יש נקבה, אז הם משחקים בגללה].

רב אמי ורב אסי ישבו לפני ר' יצחק נפחא²³, אחד אמר לו [ר' יצחק נפחא], שהרב יגיד דבר אגדתא. [ר' יצחק נפחא] התחיל לומר דבר אגדתא ואחד לא נתן לו. [אז הוא] התחיל לומר דבר הלכה, ואחד לא נתן לו. אמר להם, אמשול לכם משל, למה הדבר דומה. לאדם שיש לו שתי נשים, אחת צעירה ואחת זקינה, ילדה מלקטת לו [השערות] לבנות [שלו], [וה]זקינה מלקטת לו [השערות] [השחורות] [שלו]. נמצא קרח מכאן ומכאן.

אמר להן, אם כן, [אולי] נאמר לכם דבר שראוי לשניכם²⁴ אגדתא והלכה בדבר אחד ושניכם שוין בה שתתרוצו ותחפצו בה]. [נאמר] "כי תצא אש ומצאה קוצים", תצא [משמע לשון שיצא] מעצמה [פ"י אנחנו גרמנו לו

שקלקלנו]. "שלם ישלם המבעיר את הבערה" [פ"י הבטיח הקדוש ברוך הוא לשלם כאילו הוא הבעירה], אמר הקדוש ברוך הוא, עלי לשלם את הבערה שהבערתי. אני הצייתי אש בציון, שנאמר "ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה", ואני עתיד לבנותה באש, שנאמר "ואני אהיה לה ... חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה". [עד כאן הוא הדבר אגדתא, וה]דבר הלכה, פתח הכתוב בנוקי ממונו [שנאמר "כי תצא" משמע מעצמה, פ"י שהדליק בתוך שלו, והלכה ודלקה בתוך של חבירין] וסיים בנוקי גופו [שקראו "מבעיר", פ"י בידיים], לומר לך, אשו משור, אשו שלו [פ"י כזורק חץ שמוזק למרחוק, שהוא עשאו, וחייב בד' דברים].

"ויתאנה דוד²⁵ ויאמר מי ישקני מים מבאר בית לחם אשר בשער פ"י סנהדרין אשר הם זקני השער]. ויבקעו שלשת הגברים במנהגה פלשתיים וישאבו מים מבאר בית לחם אשר בשער [וישאו ויבאו אל דוד ולא אבה לשתותם ויסף אתם לה', מה [דוד] שאל אותם. אמר רבא אמר ר"נ, הוא שאל [מהו ההלכה ב]טמון באש [מעשה בא לפניו במחנה ששרפו אנשיו גדיש של ישראל ונצרך לשאל הלכה אם חייבין לשלם כלים הטמונים בתוכו], אם כר' יהודה [וחייבים] אם כרבנן [ופטורים], ופשטו לו מה שפשטו לו. רב הונא אמר, גדישים של שעורים של ישראל היו, שהפלשתים היו מתחבים בהם, ושאל אותם, מהו להציל את עצמו בממון חבירו. שלחו ליה, אסור להציל עצמו בממון חבירו²⁶, אבל אתה מלך, [ומלך] פורץ [גדר] שדה אחרים, לעשות לו דרך [ולאולוסין שלו], ואין מוחין בידו²⁷.

ורבנן, ואם תאמר רבה בר מרי אמרו, גדישים של שעורים שישאל ישראל היו, וגדישין של עדשים של פלשתים, ושאל אותם, מהו ליטול גדישין של שעורים של ישראל ליתן לפני בהמתו, על מנת לשלם גדישין של עדשים של פלשתים. שלחו לו, "חבל ישיב רשע גזלה ישלם" [בחקות החיים הלך לביתו עשות עול חיו יחיה לא ימות], אף על פי שהוא משלם הגזילה, הוא רשע, אבל אתה מלך, ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו.

זה מובן לפי מי שאמר [שהוא שאל אם מותר] להחליף [שעורים עבור עדשים], היינו שנאמר בפסוק אחד, "[וא]תרי שפא בן אגא הרי ויאספו פלשתיים לחיה [ותהי שם חלקת השדה מלאה עדשים] [והעם נס מפני פלשתיים]", ופסוק אחד כותב, "[הוא היה עם דויד בפס דמים והפלשתיים נאספו שם למלחמה] ותהי חלקת השדה מלאה שעורים [והעם נסו מפני פלשתיים]". אלא לפי מי שאמר [שהוא שאל אם מותר] לשרפו, מהו שאל על ב' הפסוקים האלה.

אמר לך, שהיו [שם] גם גדישים של עדשים של ישראל שהפלשתים התחבו שם. זה מובן לפי מי שאמר לשרפם, היינו שנאמר "[וי]תצב בתוך החלקה ויצילה [וי]תן את פלשתיים ויעש ה' תשועה גדולה" [פ"י ש"יצילה" שלא ישרפה הואיל ואסור להציל את עצמו בממון חבירו]. אלא לפי מי שאומר להחליף, מהו "ויצילה". שלא נתן להם להחליף. זה מובן שנים אלה, היינו שנאמר שני פסוקים,

דמוסר דמחייב משום דינא דגרמי דרבנן הוא, וכמ"ש בריש ס' שפ"ו, ולפ"י במוסר שנשא ונתן ביד גמ לה"א גובים מהירושים אף שלא עמד בדין, ועמ"ש לעיל ס' שפ"ה ס"א, עיין בתשו' מהר"ם אלשיך ס' קל"ד [הובא לעיל ס' שפ"ו ס"ק] (ש"ד). הבעל אוכל פירות כו' - אע"פ שהבעל נחשב כיושר מ"מ לענין פירות הוי כלוקח (רע"א).

לענין זה רק כיושר - פירוש, אף על גב דבעלמא הבעל נחשב כלוקח ראשון, ה"מ גבי לקוחות דאינהו אפסידו אנפשיהו דלא ה"ל ללוקחם מידה כיון דידעו שיש לה בעל, משא"כ בזה דאינהו גרמה להן הזיק זה (סמ"ע), יש חולקין בזה וס"ל דבעל לוקח הוי לענין זה ופטור לשלם (ש"ד). ה"ג והראה לו שלו ושל חבירו חייב (סמ"ע), אף על פי שהראה זה בכלל שלו, עכ"ל חייב כדלעיל ס' שע"א ס"ד (ש"ד).

כיצד הרי שגזר המלך להביא לו יין כו' - אף שלא נשא ונתן ביד, כיון שמוסר בלא אונס יסורין חייב לשלם לו הזיקו (סמ"ע, וש"ד), ראובן היה חייב לשמעון מנה וכמה ימים קודם שהגיע זמן הפרעון מהחוב, גזר האפיפיור על כל מי שיש ממון כסף או שוה כסף של שמעון ילך ויודיעהו וימסרהו לעבדיו שופטי הארץ וכל זה בקנס מיתה ואבוד נכסים, ראובן אינו חייב לשמעון כלום דהרי נמסר ונכתב ממונו של שמעון והתרו בראובן שיפרע לגבאי האפיפיור ובנדון דידן אמרינן דכל העומד לגבות כגבוי דמי (ש"ד בשם מהר"י בן לב), ראובן לקח סחורה משמעון בהסכם לשלם מנה לאחר חדש, שבו הוא ימכור את הסחורה, ושמעון היה חייב למלכות סכום גדול מאד ועתה נודע למלכות איך ראובן היה חייב לשמעון הנז' מנה ותפסו את ראובן שיפרע מה שחייב לשמעון ליד המלכות, ובראות ראובן את עצמו נתפס מצד המלכות על המנה שהיה חייב לשמעון הנזכר ולא היה יכול לצאת מתחת ידיהם אם לא שיפרע המנה, טען ואמר איהו שאינו חייב לשמעון כלום כי אם זאת הסחורה הנמצאת תחת ידו היא בתורת פקדון אצלו אם ירצו אותה יקוהו כי אין לו לשמעון שום זכות אצלו רק זאת הסחורה שהיא בפקדון אצלו והסחורה שוה פחות ממנה, ושמעון תובע הפרש בין כמה ששוה הסחורה למנה, ע"י המשך הלשון בהערה כז.

⁴⁹ ע"י שו"ע (ח"מ ס' שפ"ב): המוסר ממון בידי אנס בין אנס עכו"ם בין אנס ישראל, חייב לשלם מהיפה שבנכסיו כל מה שלקח האנס, אע"פ שלא נשא המוסר ולא נתן בידו אלא הרגיל בלבד, ואם מת גובים מירושיו כשאר כל המזיקים. ויש אומרים דדוקא שעמד בדין, אבל אם לא עמד בדין אין היורשים חייבים לשלם. ואשה שמסרה משמתין לה, ואם יש לה ממון שאין לבעל רשות בו משלמת, ואם יש לה נכסי מלוג הבעל אוכל פירות כל ימי חייה, ואם מתה חייב לשלם לנמסר וכן לשאר נזיק, ואין הבעל לענין זה רק כיושר שחייב לשלם. במה דברים אמורים: כשהראה המוסר מעצמו, אבל אם אנסוהו עכו"ם או ישראל אנס להראות והראה, הרי זה פטור מתשלומין. ואם אנסו להראות שלו והראה [שלו] ושל חבירו חייב. ואם נשא ונתן ביד, אע"פ שהוא אנוס חייב לשלם, שהמציל עצמו בממון חבירו חייב. כיצד: הרי שגזר המלך להביא לו יין או תבן וכיוצא בדברים אלו, ועמד מוסר ואמר הרי יש לפלוני אוצר יין או תבן במקום פלוני והלכו ולקחוהו, חייב לשלם. הגה: ואפילו יסרוהו ולא אמרו לו על מה והראה ממון חבירו חייב. ולא מקרי אונס אלא הכאות ויסורין, אבל לא אונס ממון. היה רואה נזק בא עליו, מותר להציל עצמו אע"פ שעל ידי זה בא הנזק לאחר:

ביאור: המוסר ממון כו' - וה"ה בקרקע שייך דין מוסר וכדלעיל ס' שע"א ס"ה (ש"ד).

מהיפה שבנכסיו - כדון מזיק, וכבר כתבתי בסימן שפ"ה ס"א דהיינו דוקא כשמשלם מקרקעות, אבל כשמשלם ממטלטלים, אפילו בסובין הרשות בידו (סמ"ע), ואף דדיני דגרמי רבנן כעין דאורייתא תקון והכי אמרינן לעיל ס' שפ"ה ס"א גבי מטמא ומדמע ומנסך, מיהו היינו דוקא כשאין לו מטלטלין אבל כשמשלם לו מטלטלין יכול לסלקו אפי' בסובין דכל מילי מיטב ניהו כדלקמן ס' ת"ט (ש"ד).

אלא הרגיל בלבד - פירוש, דיבר לאנס דממונו של זה במקום פלוני הוא (סמ"ע), כלו' הראה או דיבר לאנס וגרם שנמסר ממונו של זה ביד האנס (ש"ד). ואם מת גובים מירושיו - היינו משום דס"ל דמוסר דינא הוא ולא קנסא דרבנן, וא"כ אפילו לא עמד בדין גובה מירושיו, וה"א דס"ל דדוקא כשעמד בדין ס"ל

{ סא ע"א }

אלא לפי מי שאומר שהוא שאל [מה דינו של] טמון באש, מהו שאל על הפסוקים. אמר לך, הוא שאל [גם ההלכה של] טמון [וגם] אחד מ[ספיקות] האלה. זה מובן לפי מי שאומר שנים אלה, היינו שנאמר "ולא אבה (דוד) לשתותם", אמר, כיון שיש איסור לא רצה, אלא לפי מי שאומר שהוא שאל טמון באש, הרי הם שלחו לו גמרא [פי] לא נצרך אלא ללמוד הלכה כמו ששלחו לו, מהו "לא אבה (דוד) לשתותם". שלא אומרים אותו בשמו, אמר, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, כל המוסר עצמו למות על דברי תורה, אין אומרים דבר הלכה בשמו⁵⁰. "ויסך אותם לה", זה מובן לפי מי שאומר שנים אלה, משום שעשה לשם שמים [כיון שיש איסור אצל אנשים רגילים שאינם מלכים], אלא לפי מי שאומר טמון באש, מהו "ויסך אותם לה". שאומרים הגמרא בשמו. מתני'. [אם האדם הדליק אש, והשריפה] עברה גדר שהוא גבוה ד' אמות, או דרך הרבים [פי] רוחב ט"ז אמה] או נהר, פטור⁵¹.

גמ'. והרי למדנו [בברייתא אחרת, אם האש] עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות, חייב. אמר רב פפא, התנא שלנו מונה מלמעלה למטה, שש אמות פטור, חמש אמות פטור, עד ארבע אמות פטור [פי] עד ד' אמות פטור, אבל פחות מד' אמות עצמו חייב. התנא החיצון [היינו מי שחיבר את הברייתא] מונה מלמעלה למטה, שתי אמות חייב, שלש אמות חייב, עד ארבע אמות חייב [אבל ד' אמות וטיפה פטור].

אמר רבא, ד' אמות שאמרו דפטור, אפילו [אם קפצה האש לשם] בשדה קוצים [שנזח האש לבער בה ולדלג]. אמר רב פפא [כחולק על רבא, שבשדה קוצים מודדים] ד' אמות משפת קוצים ולמעלה. אמר רב, לא שנו [שהוא פטור] אלא ב[אש] קולחת⁵² [פי] שמתמר ועולה למעלה, אבל בנכפפת [פי] שהרוח מטה אותה וכופה לצדדים, ומפסיק השלהבת ודולגת, אפילו עד מאה אמה חייב. ושמואל אמר, המשנה שלנו [מדובר] בנכפפת, אבל בקולחת, אפי' כל שהוא פטור. ישנם ברייתא שלומד כמו רב, במה מדובר כאן [שאם עברה דרך רה"ר פטור], בקולחת, אבל בנכפפת ועצים נמצאים שם, אפילו עד מאה מיל חייב, עברה נהר או שלולית שהם רחבים ח' אמות, פטור⁵³.

דרך הרבים. מיהו התנא [הזה]. אמר רבא, ר"א היא, שלמדנו, רבי אליעזר אומר, שש עשרה אמות כדרך רשות הרבים (פטור).

או נהר. רב אמר, נהר ממש. ושמואל אמר, יאור שדולים [ממנו ומשקים שדות]. מי שאמר נהר ממש, אף על גב שאין [בה] מים [הואיל ורחב הוי כדרך הרבים]. ומי שאמר יאורים שדולים, [הוא פטור רק] אם יש בו מים, אבל [אם] אין בו מים, לא [פטור אלא חייב]. למדנו שם [במסכת פאה], ואלו מפסיקין לפאה [לחייבו הניח פאה מכל שדה ושדה], הנחל, והשלולית⁵⁴, ודרך היחיד [ד' אמות], ודרך הרבים⁵⁵. מהו שלולית. אמר רב יהודה אמר שמואל, מקום שמי גשמים מתקבצים שם. רב ביבי א"ר יוחנן, אמת המים שמחלקת שלל לאגפיה [שמשקין אותן ממנה והן עושין פירות]. מי שאמר מקום שמי גשמים מתקבצים שם, כל שכן אמת המים. ומי שאמר אמת המים, אבל מקום שמי גשמים מתקבצים שם לא מפסיקים, שאלה

התורה שהאדם מחדש משפיע עליו הבל פיו ית' שאומר הלכה בשם ב"ד ועי"ז נשפע עליו בריאה חדשה, וזה גורם לו קיום נצחי שנעשה גופו שלא ע"י אב ואם כי אם רוחני מאור התורה ולכן אין לו כליון, ועי"ז שפתותיו דובבות בקבר ממש ר"ל חלקי גופו הרוחניים החופפים על הקבר על רוחא והבלא דגרמי דיל' שבזה יקום בתח"מ וכו'.

⁵¹ עיי' שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"ג): וכמה שיעור הרחקה, הכל לפי גובה הדליקה, ואם לא הרחיק כראוי ועברה האש והזיקה חייב לשלם נזק שלם.

עיי' שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"ד): הרחיק כראוי ועברה והזיקה, פטור שזו מכה בידי שמים הוא, וכן אם עברה נהר או שלולית שיש בהם מים ורחבם שמונה אמות פטור, ויש אומרים דאם הנהר רחב שמונה אמות אפילו אין בו מים, והיאור אפילו כל שהוא ויש בו מים פטור. עברה גדר אומדים גובה הגדר וגובה הדליקה והעצים והקוצים המצויים שם, אם אינה ראויה לעבור פטור ואם ראויה לעבור חייב. ביאור: שזו מכה בידי שמים היא. כצ"ל - ור"ל ומה"ט פטור, אף על גב דבעלמא אמרינן דכל המקלקלין אף על פי שהניח ברשות אפי"ה הוא חייב וכמ"ש בסוף סימן שלפני זה (סמ"ע).

ה"ג ורחבם שמונה (סמ"ע), ועיקר כרמ"א (ש"ד).

⁵² עיי' שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"ה): במה דברים אמורים, באש הקודחת, אבל אם היה לה גודל העולה ונכפף מגובה עליית הלהב והיו עצים מצויים שם, אין לה אומד אלא אפילו עברה אלף אמה חייב:

ביאור: במה דברים אמורים באש הקודחת כו' - וכל זה לא איירי אלא כשמתמרת ועולה למעלה, אבל אם נסרכה לצידה ועצים מצויים לה אין לה שיעור וכו' (סמ"ע).

⁵³ עיי' שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"ד): הוב"ד לעיל הערה 51.

⁵⁴ עיי' רמב"ם (מתנות עניים פ"ג ה"ב): היתה שדהו זרועה כולה מין אחד והיה נחל בתוך השדה אף על פי שאינו מושך או אמת המים שאינו יכול לקצור מה שבשני צדדיה כאחת והוא שתהיה מושכת וקבועה, הרי זה כשתי שדות ונותן פאה מצד זה לעצמו ומצד זה לעצמו.

⁵⁵ עיי' רמב"ם (הלכות מתנות עניים פ"ג ה"ג): וכן אם היה מפסיק דרך היחיד שהוא רחב ארבע אמות או דרך הרבים הרחב שש עשרה אמה אבל שביל היחיד והוא פחות מארבע או שביל הרבים פחות משש עשרה אמה אם היה קבוע בימות החמה ובימות הגשמים מפסיק, ואם אינו קבוע בימות הגשמים אינו מפסיק אלא הרי הוא כשדה אחת. [ראב"ד] אבל שביל היחיד וכו'. א"א לא כי אלא אפילו יש לו ארבע אמות אלא שהשביל הוא דרך שבין השדות והכרמים ואינו דרך עוברי דרכים.

⁵⁰ עיי' מהר"ל: לא דמי להא דאמרו זאת התורה אדם כי ימות באוהל אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, התם כאשר מקיים תורה מדווק, ופרשנו הטעם במקומו שראוי שלא תהיה התורה מתקיימת אלא אם כן ממית עצמו על דברי תורה ולא שמוסר נפשו לסכנה, אבל זה שהוא מוסר עצמו לסכנה אין אדם רשאי למסור נפשו לסכנה ולכן אין אומרים דברי תורה משמו, כי כאשר מסר עצמו להעדר על דברי תורה הרי אין לו חיות והתורה היא החיות ולכן אין ראוי למי שנתן עצמו אל ההעדר לומר דבר תורה משמו, כי אין מתחבר אל התורה ההעדר.

כי וחי בהם כו' (ויקרא יח ה) [ולא אשר ימות בהם (יומא פה ע"ב)] ואין אומרים הלכה כמ"ש (תהלים סא ה) אגורה באהלך עולמים [אָחְסָה בְּסִתְרֵךְ כְּנָפֶיךָ סֵלָה] וזה אינו רוצה בחיי עולם הזה (גר"א). פי' רש"י: אגורה באהלך עולמים - זכני בעה"ז ובעולם הבא. עיי' יבמות (צו ע"ב): ורבי יוחנן מ"ט קפיד כולי האי [על זה שתלמידו לא הזכיר התורה בשמו]. דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים. וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים. אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר.

ועיי'ש במהר"ל: כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו וכו'. פי' כי התורה לא שייך בה מיתה, וכאשר אומרים דבר שמועה מפיו ומתחבר מי שאמרו ההלכה משמו אל החיים [ע"ן] התורה [שהיא] חיים, ולכן מביא לו החיים עד ששפתיו דובבות בקבר שהרי יש לו חבור אל החיים דבר שאין שייך בו מיתה, ואז יש לו קצת חיים עד ששפתיו [דובבת] ודבר זה מבואר עוד בפרק חלק (סנהדרין צ' ב') ע"ש. ואין פירוש שפתיו דובבות הם השפתים מן גוף המת, רק על כח הדברי וכמו שמוכיח בכמה מקומות כי כח הדברי הוא כח הנפש, וכמו שהנפש קיים כי כח הדברי הוא כח הנפש וכמו שהנפש קיים כן נפש הדברי נשאר קיים.

ועיי' אפיקי ים (כתובות קיא ע"ב): אמר ר' אלעזר עמי הארצות אינם חיים וכו' כבר כתבתי במ"א באריכות בביאור אמרם במס' יבמות (צו ע"א) כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר וכו', שכל אדם מישראל בריאתו והרכבת גופו כשכבא לעולם הוא לפי שורש נשמתו מלמעלה, והגוף שנברא ע"י אב ואם יש לו כליון, והאדם ע"י התורה שעוסק בו ומחדש הוא גורם לעצמו בריאה חדשה, שכמו שבדבר ה' שמים נעשו וכו' (תהלים ג' ו) שמשם נשפע שורש ג' יסודות אש מים רוח שהוא הבל הפה, והוא מושרש ג' אותיות יה"ו של השם, וע"י העפר שנתחבר עמהם נעשה הרכבת כל נברא שכל נברא הוא מורכב מד' יסודות כל א' לפי ערכו ולפי המקום שהוא, שגם המלאכים מורכבים מד' יסודות רוחניים וכן כל נברא והם מסוד ד' חיות שבמרכבה, וכמו כן ע"י

הבונס פרק ששי בבא קמא

ולית ליה לר"ש שיעורא • קס"ד הכל לפי היות הדליקה ישלם אפילו אין ראוי לעבור : **לא** יעמיד אדם חטור בתוך ביתו כו' • שיכול לעכב עליו בעל העלייה אם הבית של אחד והעלייה של אחר היה מעמידו בעלייה בעל הבית מעכב ובקונטרס פירש לענין בני העיר שמעבדין עליו וכמו שפירש יוחא דהוי דוויא דלויק מתניתין דהתם בפרק לא יחפור (ב"ב 97 כז) :

סא א מיי' פיר' מנל' נקי ממונ הלכה ח
ב סג עשין סט עוש"ע
ח"מ סימן ס"ח סעף ג :
סב ב ג מיי' פיר' מנל' שכנים הלכה ח
סג עשין סט עוש"ע
ח"מ סימן קס"ה סעף ה :
סג ר מיי' פיר' מנל' נקי ממונ הלכה ח
סג עשין סט עוש"ע
ח"מ סימן ס"ח סעף ג :

סד ה מיי' ע"ש ה' :
סד ו ה מיי' ע"ש ה' :
יב וה"ל ח ט סג
ע"ש עוש"ע :

הגהות הבית
(ה) רש"י ד"ה מוריגין וכו' יתדות י"ב ובע"ז
דף כד ע"ב איתא
דקדקו"ס ע"מס סו
פ"מ"מ ע"ש :

(ט"ו) תוס' ב"ב כ"ט :
ד"ה ומדור]

באגני דארעא מקרו : **מתני'** המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדליקה רבי אלעזר בן עזריה אומר רואין אותו כאילו הוא באמצע בית כור ר"א אומר מ"ז אמות בדרך רה"ר רבי עקיבא אומר המישים אמה ר"ש אומר ^{ש"ס}ש"ס ישראל המבעיר את הבערה ^{כ"ב}הכל לפי הדליקה : **גמ'** ולית ליה לר"ש שיעורא בדליקה והתני *לא יעמיד אדם חטור בתוך הבית אלא אם כן יש על גבו גובה ד' אמות היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעויבה שלשה טפחים ובכירה טפה ז'אם הויק משלם מה שהזיק ר' שמעון אומר לא נאמרו שיעורין הללו אלא שאם הויק פטור מלשלם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובי הכל לפי גובה הדליקה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש : **מתני'** יהמדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר"י אומר משלם מה שבתוכו וחב"א אינו משלם אלא גדיש של חמין או של שיעורין *יהיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור *וימודים חכמים ר"י במדליק את הכירה שהוא משלם כל מה שבתוכה שבן דרך בני אדם להניח בבתים : **גמ'** אמר רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו והלכה ואבלה בתוך של חבירו דר"י *מחייב אנוקי טמון באש ורבנן פטרי אבל במדליק בתוך של חבירו דברי הכל משלם כל מה שבתוכו א"ל רבא אי הכי אדתני סיפא מודים חכמים לר"י במדליק את הכירה שמשלם כל מה שבתוכה שבן דרך בני אדם להניח בבתים לפלוג וליחתי בדירה כד"א במדליק בתוך שלו והלכה ואבלה בתוך של חבירו אבל מדליק בתוך של חבירו דברי הכל משלם כל מה שהיה בתוכו אלא אמר רבא בתרתי פליגי פליגי במדליק בתוך שלו והלכה ואבלה בתוך של חבירו דר"י מחייב אטמון באש ורבנן סברי לא מחייב ופליגי נמי במדליק בשל חבירו דר"י סבר משלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקי ורבנן סברי 'כלים שדרבן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם כלים שאין דרבן להטמין בגדיש לא משלם תנו רבנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר"י אומר משלם כל מה שהיה בתוכו וחכמים אומרים של חמין או גדיש של שיעורין ורואין מקום כלים כאילו הוא מלא תבואה

באגני כמו באגנות (שמות כד) קווי"ש בלע"ז : **מתני'** כאלמע בית כור • אם יש לו חלי בית כור לכל רוח פטור ובקולחת שדיגה ודלוקוימנא אבל נכפפת צוערת והולכת כל שעה אפילו עד מואה מיל חייב : **הכל לפי הדליקה** • קס"ד ה"ק הכל ישלם כל כמה שהדליק בין רחוק בין קרוב : **גמ'** לא יעמיד • בני העיר מעבדין עליו שלא תבער האש בתקרה : **מעויבה** • טיח של סיד על תקרה ודומה לו בספר עזרא (תמיה ג) ויעוצו (אח) ירושלים עד החומה : **וכפירה** • שפוחה מהטור ואין מצעירין בתוכה אש גדול : **לפי גובה** • כשהאש גבוהה וגדולה קופלת למרחוק : **מתני'** **אלא גדיש של חמין או גדיש של שיעורין** • אם חמין חמין או גדיש של שיעורין : **סי' גדי כפות לו כו' חייב** • על הגדי דבעלי חיים נמי אחרבו מאו הקמה ומסוס דקס ליה בדברה מיניה ליכא למפטריה דליתו חייב מיתה על העבד דהואיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממיחה ומתשלומים אבל היה עבד כפות לו פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש דחייב מיתה על העבד דכתיב נקס ינקס (שמות כא) וקס ליה בדברה מיניה ואפי' לא התרו בו שאינו נהרג הא קי"ל (כתובות ד' לד) דחייבי מיתות שוגגין פטורין ובגדי לא שני לן בין כפות לשאינו כפות ואידי דנקט בעבד נקט בגדי *ואיכא דלמרי בגדי נמי דוקא נקט סמוך פטור דהיה לו לברוח והכי קאמר היה עבד כפות לו או גדי סמוך לו פטור ואפי' דפשיט בשילהי פ' שני (ט) שזר כממונו דאם הניח גחלת עליו ושקף חייב ההם הוא דהניח על גבי שזר דלא היה לו לשזר לטול אבל הכא היה לו לברוח : **גמ'** **בתוך של חבירו** • אין לו רשות והוי כמאכד בידים : **במדליק את הכירה** • בתוך של חבירו הוא ואפי' יהיב טעם משל דרך בני אדם להניח כלים בבתים אבל גדיש לא : **בדיש** • בגדיש ולשמעין אפי' שאין דרך להטמין בו חייב הואיל והדליק לתוך של חבירו וכ"ש ביה : **בתרתי פליגי** [פליגי במדליק בתוך שלו כו' • ופטרי רבנן אפילו כלים שדרבן להטמין בגדיש דהא גזירת הכתוב הוא דטמון בלש פטור ור' יהודה מחייב אטמון וכלים ל"ש אוקן שאין דרבן להטמין וכל"ש אוקן שדרבן להטמין : **בכירה** • מגדל גדול : **מוריגין** • קדשים [נקובים] וכן (ה) יתדות ודשין כהן את התבואה :
דברי

במה

אלא במוריגין של חבירו שדרבו להניח בגדיש או ארנקי בבית שדרך להניח כל דבר בבתים וטעמיהו יש לפרש דר' יהודה לא פטר בטמון כלל ורבנן במדליק בתוך שלו פטרי כדמשמע קרא כי תא אש (ומשמע) דלויירי מדליק בתוך שלו אבל במדליק בתוך של חבירו מחייב בדבר שדרבו להטמין דלא תשכח דפטור ביה קרא טמון וכדבר שאין דרכו פטרי מסבא דלא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיניח אדם ארנקי בגדיש :
כמה

ב"מ קות :
ב"ב כו

סי' ר"ע
דמתי' רש"ע

לעיל כ"ב :
מג :

הוא סי'
כש"ס לעיל
כ"ב סי' כ"ב :

[לעיל ה' :
ס.]

מתני'. המדליק [אש] בתוך [החצר] שלו, עד כמה תעבור הדליקה [שהרוח עושה אותו קולחת והוא יהיה פטור]. רבי אלעזר בן עזריה אומר, רואין אותו כאילו הוא באמצע בית כור. ר"א אומר, ט"ז אמות, כדרך רשות הרבים. רבי עקיבא אומר, חמשים אמה. ר"ש אומר, נאמר "שלם שלם המבעיר את הבערה", הכל לפי הדליקה⁵⁶.

גמ'. [וכן] אין לו לר"ש [שום] שיעור בדליקה [שאם מדליקו הוא פטור]. והרי למדנו במשנה [בני עיר מעכבים כל א' ש]לא יעמיד תנור בתוך הבית, אלא אם כן יש על גבו גובה ד' אמות⁵⁷ [שבפחות מזה יש חשש שתבער האש את התקרה]. [ואם] היה מעמידו בעלייה, [אסור להעמיד תנור] עד שיהא תחתיו מעזיבה [טיח של סיד על תקרה בעובי של] שלשה טפחים. ובכירה⁵⁸ [זה מספיק שיהיה מעזיבה בעובי] טפח. ואם הזיק [אחרי שעשה הרחקות כאלה], משלם מה שהזיק. ר' שמעון אומר, לא נאמרו שיעורין הללו, אלא שאם הזיק פטור משלם [אם כן יש שיעור שבו הוא פטור מאש]. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוחה [הגרסא במשנה היא:] הכל לפי "גובה" הדליקה [וכשהאש גבוהה וגדולה קופצת למרחוק]. אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כר' שמעון. וכן אמר רב נחמן אמר שמואל, הלכה כר"ש.

מתני'. המדליק את הגדיש והיו בו כלים ונשרפו⁵⁹, ר"י אומר, משלם מה שבתוכו, וחכ"א, אינו משלם אלא [על] הגדיש [אם הוא] של חטים או של שעורים. היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו, חייב⁶⁰ [על הגדי, ואין פטור שהוא מקבל עונש היותר חמור, של רציחה דאינו חייב מיתה על העבד דהואיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממיטה ומתשלומים. אבל אם היה] עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו, פטור [אפילו על הגדי ועל הגדיש דחייב מיתה על העבד⁶¹]. ומודים חכמים לר"י, במדליק ארמון שהוא משלם כל מה שבתוכה, שכן דרך בני אדם להניח בבתים.

⁵⁶ עיי' ש"ע (ח"מ ס' תיח ס"ג): הוב"ד לעיל הערה י

⁵⁷ עיי' ש"ע (ח"מ ס' קנה ס"א): הבית והעלייה של שנים, לא יעשה בעל הבית תנור בתוך ביתו אלא אם כן יש לו על גביו גובה ד' אמות בינו לתקרת העליה, (שלא ישרוף העליה). וכן לא יעמיד בעל העליה תנור, עד שיהיה תחתיו מעזיבה שלשה טפחים, מלבד שיהא על גביו גובה ד' אמות, ובכירה, טפח מעזיבה מתחתיה. ואם תנור של נחתומין הוא, צריך שיהיה תחתיו ד' טפחים. ובכורה של נחתומין, ג'. ואף על פי שהרחיק כשיעור, אם יצא האש והזיקה, משלם מה שהזיקה. וכל אדם בביתו צריך להרחיק כשיעורים הללו מפני השכנים שמעכבים עליו:

לא יעשה תנור כו' עד גובה ד' אמות - משמע דבסתם תנור איירי דפתחו מן הצד, ואפ"ה הצריך ד' אמות בגובה (סמ"ע), הבית והעליה כו'. עיין בתשוב' בן לב ס"ג סימן ל"ג (ש"ך)⁵⁷.

ובכירה טפח כו' - בגובה כל הני דחשיב שוים הם בהרחקת ד' אמות, דמשום הלהבה העולה למעלה עשו הרחקה טובא, ובטפי מד' אמות ליכא למיחש בשום חד (סמ"ע).

משלם מה שהזיקה - ומ"מ צריך להרחיק לכתחילה שיעור הנ"ל, שאולי ידליק בתי השכנים או העליה שדר בה ולא יהיה לו ממה לשלם, וגם מפני שלא ירצה לירד עמו בדינא ודינא, וגם לטרוח לחזור ולבנות, ולהיות זמן מה בלא דירה, ולטלטל נפשו מדירה לדירה (סמ"ע), ע"ל ס' ת"ח ס"ב שפסק שאם הרחיק גבי נזקי האש כשיעור פטור דשם לפי צורך שעה קמדליק וקמרחיב בשיעורא וקעברה הדליקה יתיר משיעורא וקא מוקה אנוס הוא דמאי ה"ל למיעבד הילכך מכה בידי שמים הוא ולפיכך פטור דלא יכול לאהדורי וכאן גבי תנור כיון דתדיר הוא מדליק איבעי ליה לעיוני אי איכא הזיקא לחבירו וכיון דלא עביד הכי פושע הוא ולפיכך חייב, וע' ביש"ש סימן כ"ח⁵⁷ (ש"ך), ו"א לתרץ הסתירה דהכא שיעורא דתנור אינו אלא שלא יפחות משיעורא, דבפחות משיעורא הוא הזיק ודאי ואינו רשאי להזיק על מנת לשלם, ולכן צריך להרחיק שלא יזיק בידיים על מנת לשלם, אבל גם בהרחקת השיעור שהוא ד' אמות אכתי אינו מן הנמנע שלא ילך האש ומש"ה צריך לשלם מה שהזיק, אבל בהאי דסי' ת"ח דאמרו הרחיק כראוי, והיינו לפי שיעור הדליקה, והתם מיירי בהרחיק כראוי באופן שהוא מהנמנע שילך האש לגדיש חבירו, ומש"ה ה"ל אונס גמור ומכה בידי שמים ופטור מלשלם (קצה"ח), לבאר כונתו של ש"ך, דשם נתנו רבנן שיעור שירחיק, שלא יהיה יכול להזיק אפילו אם לא ישמרנו כלל, דמחמת שהוא רק צורך שעה הרחיבו חז"ל בשיעורא, מש"ה אם הזיק ע"י רוח שאינה מצויה, הוא אונס ופטור, כיון דלא חייבוהו חז"ל בשמירה משום אונס דלא שכיח. אבל הכא לא רצו חכמים ליתן שיעור הרחקה כל כך, כיון דתדיר הוא, ואילו היו מרחיבין השיעור לא היה אפשר לדור בבית כלל, ונתנו שיעור מה שאפשר שלא יזיק ע"י שמירה, וכיון שהוא בביתו ואפשר לו שישמר בהרחקה כזו, שוב אינו צריך להרחיק יותר, מש"ה אם לא שמר והזיק, חייב (נתח"מ).

וכל אדם בביתו כו' - פירוש, אף על פי שאין לו מי שדר עמו בעליה (סמ"ע).

⁵⁸ עיי' רש"י נדה כו ע"א: תנור - מקום שפיתת שתי קדרות כירה מקום שפיתת קדרה אחת.

גמ'. אמר רב כהנא, [ה]מחלוקת [של ר' יהודה ורבנן מדובר], במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו, דר"י מחייב על נזקי טמון באש, ורבנן פטרי. אבל במדליק בתוך של חבירו [אין לו רשות והוא כמאבד בידיים], לפי כולם משלם כל מה שבתוכו.

א"ל רבא, אם כן, במקום לכתוב בסוף [של המשנה], מודים חכמים לר"י, במדליק את הבירה [שהוא בתוך של חבירו] שמשלם כל מה שבתוכה, שכן דרך בני אדם להניח בבתים [פ"י] וקשה למה צריכים לתת טעם זו, שהוא דווקא בבתים, אבל לא בגדיש]. שיחלקו שילמדו בשלה [פ"י] במה שדבר המשנה עד עתה, היינו בגדיש], במה מדובר כאן במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו, אבל מדליק בתוך של חבירו, לפי כולם משלם כל מה שהיה בתוכו.

אלא אמר רבא, חולקים בשני [הלכות], חולקים במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו, שר"י מחייב אטמון באש, ורבנן סוברים, לא מחייב [אפילו כלים שדרכן להטמין בגדיש שכן הוא גזירת הכתוב דטמון באש פטור]. וחולקים גם כן במדליק בשל חבירו, דר"י סבר, משלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקי, ורבנן סוברים, כלים שדרכן להטמין בגדיש, כגון מוריגין [פ"י] קרשים נקובים שיש בהם יתדות ודשים בהם את התבואה] או כלי בקר, הוא משלם [עליהם, אבל] כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם.

הרבנים למדו, המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו, ר"י אומר, משלם כל מה שהיה בתוכו, וחכמים אומרים, אינו משלם אלא גדיש של חטים או גדיש של שעורים, ורואין מקום כלים כאילו הוא מלא תבואה.

⁵⁹ עיי' ש"ע (ח"מ ס' תיח ס"ג): הוב"ד לעיל הערה.

⁶⁰ עיי' רע"א: עיי' בתוס' (כב ע"ב) שכתבו דנקט גדי כפות דס"ד דליהוי טמון דכיון דלאו אורח"ב בכך ע"ש, ונפלאותי מאד על דבריהם דהא מסקינן שם למ"ד אשו משום ממונו דמיירי בהצית בגופו של עבד והוי הדליק בתוך של חבירו דלית בו דין טמון, ואף אם נפרש בעבד שלו מ"מ "ל כיון דאין לו רשות להדליק עבדו הוי כמו הדליק בשל חבירו.

וצ"ע ואמרת דאפשר לכוון כן ליישב קושית תוס' דלעיל שהקשו על רש"י דמפרש שם דנקט גדי להורות גדי דחד דסתם עבד וגדיש הם של אחד, והקשו תוס' שם דא"כ לס"ד דלא ידע גדי דחד תקשי אמאי נקט כלל גדי ע"ש, ולפי דברינו ניחא ד"ל דגם רש"י ס"ל כתיורין תוס' ד"ל דנקט גדי דס"ד שהוא טמון, רק דקשה לרש"י לפי המסקנא דמיירי בהצית בגופו של עבד ל"ש טמון כנ"ל, משא"כ המקשן דרוצה להוכיח דלא מיירי בהצית בלא"ה ל"ק הא דנקט גדי, ד"ל דנקט דלא ליהוי טמון, וק"ל.

ועיין בהרמב"ם [פ"ד מהל' נזקי ממון ה"י] שכתב המדליק בתוך שדה חבירו וכו' שכן דרך בני אדם לעשות בגדיש וכו' ע"ש, והוא תמוה לכאורה כיון דדרכו בכך בודאי לא הוי טמון [וגם באין דרכו משמע למסקנא דלא הוי טמון, ותוס' כתבו רק לס"ד] ול"ל דוקא הדליק בשל חבירו, ודוחק לומר דגדי כפות לו היינו בתוך הגדיש והוי טמון דמ"מ מנ"ל להרמב"ם לפרש כן אימא דמיירי שהי' כפות בצדו.

ונ"ל דבאמת יש לעיין אמאי כתבו הרא"ש בסוגיא דלעיל עד כמה תעבור הדליקה וכו' דבמדליק בשל חבירו אין לו שיעור אפי' מאה מיל כיון דאין לו רשות להדליק ע"ש, ומשמע גם באונס גמור דנפל הגדר אח"כ שלא מחמת הדליקה ועברה שם חייב, וכן משמע להדיא לשון הרמב"ם [פ"ד מהל' נ"מ ה"ד] וכן הוא בטור [ח"מ סימן ת"ח] ע"ש, הרי דגם באונס גמור דלא ה"ל לאסוקי דעת' חייב, ואמאי פטור באמת בהדליק בשל חבירו והיה בו דברים שאין דרכן להטמין מטעם דלא ה"ל לאסוקי דעת', וצריך לחלק דמידי דתלי בטבע אדם שאין מניח ארנקי בגדיש א"כ בודאי אינו כאן וא"כ בשעה שהדליק ה' חושב שבודאי אין כאן ארנקי, משא"כ בגדר דאפשר שתבוא רוח סערה ויפיל הגדר או שהרוח יולך האש למרחק והוא באפשרי ואינו תלוי בטבע בזה ה"ל לאסוקי דעת', וא"כ ל"ל דקשה להרמב"ם דמתנתי' משמע בגדי סמוך ועבד סמוך חייב כלשון ראשון דרש"י, ואמאי הא באמת הסברא נכונה דהיה לי לברוח ולא ה"ל לאסוקי דעת' שתשרף, ולזה מפרש הרמב"ם בהדליק בשל חבירו דצריך לאסוקי דעת' אף במידי דלא מצוי ושמא לא תברח, אף אם לא היה דרך ב"א שיהיה גדי כפות לגדיש הוי פטור אף בהדליק בשל חבירו דלא ה"ל לאסוקי שיש כאן גדי ובודאי אין כאן גדי כסברא הנ"ל, ולזה כתב הרמב"ם דדרך להיות גדי כפות וצריך לאסוקי שהגדי שם וא"כ אף דהיה לו לברוח מ"מ חייב כמו ברוח שאינו מצוי' וק"ל.

ד"ל הרמב"ם בשלימות: המדליק בתוך שדה חבירו ויצאת האש ונאכל הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב, שכן דרך בני אדם לעשות בגדיש, היה עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור. [ראב"ד] המדליק בתוך שדה חבירו וכו' ונשרף עמו חייב. א"א זה אינו יודע מהו דהכא לאו בטמון מיירי.

⁶¹ ובגדי ישנם מח' אם לחלק בין כפות לשאינו כפות.

במה דברים אמורים, במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבריו, אבל מדליק בתוך של חבריו, [לפי כולם] משלם [על] כל מה שהיה בתוכו [פי' שרוב מתוך את המשנה לשיטתו שבכלים שדרכם להטמין בגדיש חכמים מודה שחייב עליהם].

ומודה ר' יהודה לחכמים, במשאל מקום לחבירו⁶² להגדיש גדיש והגדיש והטמין, [אם בעל השדה שרפן שאין משלם אלא דמי גדיש בלבד [שכן לא קיבל עליו שמירת הגדיש]. [אם בעל השדה נתן לו רשות] להגדיש חטים [ובמקומו הוא] הגדיש שעורים⁶³, [או שהבעלים נתן לו רשות להגדיש] שעורים [ובמקומו הוא] הגדיש חטים, [או הגדיש] חטים וחסיה אותם בשעורים, [או הגדיש] שעורים וחסיה אותם בחטים, שאינו משלם אלא דמי שעורים בלבד [אף על פי שנתן לו רשות להגדיש חטים, אינו משלם אלא שעורים שיאמר לו בעל השדה, ליה לא ראיתי אלא שעורים, לכן לא נזהרתי בהם כל כך].

אמר רבא, הנותן דינר זהב לאשה⁶⁴, ואמר לה הזהרי בו שכן הוא של כסף. [אם היא] הזיק אותו [בידים, היא חייבת] לשלם דינר זהב, משום שאמר לה, למה הזקת אותו. [אבל אם היא] פשעה בו [פי' לא שמרתו כדרך השומרים ונאבד, אז היא רק] משלמת [המחיר של מטבע] של כסף, שאמרה לו, קבלתי על עצמי שמירת כסף, ולא קיבלתי על עצמי שמירת זהב.

אמר רב מרדכי לרב אשי, אתם למדס את ההלכה משמו של רבא, אנחנו למדנו את זה מהברייתא, חטים וחיפן בשעורים, [אין שעורים וחיפן בחטים, אינו משלם אלא דמי שעורים בלבד, רואים אם כן] [שזה כאילו] אמר לו, שמירת שעורים קיבלתי על עצמי, וכן כאן היא אומרת שמירת זהב לא קיבלתי על עצמי.

אמר רב, שמעתי הלכה לפי ר' יהודה, ולא זוכר מהו. אמר שמואל, ו[כין] האבא [פי' הרב] לא יודע מה שמעתי. לר' יהודה שמחייב על נזקי טמון באש, עשו תקנת נגזל באש⁶⁵ [פי' כמו שתקנו רבנן לנגזל לישבע כמה גזלו ויטול כך תקנו באשו שישבע מה הטמין ויטול].

אמרימר שאל, עשו תקנת נגזל במוסר או לא. לפי מי שאומר לא דנים דינא דגרמי אין שאלה, שגם לא דנים מסירות, אלא השאלה שלך היא, לפי

⁶² ע"י ש"ע (ח"מ ס' תיח ס"ד): המשאל מקום לחבירו להגדיש בו והגדיש והטמין בו כלים, והדליק המשאל דהיינו שעשה המשאל אש ויצאה והדליקה ושרף הגדיש והכלים שבתוכה, אינו משלם אלא דמי גדיש בלבד:

ביאור: דהיינו שעשה המשאל אש כו' - פירוש, עשה האש בשלו וכלו חציו וכ"ל סעיף ג', וקמ"ל דלא תימא כיון דנתן ראובן רשות לשמעון להגדיש בחצירו, ה"ל כאילו קיבל ראובן שמירתו גדיש עליו (סמ"ע).

⁶³ ע"י ש"ע (ח"מ ס' תיח ס"ו): השאלו מקום להגדיש חטים והגדיש שעורים או להגדיש שעורים והגדיש חטים, או שהגדיש חטים וחיפם בשעורים או שהגדיש שעורים וחיפם בחטים, אינו משלם לו אלא דמי שעורים בלבד:

ביאור: להגדיש חטיין והגדיש שעורים - ואל"ת פשיטא איך ישלם טפי ממה שהזיק, ה"ל דקמ"ל דלא תימא דליחייב אמוריגין שהטמין בתוכו כאילו היו חטים וכדון מוריגין שטמון בגדיש של חטיין (לעיל סעיף ג') והרי נתן לו רשות לחטיין (סמ"ע).

והגדיש חטים כו' - דיכול לומר לא קיבלתי עלי אלא שמירת שעורים (סמ"ע). וחיפם בשעורים - אף על גב דנתן רשות לחטיין, יכול לומר לא ראיתי אלא שעורים (סמ"ע).

ומ"ש או שהגדיש שעורים וחיפן בחטיין - ו"א דמיירי בנתן לו רשות להגדיש שעורים, וקמ"ל בזה דלא תימא דוקא ברישא ששינה מדעת המשאל לגמרי שנתן לו רשות לשעורים והוא הגדיש חטים הוא דפטור מחטים, משא"כ זה שהגדיש שעורים לחייב לפחות גם אחיפוי חטיין (סמ"ע).

⁶⁴ ע"י ש"ע (ח"מ ס' רצא ס"ד): אפילו כשקבל עליו אינו חייב אלא כפי שווי החפץ שקבל עליו לשמור, שאם נתן לו לשמור דינר זהב, ואמר לו הזהר בו של כסף הוא, ופשע בו ונאבד, אינו חייב אלא בשל כסף, שיאמר לו לא קבלתי עלי אלא שמירת דינר של כסף, וכן כל כיוצא בזה. אבל אם הפסידו בידים משלם של זהב. הגה שמעון קבל ספרים מראובן להוליכן למקום אחר ונלקחו במכס, ואומר שראובן פשע שאמר שאין נותנין מכס מספרים, ובלא כן לא היה מקבל עליו השמירה, כי אין רצונו לטרוח בדבר המכס, הדין עם שמעון:

ביאור: אלא בשל כסף - ע"י לקמן ס' רצ"ה ס"א דבמינו מצוי א"צ לישבע, מ"מ הכא דמריח שנתן בעד זהב דמי כסף אפשר דצריך לישבע, ואפשר דלא צריך מאחר ולא חושדין אותו בגזל, וצ"ע לדינא (רע"א).

לא קבלתי עלי אלא שמירת דינר כסף - המפקיד פשע במה שאמר של כסף הוא, אבל אם אמר סתם הזהר בו, מה שאדם מפקיד גבי חברו פשיטא דמקבל עליו כל שוויו בין רב בין מעט, היינו דבדר כמו אבן טובה פשיטא דחייב כל שוויו דסתם אבן טובה רגיל שהוא יקר ולכן קיבל עליו בין יקר ובין זול, אבל סייף דאין רגילות שיהיה יקר ע"כ מצוי אמר נטירותא דסייף יקר לא קבלתי עלי וכו', ומ"מ הוי ספיקא דדינא, אבל מזיק בידים חייב כשל זהב. ודין זה אפילו אם אח"כ נודע לשומר שהוא זהב, הרי הוא לגבי זהב כאינש דעלמא ואינו שומר כלל בשמירת

מי שאומר שנים דינא דגרמי⁶⁶, עשו תקנת נגזל במוסר שנשבע ונטול, או לא. תיקו⁶⁷.

היה איש שהכה בארגו שמיניחם בו כספים של חבירו⁶⁶, והשליכו לנהר. בא הבעלים ואומר כך וכך היו לו בתוכו. רב אשי ישב ועיין בו, מה הדין בציור כזו. אמר רבינא לרב אחא בנו של רבא, ויש אומרים רב אחא בנו של רבא אמר לרב אשי, ו[כין] זה לא המשנה שלנו, שלמדנו, ומודים חכמים לר' יהודה, במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכו, שכן דרך בני אדם להניח בבתיים. אמר לו, אם הוא טען [שהיו בתוכו כספים] נכון, אבל כאן מדובר שטען [היו בתוכו] מרגליות. מה דינו. וכי אנשים מניחים מרגליות בכספת או לא. תיקו.

אמר רב ימר לרב אשי, [מי ששורף ארמון, והבעלים] טוענים שהיה כוסף של כסף בארמון. מה דינו. אמר לו, רואים, אם הוא אדם [עשיר] שאומדים שיהיה לו כוס של כסף, או שהוא איש נאמן שמפקידים אנשים אצל, נשבע ונטול, ואם לא, אינו נאמן [שהיה לו כוס של כסף].

אמר רב אדא בנו של רב אביא לרב אשי, מהו [ההברל] בין גזלן לחמסן. א"ל, חמסן נותן כסף⁶⁷, גזלן לא נותן כסף⁶⁷. אמר לו, אם נתן כסף [וכי] אתה קורא לו חמסן. והרי רב הונא אמר, [מי ש]תלו אותו [וצערו אותו עד שימכרו] ומכר, מכירתו מכירה⁶⁸. אין קושי וסתירה, [הציור ה]זה [שאמרו מכירתו מכירה מדובר] שאמר [המוכר] אני רוצה [למכור]. אבל הציור ה]זה [שנחשב כחמסן מדובר] שלא אמר אני רוצה⁶⁸.

הזהב כיון דבשעת קבלתו לשמירתו לא קיבל על עצמו שמירת זהב וגרע מאומר הנח, אבל בשואל כי האי גוונא נראה דחייב, כיון דאפילו נתן לו רשות להשתמש בו והוא משתמש בו חייב, א"כ ה"ה בזה נמי כיון שנשתמש בו אחר שנתברר לו שהוא זהב מתחייב באונסין כוליה כמו כל שואל דעלמא. וביוקרא זולא כי האי גוונא, כגון שנתן לו שעורים לשמור, ואח"כ נתייקר ועמדו שעורים בדמי חטים, דודאי חייב ביוקרא כשעת הפשיעה, ולא מצי אמר נטירותא דיוקר לא קבילת עלי, אמנם בשומר אבידה שסבור שהוא כסף כגון שהיה מחופה כסף ובתוכו זהב, וכן בגנב וגזלן תפוחי זהב במשכיות כסף ולא ידע שהוא זהב, מי נימא דדומה לשומרין ופטורין כי האי גוונא, או לא גרע ממזיק דחייב משום דמאי ה"ל גביה דאזקתיה, ולפי ה"ל נראה בשומר אבידה וגנב וגזלן דלא באו לידם מיד הבעלים דנימא בהו פשיעותא דבעלים, א"כ ודאי דחייבין בשומר אבידה ומכל שכן בגנב וגזלן. אלא דאכתי יש לומר דפטורין כיון דגנב וגזלן לא מיחייבי אלא במשיכה הראוי לקנין, וידו אינו קונה כי האי גוונא דלא ידע שהוא זהב, ומהאי טעמא נמי בשומר אבידה כיון דכל השומרין צריכין משיכה כשם שתיקנו בלקוחות כך תיקנו בשומרין, א"כ כל כי האי גוונא דלא ידע מזהב לא הוי משיכה ובלא משיכה אפילו שומר אבידה לא נתחייב. וכל מה שהבאנו לענין סייף זהו דוקא בשויו, אבל אם הוא משכון של עכ"ם ששוח מאה, והעכ"ם מעליל עליו ביותר משווי, אינו משלם אלא דמי שווי (קצה"ח). ו"א דאם נודע לו לשואל קודם שנאבד שהוא של זהב, פטור, כיון שהמשאל נתן לו רשות להשתמש בו אף שידע שהוא של זהב ונתרצה במה שהשואל לא מקבל על עצמו רק חיוב תשלומין של כסף, ומה בכך שנתוודע לו שהוא של זהב, וכי בשביל זה נתבטל רשות תשמיש. ובענין שומר אבידה במקום דלא ה"ל לאסוקי אדעתא פטור. ובגזל זהב מכוסה בכסף וגנאנס אי צריך לשלם זהב, דגזלן בודאי חייב, דהא קני ליה גוף הדבר עכ"פ בשינוי כסף, דלפי שויו כסף ודאי צריך לשלם ונעשה גזלן על גוף הדבר (נתה"מ).

אבל אם הפסידו בידים משלם כו' - דא"ל מאי הוה לך גביה להפסידו. ודוקא כשבידר המפקיד שדינר זהב הפקידו, אבל אם אינו יכול לברר, אינו צריך לשלם לו של זהב אפילו הפסידו בידים (סמ"ע), ו"א דעשו תקנת נגזל במזיק משמע דה"ה הכא נשבע הניזק ונטול, ו"א דשאני הכא דכיון דאמר מתחלה של כסף הוא, אינו נאמן אח"כ בשבועתו, ולפ"א היכא דהפקידו סתם והנפקד אומר שמא מזהב הוא והמפקיד אומר ודאי זהב הוא, נשבע ונטול לכ"ע (ש"ך).

⁶⁵ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שפ ס"א): הוב"ד בהערה.
⁶⁶ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שפ ס"א): הוב"ד לעיל הערה כט.

⁶⁷ ע"י ש"ע (ח"מ ס' שנט ס"ז): איזהו גזלן: הלוקח ממון האדם בחזקה, כגון שחטף מידו מטלטלים, או שנכנס לרשותו שלא לרצון הבעלים ונטל משם כלים, או שתקף בעבדו או בהמתו ונשתמש בהם, או שירד לתוך שדהו ואכל פירותיה, וכל כיוצא בזה.

⁶⁸ ע"י ש"ע (ח"מ ס' לד ס"ג): הוב"ד לעיל הערה לא.

ר"ה משלם מה שכתובו - רבא מתקין לה לטעמיה ככלים שדרקן להטמין בגדיש : אלא דמי גדיש - אם הבעירו בעל השדה דלא קביל עליה אלא נטירותא דגדיש : טמין ומיפן בשעורים - אע"פ שנתון לו רשות לטמין אינו משלם אלא שעורין דלמר ליה לא ראינו אלא שעורין לפיכך לא נזכרתי בהן כל כך : מאי הוה ליה גביה דאוקסיס? בידיה שפרתו או שהשליכו ליה ולא דמי למשילי מקום לחבירו להגדיש שעורין והגדיש חטים דלמרן לעיל אינו משלם אלא דמי שעורין דמזבעיר לא מוסיף בידיה הוא אלא פושט כדכתוב כי תלא חס מעטמה מפי המורה : פשעה בו - לא שמרתו כדרך השומרים ואחד : [בדרכא] מפניו לה - משמיה דרבא אמריתו לה : שעורין ומיפן בחטין - נתון לו רשות להגדיש שעורין ולא חטין : שפטים מילתא לרי יהודה - אליבא דרי יהודה דמתני' : עשו פקנס נגול בלאו - כי הוי דתקנו רבנן לנגול ליטבע כמה גזלו ויטול דתנן במסכת שבוטות (דף מד:) אלו נשבעין וטולין השכיר והנגול כך תקנו בלאו שיטבע מה הטמין ויטול : אליבא דרמ"ד לא דיינינן דינא דגרמי - בפרק הגזול ומאכליל (לקמן דף קיז:) בכספתא - ארגז שמיניחין בו כספים : אמיד - עשיר שאומדין אותו לכלי כסף : מתני'

רש"י מ"ו זכ"י
כ"ט ד"ה
למחוקי ומתני
תוס' לעיל ד"ה
לפלוג

במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבירו אבל מדליק בתוך של חבירו (דברי הכל) משלם כל מה שהיה בתוכו ומורה ר' יהודה לחכמים "במשאיל מקום לחבירו להגדיש גדיש והגדיש והטמין שאין משלם אלא דמי גדיש בלבד ילהגדיש חטין והגדיש שעורין שעורין והגדיש חטין וחופן בשעורין שעורין וחופן בחטים שאינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אמר רבא יהנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הוזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת דינר זהב משום דאמר לה מאי הוה לך גביה דאוקתיה 'פשעה בו משלמת של כסף דאמרה ליה נטירותא דכספא קבילי עלי נטירותא דדהבא לא קבילי עלי א"ל רב מרדכי לרב אשי אתון בדרבא מתניתו לה אנן ממתניתא פשיטא לן חטין וחופן בשעורין שעורין וחופן בחטין אינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אלמא אמר ליה נטירותא דשערי קבילי עלי הבא נמי אמרה ליה נטירותא דדהבא לא קבילי עלי אמר רב שמעית מילתא לר' יהודה ולא ידענא מאי

הוא אמר שמואל ולא ידע אבא מאי שמיע ליה לר' יהודה דמהייב על גזקי טמין באש 'עשו תקנת נגול באשו בעי אמימר עשו תקנת נגול במסור או לא אליבא דרמ"ד לא דיינינן דינא דגרמי לא תבעי לך דמסירות נמי לא דיינינן אלא כי תבעי לך אליבא דרמ"ד לא דיינינן דינא דגרמי 'עשו תקנת נגול במסור דמשתבע ושקיל או לא ותיקו הוה גברא 'רבמש בכספתא דחבריה שדייה בגהרא אתא מריה ואמר הכי והכי הוה לי בגוה יתיב רב אשי וקא מעיין ביה כי האי גוונא מאי א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתניתין דתנן ומורים חכמים לר' יהודה במדליק את הבורה שמשלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני אדם להניח בבתיים אמר ליה 'אי דקא טעין זווי הבא נמי הבא (במאי עסקינן) דקא טעין מרגינתא מאי מי מנחי אינשי מרגינתא בכספתא או לא ותיקו *א"ל רב יימר לרב אשי טעין כסא דכספא בבירה מאי אמר ליה 'חזינא אי אינשי אמיד הוא דאית ליה כסא דכספא אי נמי אינשי מהימנא הוא דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לאו כל כמיניה א"ל רב אדא בריה דרב אויב לרב אשי מה בין גולן לחמסן א"ל 'חמסן יהיב דמי גולן לא יהיב דמי א"ל איהיב דמי חמסן קרית ליה *והאמר רב הונא יתלוה וביין זביניה וביני לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא 'דלא אמר רוצה אני :

במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבירו אבל במדליק בתוך של חבירו משלם כל מה שכתובו - כלומר דבר שדרקו כגון מוריגים וכלי בקר אבל ארנקי בגדיש לא מחייבו רבנן אע"פ שדקדקו "ככל הני דלעיל שהיא משלם כל מה שכתובו לרבנן כמו לר' יהודה הני מיילי היכא דיקחני ומודים או היכא דקחני דברי הכל אבל הכל כמה דברים אמורים קתני ורבנן מילתייהו מפרשי ואלו אמילתא דרבי יהודה קיימי :

שאינו משלם אלא דמי שעורים - במדליק בתוך שלו איירי דאי במדליק בתוך של חבירו שעורין והגדיש חטין למה לא ישלם חטין כיון דחזי ליה ובסמוך דמתי לנו נמי לנטון דינר זהב לאשה ופשעה בו משמע דהיינו מדליק בתוך שלו והלכה בתוך של חבירו :

לרבי יהודה דמחייב על גזקי טמון בלאו כ"י - לרבנן נמי הוה מלי למימר דעשו תקנה צבירה בכל דבר ובגדיש צמורין אלא רבותא אשמועי' לרבי יהודה אפי' ארנקי בגדיש עשו תקנת נגול :

עשו תקנת נגול במסור או לא - כהב רב אלפס כגון שיש עדים שמסרו ואיזד ממונו ואין יודעין כמה תיקו וכל תיקו דממונא לקולא ובשם רב אחא גאלון תיקו שיטבע ויטול מחלה שכל תיקו דממונא חולקין ואין נראה לר"י לחייב כלל משום תיקו ור"ת מפרש דרך בעינא כשהמוסר מכחיש את הגמסר דומיא דנגול בשבוטות דגזנן מוכחשו אבל אם המוסר עלמו אינו יודע כמה ישבע נמסר כמה הפסיד ויטול ולר"י נראה דרך בעינא אפילו אין המוסר יודע דומיא דתקנת נגול בלאו שאין המזבעיר יודע כמה הפסיד הניק דמזבי ליה במסור אי עשו תקנתא או לא :

מי מנחי אינשי מרגינתא בכספתא או לא - אפילו יש עדים שהיה צו מרגינתא מזבעיא ליה דשמה לא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליה גביה דאוקסיס כיון דלא רגילי אינשי לאנמי כלל ולא דמי לריזר זכב דלעיל דאבעי לה לאסוקי אדעתא טפי דפעמים שאומר קן דירא שאם היה יודעת שהיא על זכב לא היתה

שומרתו ולא דמי נמי לארנקי בגדיש דרגילין טפי דמנחי מרגינתא בכספתא ואין לפרש דלענין שבוטות מזבעיא ליה אי עשו תקנת נגול ויהא נאמן לומר שיהיה צו מרגינתא דא"כ מה היה אומר לרב אשי לאו היינו מהני' מה ענין זה למשנתנו :

מה בין גולן לחמסן - בלישנא דקרא אין חילוק ביניהם והכא קבעי מה בין גולן דרבנן לחמסן דרבנן דהניא ב' זה צורר (סנהדרין דף כה:) הוסיפו עליהם הגולנים והחמסנים ומפרש גולן לא יהיב דמי ובמניחא חרש שוטה וקטן כדמוקי ליה ההם דאין פסול מן התורה אלא משום דרכי שלום : חמסן יהיב דמי - וכשלא אמר רוצה אני כדמפרש אבל מן התורה אינו פסול אלא היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי כשר אע"פ דלא אמר רוצה אני אע"פ שזכר על לאו דלא תחמוד הא אמרי' בפרק שנים אוחזין (ב"מ דף ה: ושם ד"ה גולן) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וההיא דסוף מבייתין (דף קט"ז) דמיימי מתמס בני יהודה דלפילו היכא דיהיב דמי הוה כאלו טבל נשמתו לאו דרעה גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא דחמסן דקרא היינו גולן דלא יהיב דמי ור"ת כיון דחמסן דיהיב דמי פסול מדרבנן א"כ כי אמרי' ב' שנים אוחזין (ב"מ ד' ה: ושם ד"ה גולן) אלא הא דאמר רב הונא משביעים אותו שבוטה שאינה ברשותו נימא מינו דחשיד כו' ומשני מורה ואומר דמי קיהיבנא מ"מ מה הירץ כךך אם הוא מעכב הפקדון בידו ורואה לייפטר בדמים בעל כרחו של בעלים הרי הוא חמסן ופסול לשבוטה מדרבנן ואכתי נימא מינו דחשיד כו' וי"ל דמ"מ בגולן דאורייתא אין להוכיח שלא יכא חשוד אשבוטתו ועוד דחמסן דרבנן כשר הוא ואינו פסול עד שזכרנו עליו כדלמך ב' זה צורר (סנהדרין ד' נ:) ולפילו אם הוא ידוע שנעשה חמסן בענין זה שמה לא ראו חכמים לפסלו כך וגם לא להכריזו אלא דוקא כי שקיל וחסיקו בזרוע בעל כרחיהו דבעלים והתקשה דקא פריך נימא מינו דחשיד כו' אע"פ דהא ודאי קים לן דגולן דרבנן בעי הכרזה ואינו נפסל עד אחר הכרזה כל עיקר לא הביא דברי רב הונא אלא משום דמקשה והא קעבר בלא תחמוד א"כ הכי מקשה כיון שפטר עלמו כמה שטען נגכבו או נאכדו ואינו משלם דמים אלא לפי שאינו רוצה ליטבע ואם היה פטור מן השבוטה לא היה משלם כלום א"כ נימא מינו כו' ומשני מורה ואומר כו' וגם אם היה פטור מן השבוטה שמה כמו כן היה משלם דמים לפי שמעכב הפקדון בידו ולהכי לא חשיד אממונא : פסולה

א א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כ א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
כא א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
כב א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
כג א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
כד א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
כה א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
כז א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
כח א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
כט א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
ל א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לא א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לב א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לג א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לד א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לה א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לו א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לז א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לח א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לט א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לא א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לב א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לג א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לד א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לה א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לו א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לז א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לח א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לט א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לא א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לב א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לג א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לד א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לה א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לו א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לז א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לח א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לט א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לא א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לב א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לג א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לד א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לה א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לו א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לז א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לח א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לט א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לא א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לב א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לג א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לד א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לה א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לו א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לז א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לח א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לט א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לא א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לב א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לג א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לד א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לה א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לו א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לז א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לח א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לט א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לא א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לב א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לג א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לד א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לה א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לו א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לז א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לח א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב א מ"ו ס"י ע"ש ח"מ ע"ש ס"י טו :
כא א ד ע"ש ח"מ ס"י ר"ל ס"י ד :
לט א מ"ו פ"ד מהל' י"מ ה"ל י"א סג ע"ן ס"י ע"ש ח"מ ס"י ת"ח ס"י י"ד ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל
ב

עו א מיי פ"ו מהל'
חובל ומזיק הל' יא
מישע ח"מ סי' סד
ספ"י ב'
עו ב ג מיי פ"ד
מהל' נזיק ממון
הל' יג סגג עשין סט
טושיע ח"מ סי' תיח
ספ"י יב'
עפ ד מיי פ"ט
טושיע ח"מ סי'
תרגם ספ"י ב'
פ ה מיי פ"ד מהל'
חטכה הלכה ז סג
עשין מד סי' טושיע
ס:
א ו מיי פ"א מהל'
גביה הל' א'
ב ח מ מיי פ"ט הל'
י סגג עשין מא
טושיע סי' עג'
ג י מיי פ"ט הל'
א סגג עשין טושיע
סי' סגג'
ד כ ל מיי פ"ט הל'
הל' אהל' ב טושיע
סי' עג'

פסולה ככוכה וכמזוי • תימה דהוה ליה למימר ימעט כדאמרי'
כריש מסכת כוכה (ד' ג') מזוי דרבנן הני תקנתא
ווי"ל משום דבעי למימר ככוכה כקט לשון פסולה חי נמי לפי
שהיה לריך להאריך בלשון ולומר יככה וימעט ויחזור וידליק
דלמעט כמו שהיא מודלקת לא סגי
כדאמרינן בפ' במה מדליקין (שבת דף
כג:) הדליקה בפנים והוליתה
בחזן לא עשה ולא כלום והכא נמי
לא עשה :

הדרן עלך הכונס

מרובה • מי קתני אין בין

ס' • משמע הכא היכא
דקני אין בין לא שייך למימר סגא
ושייר והקשה הר"י מאורלי"ג מהא
דחנן בפ"ק דמנילה (ד' ה' וס' ד"ה אין)
אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים
חייב באחריותן ונדבות אינו חייב
באחריותן ואכתי הא איכא שהנדבה
בלה מן המעשר וגרר שהוא דבר
שכבוכה אין בזה אלא מן החולין
כדתנן בהתודה (מנחות ד' פא') ווי"ל
דהתם לא בל לשטת כל ענין סגד
וגדבה חלוקים זה מזה אלא בל לומר
שאלו חיוז הבאה בזה יותר מבזה
אלא אחריות אבל לענין בל תאחר
זה וזה שזין וכן אין בין שבת ליום
הכפורים לא איירי לכל דברים
שביניהם כגון איסור אכילה וכן אין
בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד
לא איירי בחומר שבביניהם כגון לאו
ומיתה אלא בדבר האסור או מותר
לעשות בהן ועוד וי"ל דהך משנה
דמנילה שניה במסכת קנים (פ"א
מ"א) גבי עולת העוף ועולה בין
נדר בין נדבה אין בזה מן המעשר
כיון דאין בה אכילת אדם כדכריש
בספרי בפ' עשר תעשר ת"ל ואכלת
ושמחת שמחה שיש בה אכילה ילאו
עולות שאין עמהן אכילה ואין
להאריך כאן יותר* :

מרובה קתני תנא ושייר • לשון

רשאון דמייתי סיעתא
לא בעי למימר דשייר דסבר ההוא
לישנא דכיון דקתני מרובה אין לומר
שייר כמו בחזן בין וכן משמע הלשון
דקאמר ללישנא בדרבא מי קתני אין
בין מרובה קתני משמע שחילנה היה
סבור דמרובה הוי כמו אין בין וחי"ת
ומאי שייר דהאי שייר ווי"ל דשייר
טענת גבב באבדיה דכריש לקמן רבי

[סוכה נד' וע"נ]
[ע"י תוס' תיגה ת'
ד"ה אמאי וזכ"ס תענית
יב' ד"ה אמאי]

מתני' • גז' אשטנא...
נבא קמא

הדרן עלך הכונס

מרובה • אין הנוכח אחר הגב

תורה אור
כו' • דכתיב וגבב מבית
האיש ולא מבית הגבב : **גמ'** **טענת**
טענת גבב • גבב בל' וגבבו ודרשינן
לקמן בשמעתין דחייבו רחמנא כפילא
אס נשבע וגמלא שקרן : **לא קטני** •
אלמא נהגי ד' וה' בטוען טענת גבב
אס טבח ומכר : **מי קתני אין בין** •
דהוי דוקא ולא שייך מידי : **קטני** •
קלת דברים שזו מרובה על זו ושייר :
שקוטא לקרקטוט • דכתיב והתחלתם
אוחס וגו' (ויקרא כה) : **אין גופן**
ממון • אלא גורמין לגבות ממון :
דהא

אימא לך אפי' למעלה מעשרה מאי אמרת אבעי לך לאנוחה למעלה מגמל
ורוכבו כיון דבטמיה קא עסיק כולי האי לא אמרחו רבנן * אמר רב כהנא
דרשרב נתן בר מגימי משמיה דרבי תנחום יבר חנוכה שהניחה למעלה
מעשרים אמה פסולה ככוכה וכמבוי :

הדרן עלך הכונס

מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה ישמדת

תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר
שאין בו רוח חיים ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור
ישנה בלבד שנאמר כי יגוב איש שור או שה וטבחו או מכרו וגו' * אין
הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב
משלם תשלומי ארבעה וחמשה : **גמ'** ואילו מדת תשלומי כפל נוהגת בין
גנב בין בטוען טענת גנב ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא
גנב בלבד לא קתני מסייע ליה לרבי חייא בר אבא * דא"ר חייא בר אבא
א"ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם
תשלומי ארבעה וחמשה איכא דאמרי לימא מסייע ליה לרבי חייא בר אבא
דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל
טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מי קתני אין בין מרובה קתני
* תנא ושייר : שמדת תשלומי כפל נוהגת בו : מנה"מ דת"ר * על כל דבר
פשע כלל על שור על חמור על שה ועל שלמה פרש על כל אבירה חור
וכלל כלל ופרש וכלל אי אחיה דן אלא כעין הפרש כמה הפרש מפורש דבר
המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון * יצאו קרקעות
שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שפירות שאף על
פי שבמטלטלין אין גופן ממון יצא הקדש רעהו כתיב אי מה הפרש
מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתו
מטמא במגע ובמשא אבל עופות לא ומי מצית אמרת הכי והא שלמה
כתיב אמרי אנן בבעלי חיים קאמרינן אימא בבעלי חיים דבר שנבלתו
מטמא במגע ובמשא אין דבר שאין נבלתו מטמא במגע ובמשא לא
דהא

יוחק ומשלם כפל ואי טעין טענת גבב בפקדון לא משלם ארבעה וחמשה כדאמר לקמן בפירקין (ד' טח:) ועוד יש מפרשים דאין לחוש הכא אס אינו
סוקף סגבב מחבירו ושותפין סגבבו לא משלם ארבעה וחמשה כדאמר לקמן בפירקין (ד' טח:) ועוד יש מפרשים דאין לחוש הכא אס אינו
משייר כי אס דבר אחד כיון דלא נחת למנינא אלא דגלי לן שיש ריבוי בכפל מארבעה וחמשה :

יצאו קרקעות כו' • וחי"ת כיון דאמעטיי משבועה כדאמרינן בפרק הזהב (ב"מ ד' יז:) תיפוק ליה דאין בהם כפל בטוען טענת גבב

ללא משלם אלא בשבועה כדאמרינן לקמן בשמעתין וליכא למימר דלאטריך לקופץ ומשבע דהגוזל קמא (לקמן ד' קי') מוכח
דלא משלם אח"כ צ"ל משבועין אוחו וי"ל דלאטריך להיכא דנשבע ע"י גגול דתנן (קדושין ד' כו') זוקקין הנכסים שיש להם
אחריות עם הנכסים כו' לישבע עליהן ומיהו לפי מאי דמוסקין לקמן האי כל ריבוי הוא מודלא כתיב הני פרטי גבי ספק וכלים וס"ל
דכפל ועבועה הכל אחד יחיא דליכא אלא חד קרא לתרייהו וחי"ת וגניבה בקרקע הכי שייכא וי"ל במשגב גבול ח"ל במחזור לקרקע
כי הויא ד"י גפנים טעונות וטוען סגבבו לו ה' וגמלא שהוא גבבם (שטועות ד' מב:) : **יצאן** שטרות • ואס תאמר למה לי
קרא למעט מכפל והא אפי' אבדו בידיים לא משלם קרן למאן דלא דאין דינא דגרמי ואפי' מאן דלאין לא הוו אלא מדרבנן כדפרישית
בסוף [הפרה] (ד' נד - ד"ה תמור) וי"ל כיון דאי הוה לטקט בעיני חייב להחזיר (משלם) סלקא דעתך דכשמחזיר (משלם) (מחזיר) הכפל עמו : ר"מ
רעה

[כ"כ כו' עה
כ"ה]
[ע"ל כ"י עה
כ"ה]

[ע"ל ג'
[שבת כ"ה]

שבת כ"ה

[לקמן ס' וע"נ
טוס' לקמן סו:
ד"ה און]

[לקמן ס' קו:]

שמות כג
כ"מ מ"ב טושיע
מכ:

[לקמן ק"ו:]

{ סב ע"ב }

מתני'. ניצוץ שיצא מתחת הפטיש [כאשר הכה בכרוזל] והזיק, חייב⁶⁹.
גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים, ונכנס פשתנו לתוך חנות ונדלק
בנרו של חנוני, והדליק בית, בעל גמל חייב⁷⁰. [אבל אם] החנוני הניח נרו
מבחון, החנוני חייב. רבי יהודה אומר, בנר חנוכה, פטור.

גמ'. אמר רבינא בשם רבא, למדנו מדברי רבי יהודה, שנר חנוכה, מצוה
להניחה בתוך עשרה⁷¹ [טפחים לרצפה], שאם תחשוב [שעיקר המצוה]
למעלה מעשרה [טפחים מהרצפה], מה טעמו של ר' יהודה שאמר, נר
חנוכה, פטור. נאמר לו, היתה צריך להניחו למעלה מגמל ורוכבו. אלא לא,
למדנו מזה, שמצוה להניחה בתוך עשרה [טפחים לרצפה]. אמרו
[התלמידים בבית המדרש], לא, לעולם [אולי] נאמר לך אפי' למעלה
מעשרה, מה אמרת, שהוא היה צריך להניחו למעלה מגמל ורוכבו, כיון
שהוא עוסק במצוה, כל זה לא הטריחו החכמים. אמר רב כהנא, רב נתן בר
מנימי בשם רבי תנחום דרש, נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה,
פטולה [שאנשים לא רואים אותו ולא מפרסם את הנס, וצריכים לפרסם את
הנס], כסוכה וכמבוי.

הדרן עלך הכונס.

/מתני'/. מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה,
שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו
רוח חיים, ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה
בלבד⁷², שנאמר "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו וגו'. אין הגונב
אחר הגנב משלם תשלומי כפל, ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב משלם
תשלומי ארבעה וחמשה⁷³.

גמ'. ואילו מדת תשלומי כפל נוהגת בין בגנב בין בטוען טענת גנב,
ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בגנב בלבד לא כתוב, שזה
ראיה לו לפי רבי חייא בר אבא, דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן, הטוען טענת
גנב בפקדון⁷⁴, משלם תשלומי כפל, טבח ומכר, משלם תשלומי ארבעה
וחמשה. יש שאומרים, נאמר שזה ראיה לו לפי רבי חייא בר אבא, דא"ר
חייא בר אבא א"ר יוחנן, הטוען טענת גנב בפקדון, משלם תשלומי כפל,
טבח ומכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. מי כתוב אין בין. מרובה כתוב,
תנא ושייר.

שמדת תשלומי כפל נוהגת כו'. מאיפה אנו לומדים. דהרבנים למדו,
על כל דבר פשע, כלל, על שור על חמור על שה ועל שלמה, פרט, על כל
אבידה, חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אם אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט
מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון⁷⁵, יצאו
קרקעות שאינן מטלטלים, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות,
שאף על פי שמטלטלים אין גופן ממון, יצא הקדש, רעהו כתיב. אם מה
הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא, אף כל דבר שנבלתו
מטמא במגע ובמשא, אבל עופות לא. ומי מצית אמרת הכי. והא שלמה
כתיב. אמרו [התלמידים בבית המדרש], אנן בבעלי חיים קאומרים, אימא,
בבעלי חיים דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אין, דבר שאין נבלתו מטמא
במגע ובמשא לא,

⁶⁹ עי' שו"ע (ח"מ סי' שפד ס"ב): היה מכה בפטיש ויצא גץ פירושו: שביב יוצא
מתחת הפטיש כשמכין בו על הסדן מתחת הפטיש והזיק, הרי זה חייב.

⁷⁰ עי' שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"ב): הובא לעיל הערה.

⁷¹ עי' שו"ע (א"ח סי' תרעא ס"ו): מניחו למעלה מג' טפחים, ומצוה להניחו
למטה מ' טפחים וכו'.

עי' מ"ב: למטה מ"ט - דאיכא פרסום הנס טפי כשהוא למטה דדבר העשוי לאור
אין דרך להניחה כ"כ למטה ועיין בא"ר שכתב דהא דאין העולם נזהרין בזה משום
דסומכין על המרדכי שכתב דעכשיו שהורגלו להניח בפנים אין קפידא בזה אכן
הטור סתם בזה ומשמע דס"ל דאין לחלוק בזה וכן נוהגין כל המדקדקים כמ"ש
בב"י. ואם דר בעליה מניחה בחלון שהוא לצד ר"ה אפילו אם החלון גבוה יותר
מ"ט מקרקעית העליה. ואם יש לו שתי חלונות אחד למעלה מ"ט ואחד למטה
מ"ט ודאי יניחנה בחלון שהיא למטה מ"ט. ובנרות בהכ"נ המנהג שהמנורה
במקום גבוה.

⁷² עי' רמב"ם (גניבה פ"א ה"ו): תשלומי כפל נוהגין בכל חוץ משה ושור שהגונב
את השה או את השור וטבח או מכר משלם על השה תשלומי ארבעה ועל השור
תשלומי חמשה.

⁷³ עי' רמב"ם (גניבה פ"א ה"ז): הגונב מאחר הגנב אף על פי שנתאשו הבעלים
אינו משלם תשלומי כפל ואם טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה,
לגנב הראשון אינו משלם שהרי דין הבהמה הזאת לחזור בעיניה לבעלים ולא

קנייה הגנב, ולא לבעלים אינו חייב לשלם הכפל או ארבעה וחמשה מפני שלא
גנב מרשותו.

⁷⁴ עי' רמב"ם (גניבה פ"ד ה"א): הטוען שנגנב הפקדון מביתו, אם נשבע ואחר
כך באו עדים ששקר טען ושהפקדון היה אצלו הרי זה משלם תשלומי כפל שהרי
הוא עצמו הגנב ואם טבח ומכר אחר שנשבע משלם תשלומי ארבעה וחמשה,
ואינו מביא אשם על פי עדים על שבועתו, ואינו מביא חומש שאין החומש
משתלם עם הכפל, ואם באו עדים קודם שישבע אינו משלם אלא הקרן בלבד.

⁷⁵ עי' רמב"ם (גניבה פ"ב ה"א): הגונב את הגוי או שגנב נכסי הקדש אינו משלם
אלא הקרן בלבד שנ' ישלם שנים לרעהו ולרעהו ולא להקדש לרעהו ולא לגוי, וכן
הגונב קדשים מבית בעליה בין קדשי קדשים בין קדשים קלים בין קדשים שאין
הבעלים חייבין באחריותן בין קדשים שהבעלים חייבין באחריותן הרי זה פטור
מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה שנ' +שמות כ"ב ו' + וגונב מבית האיש ולא
מבית הקדש. +/השגת הראב"ד/ הגונב את הגוי או שגנב נכסי הקדש אינו משלם
אלא הקרן. א"א גונב נכסי הקדש משלם קרן וחומש ואשם להקדש שהרי מעל. +
עי' רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ב): וכן הגונב עבדים ושטרות וקרקעות אינו משלם
תשלומי כפל, שלא חייבה תורה הכפל אלא במטלטלין שגופן ממון שנאמר
+שמות כ"ב ח' + על שור על חמור על שה על שלמה אבל העבדים הוקשו
לקרקעות שנאמר +ויקרא כ"ה מ"ו + והתנחלתם אותם לבניכם והשטרות אין
גופן ממון.

^א עי' שו"ע (ח"מ סי' שצו ס"ד): הפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאה והזיקה, אם היה גדר בריא וחזק חייב, ויש אומרים דאינו חייב בנזקי הבהמה אלא אם הכישה והזמינה לנזק וכן עיקר, ויש אומרים דאפילו על הבהמה עצמה אינו חייב אם נאבדה, ואם היה כותל רעוע פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

ביאור: הפורץ גדר לפני בהמתו חבירו - ראובן ויצחק היו להם שתי יריעות בגדי' בשותפות ויריעות הנזכר היו בחנות של יצחק והיו המפתחות של החנות הנזכר ביד יצחק הנזכר והלך ראובן הנזכר ושאל המפתחות מידי יצחק כדי לפתוח החנות למכור הבגדים, ויצחק נתן המפתחות ליד ראובן הנז' והתרה בו שלא יפתח החנות עד שילך אחיו של יצחק הנזכר עם ראובן הנז' בחנות, וראובן לא כן עשה ולא המתין לאחיו של יצחק אלא הלך יחידי ופתח החנות ומכר הבגדים הנז', וכשבא יצחק בחנות אמר לראובן למה פתחת החנות יחידי והנה גנבו לי חתיכת בגד משי ואתה פשעת שפתחת החנות ונגנב הבגד משי, וראובן טען שלא הד"מ. הרי זה דומה לפורץ גדר לפני בהמת חבירו, והאיש שפתח החנות לא עדיף מהא, וא"א לחייב לנכנס שלא ברשות לבית חבירו אלא כשיש עדים שנכנס ע"ד למשכן או לגזול, וגם ראוהו כשיצא שיצא טעון ואז ישבע בעל הבית ויטול, ובלבד שיהיה אמוד באותו דבר הא לאו הכי לא, אלא כיון שלא ראוהו שנטל ישבע שבועה היסת שלא נטל ופטור. והא דחייב שבועה דוקא כשטוען בעל הבית ברי לי שנטלת, אבל על השמא אינו חייב אפי' שבועת הסת אלא חרם סתם, ובנ"ד דליכא לא הא ולא הא פשיטא שאפי' שבועה אינו צריך, וכ"ש דכשנכנס אף על פי שנכנס שלא ברשות טעמא רבה אית לו שנכנס למכור הבגדים וכל ישר' בחזקת כשירים הם (שו"ך בשם הרשד"ם).

ויש אומרים דאינו חייב כו' - צ"ל יש אומרים בלא וי"ו, וכונתו לפרש דברי השו"ע, ולא לחלוק על הקודם (ט"ז). דאפילו על הבהמה עצמה אינו חייב - הטעם, דהו"ל גרמא בניזקין דהא לא עביד מעשה בגוף הבהמה, ועיין לעיל בסימן ברמ"א קנ"ה סעיף מ"ד. ונראה דאינו פטור מהבהמה אלא בדיני אדם אבל בדיני שמים ודאי חייב, ק"ו מכותל רעוע (סמ"ע), וכן סגר הדלת בפני הבהמה ומתה ברעב (רע"א), מי שהתיר פרת חבירו שהיתה קשורה בסריגי החלון של ברזל ברשות הרבים ונאבדה, חייב לשלם מדיני אדם, דאפילו הפוטרים פורץ גדר על הבהמה שנאבדה מדיני אדם, היינו משום דגורם בעלמא הוא, משא"כ אם עביד מעשה, ואף את"ל דיש לפקפק בזה ואין להוציא ממון, מ"מ ודאי אי תפיס לא מפקינן מיניה (פ"ת).

וחייב בדיני שמים - דוקא אבהמה שהזיקה חייב ולא אהכותל כיון שהיה רעוע, וי"א דגם על הכותל חייב דהא ראוי לעמוד יום או יומים עד שימצאו פועלים ויתקננו כו', וכן נראה דעת המחבר, וי"א דחייב אפילו אכותל רעוע בדיני אדם (סמ"ע).

^ב עי' שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"א): הכופף קמתו של חבירו לפני הדליקה כדי שתגיע בה הדליקה, אם כפפה במקום שתוכל הדליקה להגיע ברוח מצויה חייב לשלם, ואם אינה יכולה להגיע ברוח מצויה, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואם הרוח שאינה מצויה כבר מנשב ואח"כ כפפה, חייב בכל ענין:

^ג עי' שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"ז): מי שראה דליקה שמתקרבת לקמת חבירו והלך וכיסה הקמה, אע"פ שגורם לו הפסד שהרי עשאו טמון, הרי זה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

^ד עי' שו"ע (ח"מ סי' כח ס"א): כל מי שיודע עדות לחבירו וראוי להעידו, ויש לחבירו תועלת בעדותו, חייב להעיד, אם יתבענו שיעיד לו (בב"ד), בין שיש עד אחד עמו בין שהוא לבדו, ואם כבש עדותו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. הגה: ועד אחד לא יעיד אלא בדבר ממון שמביא

אחד לידי שבועה, או בדבר אסור ואפרושי מאיסורא, אבל אם כבר נעשה האסור, לא יעיד, דאינו אלא כמוציא שם רע על חבירו. ואסור לאדם להעיד בדבר שאינו יודע, אף על פי שאמר לו אדם שיודע בו שאינו משקר. ואפילו אמר לו: בא ועמוד עם עד אחד שיש לי ולא תעיד, רק שיפחד בעל חובי ויסבור שיש לי שני עדים ויודה לי, לא ישמע לו.

ביאור: כל מי שיודע עדות כו' - אם שום עד יאמר שאין רשאי להעיד מחמת שקיבל עליו בסוד שלא לגלות הדבר, אז בעל דין יתיר לו פי' אותו בעל דין שאמר לו בסוד שלא לגלות הוא עצמו יתיר לו, (סמ"ע), ועיין לקמן סי' רס"ז בסמ"ע ס"ג כיוצא בזה [ז"ל]: ויש אנשים שאומרים שנמסר להם הדבר בסוד, יש לנדות מי שישתדל לבטל תקנת רבינו גרשום, ואפילו אם נשבע שלא לגלות לא יועיל] (שו"ך), עד אחד אינו עובר מדאורייתא רק מדרבנן. ונפקא מינה למי שנשבע שלא יעיד, דבמקום שמחויבין מדאורייתא אין השבועה חלה דהוי נשבע לבטל המצוה, אבל מדרבנן חייל, ונראה דבעדות ששניהם ראו דבר שקרה, אבל לא היו יחד, ולכל לא כל א' יודע מהשני, גם כן אין הראשון עובר מדאורייתא כיון דאינו יודע מעדות השני, רק השני אחר שכבר הגיד הראשון עובר מדאורייתא. ונראה דדוקא בעד אחד דאין מחייב רק שבועה, אינו חייב מדאורייתא להעיד, אבל במקום שמחייב ממון, כגון בהכשירו לקרוב כשני עדים, נהי דאינו עובר ב"אם לא יגיד", מכל מקום חייב להעיד מדאורייתא משום השבת אבידה לבעלים, ואם כן הוא הדין בלא תבעו ובכל מקום דאינו חייב משום "אם לא יגיד", מכל מקום חייב משום השבת אבדה (נתה"מ).

עדות לחבירו - לאפוקי לגוי' וכמ"ש בסמוך בסעיף ג' (סמ"ע).

וראוי להעידו - לאפוקי קרוב או פסול. ואפילו למ"ד החרם חל על הקרובים, מ"מ כל זמן שלא נתנו חרם אינו בכלל נשיאות עון, כיון דאף אם יעיד אינו מחייבו ממונ' (סמ"ע), ועיין בתשובת רע"ק איגר סי' קע"ט ובספר פרשת דרכים בדרך מצותיך פרשת ויקרא [מצוה קכ"ג] (פ"ת).

ויש לחבירו תועלת בו - לאפוקי אם לא ראו ההלואה אלא שהלוה הודה בפניהן שחייב לזה ולא אמר אתם עדי, דאין תועלת בעדותן, דיכול הלה לומר שלא להשביע את עצמי כוונתי, כמו שכתבתי בסמוך סעיף ח' [סקל"ט?] ולקמן סימן ל"ב [סק"א?] ופ"א [סקכ"ט?]. ואפילו אם שמעו שהודה לו ע"פ תביעתו, נראה דאין צריכין להעיד כדי דע"י עדותן יצטרך לישבע שלהשטות נתכוין, דגם בלא עדותן אם יאמר זה הלא הודית לפני פלוני ופלוני צריך לישבע שלהשטות נתכוין, אם לא שיטעון להד"ם, ובוזה אף אם יעידו העדים ויטעון להד"מ יהיה פטור מהשבועה (סמ"ע), ת"ח אחד שהיה בחזקת עני, והיו בעלי בתים מהנים אותו בממון, ושמעון הוציא עליו קול שיש לו ממון שמלוה אותו בריבית שיכול להסתפק בו די והותר, ועי"ז נמנעו הבעלי בתים לההנותו והקהל ביקשו שישא בעול, וביקש זה התלמיד חכם משכינו הרגיל אצלו, שייגיד בתורת עדות באם לא יגיד ונשא עונו אם יודע שום אדם שחייב לו. או אם שמעון כיחש שלא הוציא עליו קול זה, ומבקש ממנו שייגיד באם לא יגיד ונשא עונו. וצ"ע אם מחויב שכן התלמיד חכם או שמעון עצמו להגיד, כי אף על פי שאינו עסק ממון מ"מ יש לו תועלת בעדותו (פ"ת).

חייב להעיד - אם נשבע על איזה דבר שלא לגלותו ואח"כ נתנו עליו חרם חייב להגיד, כל שלא תבעו להעיד ואז אינו עובר באיסור "אם לא יגיד", אבל אם באמת תבעו להעיד, חייב להגיד אף בלא חרם. ובעיקר אם נשבע בפועל [בדין שבועה שלא לגלות לשום אדם], בזו יש חילוקים רבים, אם נשבע שלא להעיד והוא עד אחד, אזי חלה שבועה וצריך חרטה והתרה, ואין כאן נשבע לבטל המצוה דכיון דהוא עד אחד אינו עובר על אם לא יגיד, אבל אם יש שני עדים, אם נשבע שלא להעיד, הו"ל נשבע לבטל המצוה, ולא חלה

ו"א דבכל החיובים בדיני שמים לא מהני תפיסה, זולת בקים לו בדרבה מיניה מהני תפיסה, ועיין בתשובת חות יאיר סי' (מ"ד) [מ"ה] ובתשובת שמן רוקח ח"א סי' פ' ובתשובת בית שמואל אחרון סי' י', ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ע"ה סעיף ט' [סק"ח] (פ"ת).

לאפרושי מאיסורא - היינו אפילו אם יש ספק אם יאמינו דבריו (פ"ת).

ולא תעיד רק שיפחד כו' - וזה אסור משום מדבר שקר תרחק, ור"ל שמא ע"י פחד זה ישווה עמו הנתבע שלא כדין שלא היה חייב לו (סמ"ע).

ה עי' רמב"ם (חובל ומזיק פ"ז ה"ד): הכהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבין לשלם בשוגג פטורין, וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת במזיד חייב לשלם בשוגג פטור. +/השגת הראב"ד/ הכהנים שפגלו וכו' במזיד חייב לשלם וכו'. א"א זה שיבוש הוא שאפילו עשה מעשה בגופן למאן דאמר היזק שאינו ניכר לא שמיא היזק פטור מדיני אדם אפילו במזיד וק"ל כוותיה וטעמא דמילתא משום דאין מתכוין להזיק אלא להנאתו הוא מתכוין משום הכי לא קנסו בו מזיד. +

י עי' שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"ז): הוב"ד לעיל הערה..

ז עי' שו"ע (ח"מ סי' תכ ס"ב): המבעית את חברו, אע"פ שחלה מהפחד פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, והוא שלא נגע בו כגון שצעק לו מאחוריו או שנראה לו באפילה וכיוצא בו, וכן אם זעק לו באזנו וחרשו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. אחזו ותקע לו באזנו וחרשו, או שנגע בו והדפו בשעה שהבעיתו, או שאחזו בבגדיו, חייב בתשלומין.

ביאור: אחזו ותקע לו באזנו חייב בתשלומין - בכאן לא כתב כמה חייב כי סמך אמ"ש לפני זה בסעיף כ"ה, וחזר וכתבו כאן כדי לכלול בין שאר דינים שחילק בכולן בין אחז בו ועשה מעשה בגופו דחייב, ובין לא אחז בו דפטור בדיני אדם (סמ"ע).

ח נמחק ברוב כת"י.

ט רואים אם כן, שכל שליח לדבר עבירה חייב מדיני שמים.

י עי' שו"ע (ח"מ סי' שצו ס"א), הובא לעיל הערה.

יא עי' לעיל הערה.

יב בביתו (רש"י), לביתו (כת"י), ביתו (כת"י).

יג לביתו (כת"י).

יד עי' רמב"ם (גניבה פ"ד ה"א): הטוען שנגנב הפקדון מביתו, אם נשבע ואחר כך באו עדים ששקר טען ושהפקדון היה אצלו הרי זה משלם תשלומי כפל שהרי הוא עצמו הגנב ואם טבח ומכר אחר שנשבע משלם תשלומי ארבעה וחמשה, ואינו מביא אשם על פי עדים על שבועתו, ואינו מביא חומש שאין החומש משתלם עם הכפל, ואם באו עדים קודם שישבע אינו משלם אלא הקרן בלבד.

טו עי' שו"ע (ח"מ סי' שג ס"ב): מתה כדרכה, פטור. סיגפה ומתה, כגון שהעמידה בחמה או בצנייה, וי"א אפילו לא מתה מיד, חייב.

ביאור: אפילו לא מתה מיד - כיון דסיגפה אמרינן דמאותה שעה התחילה להתקלקל והוה פשיעה (סמ"ע). אפילו לא מתה רק אחר שנה חייב^{טו}, כיון דאי אפשר לו לישבע, דאימר מחמת הסיגוף מתה. ואם ידוע בבירור שבנתיים היתה בריאה כשאר בהמות לא חיישינן לה, ואינו חייב רק כשהוא באופן שאי אפשר לידע ואפשר לספק אולי מחמת חולי הראשון מתה, ואפשר שהטעם משום דכשעדיין הוא בידו ופשע מקודם, כל שיש לתלות בשום צד אפילו רחוק אמרינן דהוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אם לא שעל פי אומד אי אפשר לומר שמחמת סיגוף הראשון מתה (נתה"מ).

טז דהא בלא"ה נשרף מכח המשאיל כו' - כדלעיל סימן ע"ב סעיף מ"ד [ז"ל: ראובן שהיה לו משכון ביד עובד כוכבים המלוה ברבית, ושמעון הוצרך למעות, ובקש מראובן שירשהו ללות ממנו על אותו משכון, ועשה כן, ונשרף

שבועתו. אבל בנשבע שלא לומר לשום אדם ואף לבית דין להעיד, א"כ הרי כאן כולל, דמיגו דחל לאמירה לשאר אדם חל נמי על אמירה לבית דין, ותליא בשני תירוצים שכתבו התוספות בשבועות דף כ"ד [ע"א] בד"ה אלא הן כו'. [מה שכתוב לעיל בסמ"ע סק"י] צריך הבע"ד להתיר לו, כי חיישינן שמא לא תהיה תועלת בעדותו, ונמצא שלא היתה הגדתו חיוב מן התורה, ועבר בחנם על השבועה, לכך כייפינן לבעל דין להתיר לו שבועתו, ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ל"ד סעיף ה' ס"ק י"ד? בענין אם עבר העד והעיד בב"ד קודם שהתיר לו הבע"ד מה דינו (פ"ת).

אם יתבענו - דכמו דבלא תביעה אינו חייב קרבן על שמעו קול אלה הכי נמי לענין נשיאות עון אינו בלא תביעה (סמ"ע), צ"ע, שהרי יש בזה גם בלא תבעו משום לא תעמוד על דם רעך, כל שיודע לו זכות והוא מפסיד ע"י מניעתו להעיד, וגם יש בזה משום השבת אבידה כו', ולולא דברי הסמ"ע אפשר לומר והוא שיתבענו שיעיד לו, היינו לאפוקי כשאדם יודע עדות לחבירו והבעלי דינים עדיין אין דנין זה עם זה, או שדנין זה עם זה אלא שאינו יודע אם הדבר תלוי בעדותו, אינו מחויב לילך לב"ד להעיד, משא"כ בדבר איסור או דיני נפשות מחויב לילך מעצמו כו', אבל פשיטא אף בדיני ממונות מחויב להעיד כשיודע שהבע"ד דנין ביחד והדבר תלוי בו, ועיין עוד בספר תפארת יעקב, וגם בספר העמק שאלה על השאלות פרשת ויקרא שאילתא ס"ט [אות ב'], מ"ש בזה"י (פ"ת).

בב"ד - עיין לקמן סימן כ"ט סק"ט? (סמ"ע).

בין שיש עד אחר עמו - פירוש אפילו אותו עד אינו בכאן, ורוצה להמתין עד שיבוא ויעידו יחד ויחייבו ממון בעדותן, קמ"ל דלא, אלא חייב להעיד מיד (סמ"ע).

בין שהוא לבדו - דעד אחד מביא לידי שבועה דאורייתא, ואולי ישלם ולא ישבע ונמצא מרויח זה בעדותו (סמ"ע).

ואם כבש עדותו כו' - ואפילו ב' עדים הן שכבשו פטורים בדיני אדם (סמ"ע).

פטור מדיני אדם - פירוש, אף אם אחר שכבשו עדותן וזה כבר פרע [כגון שתבעו התובע בשטר והן ידעו שהוא פרוע, וכ"ש אם יודעים עדות שחייב הנתבע וכבשו עדותן מתחילה], וחוזרים ומודים שידעו לו עדות שאינו חייב לו, ושוב אינם נאמנים דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, והוה אמינא שיהיו נאמנים לחייב עצמן מדיני דגרמי דגרמו היזק לחבירו, וכמ"ש לקמן בסימן כ"ט סעיף ב' ובסוף סימן מ"ו סעיף ל"ז, באמרם כתב ידו הוא זה אבל שטר אמנה הוא כו', דנאמנים אצל עצמן וחייבים לשלם להנתבע, קמ"ל בכאן דאינם חייבים (סמ"ע). מ"מ כופין אותו בתחילה ככל מצות עשה שכופין לקיימה, ועיין במשאת משה [חלק ח"מ] ס"ס ט"ג (פ"ת).

וחייב בדיני שמים - אע"פ שכתוב "כל היכא דאמרינן חייב בדיני שמים אי תפס מפקין מיניה", מ"מ כהאי גונא לכו"ע מפקין מיניה. בשלמא בקים לו בדרבה מיניה דחייב הוא, רק דלא קטלינן בתרי קטלא ועבדינן החומרא, הלכך היכא דלא עבדינן החומרא כגון בשוגג או שלא בהתראה או בזמן הזה, א"כ נוכל לומר שהסברא נותנת שאי תפס לא מפקין מיניה, דהא סוף סוף חייב הוא, אבל היכא שגרמא בנזיקין הוא ואין בו חיוב מן הדין אלא לצאת ידי שמים, א"כ פשיטא דאי תפס מפקין מיניה, ואפילו בדברים בלי כפייה אין לדוחקו (ש"ך), נהי דאם תפס אין הבית דין מוציאין מידו, מכל מקום אסור לו לתפוס, דהא הטעם דתפיסה מהני כתב הש"ך בסימן כ"ה סק"ב? דהוא משום דעביד איניש דין לנפשיה, וכיון דהבית דין אסורין לעשות דין להוציא מידו, כמו כן הוא בעצמו אסור לעשות דין (נתה"מ), ו"א דבאבק ריבית דרבנן וכן בכל הני גרמא בניזיקין דפרק הכונס שמן התורה פטור גם בדיני שמים, אלא שחכמים אמרו שחייב לצאת ידי שמים, בזה אי תפס מפקין מיניה, אבל היכא דהחיוב בדיני שמים הוא מן התורה כגון בקים לו בדרבה מיניה, וכן בכובש עדותו, ודאי דאי תפס לא מפקין מיניה,

ושי"א, מ"מ דוקא כל שהבהמה קיימת אין המשאיל יכול לעכב על ידו, אבל כל שמיתה הבהמה מצא המשאיל קפידא לומר כיון שלא נעשה כמו שאמרנו אינך פטור מאחריות שבאה הבהמה לידך, וחייב אפילו במקום שאין לתלות המיתה בשינוי כלל, ועי' לקמן סמ"ע סי' שמ"א ס"ק (ט"ז). ואפילו באותה מלאכה עצמה אפשר לשנות - פירוש, דמיקרי שינוי להתחייב בה (סמ"ע).

¹⁷ עי' רמב"ם (שאלה ופקדון פ"ח ה"א): המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או אבדו אמר הריני משלם ואיני נשבע ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם א למי שהיה הפקדון אצלו שהרי אמר אשלם, חזרה הבהמה עצמה חוזרת לבעליה היא וגזותיה וולדותיה שאין זה השומר קונה שבח הבא מגופה אלא שבח הבא מאלי, וכבר ביארנו שאין הגנב מחזיר גזות וולדות אלא לפני יאוש, נשבע השומר ולא רצה לשלם ואחר כך נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון, וכן השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ הוכר הגנב משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה לשוכר שאילו רצה השוכר היה נשבע שנגנבה באונס ונפטרה.

¹⁸ אך אחרי דילפינן דשמין אגב שדה, וא"כ הא אי שמין אגב שדה סאה הרי צריך לידע כבר שיווי שדה כזה, כיון דהא בשדה זו ליכא סאה, וממילא מוכרח מזה דצריך לידע שיווי סאה, ועי' מפרש דשמין סאה בשישים.

¹⁹ עי' שו"ע (ח"מ סי' תיח ט"ז): הוב"ד לעיל הערה. ואתם לא תצאו כיון שנתן רשות למשחית שוב אינו מבחין בין צדיק לרשע, כך איתא בבבא קמא בפרק הכונס (ס' ע"א), אבל בבית ליכא למיחש שעל זה אמר ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם שאין למשחית רשות לבא שם. ומה שאמר שנתנה רשות למשחית אף על גב שהקדוש ברוך הוא בעצמו היה מכה במצרים, סוף סוף נתן רשות להשחית מי שירצה, כיון שהוא יתברך בעצמו היה מכה בהם יש רשות להשחית כל מי שהוא משחית. אבל שאר לילה אין רשות למזיקים כמו הלילה הזה שרצה הוא יתברך בעצמו להכות מצרים, וכיון שהוא רוצה להכות בהן ממילא כל המשחיתים נמשכים אחריו רוצים להשחית ולפיכך אל יצא איש וגו'.

ואם תאמר המצרים שבא לבתיכם המשחית למה לא מתו אף אותם שאינם בכורים, שהרי הכתוב מזהיר דבר זה לתת מן הדם על המזוזות ועל המשקוף ועל לבכורים בלבד, ואם לא היתה מצוה זאת מתו כלם ח"ו אף אותם שאינם בכורים א"כ למה לא מתו במצרים כלם. ויראה מפני שהיתה המכה ראויה בבכורים מפני גזירתו יתברך, לכך לא היו משחיתים באחרים והיו המשחיתים בזה נמשכים אחר השם יתברך להכות בכוריהם, והבכור והפשוט שני מינים הם, אבל ישראל כולם הם בכורים אל השם יתברך, כדכתיב (שמות י') בני בכורי ישראל והיו נזוקים אף שאינם בכורים, דלא גרע מגדול הבית שהיו מתים כל שנקרא גדול, וישראל בכורים וגדולים, מכל מקום לא צוה לקדש רק הבכורים כי בהם היתה המכה בודאי כמו שהיתה במצרים, ועוד דלא עדיף מבכור של אב שהכל מודים שהיה המכה בהם, ואפילו הכי לא נתקדשו כדלקמן (גבורות ה' לז).

²⁰ עי' ביאור האגדות לגר"א. ²¹ הוא רמז ל"אור" כמש"כ וירא אלקים את האור כי טוב (רש"י).

²² עי' מהר"ל: כלבים בוכים. כי הכלב מיותר והוא נבדל מכל הנמצאים, ובשביל שאינו משותף עם הנמצאים לכך כאשר יש דבר שבא לעולם הוא מרגיש תחלה בעבור שאינו משותף עם שאר נמצאים. ועוד פרשנו זה בתחלת מסכת ברכות על משמרה שניה כלבים צועקים ע"ש.

²³ עי' מהר"ל: מלתא דשווי לתרווייהו כו'. והדרש הזה נראה דחוק מפשוטו של כתוב אבל בדרש הזה חכמה נפלאה כי בא לומר כי חורבן בית המקדש הוא מתיחס אל השם

המשכון ביד העובד כוכבים, פטור שמעון מלשלם לראובן דמי המשכון (ש"ך), נראה לפי מה שאבאר בסמוך ס"ק דבהתחלת שימוש לכ"ע חייב באונסין אף דליכא משיכה ולא סילוק שמירה, ע"ש. ולזה כשהיה המשאיל יכול להוציא המשכון ונתן רשות להשואל ללוות עליו ולשעבדו להגוי, שלא יהיה המשאיל יכול להוציאו, וכיון ששיעבדו לזה והגוי קנאו שיכול לכבוש עד שיתן לו מעותיו הוי כנשתמש במשכון שהוא שאלה שלו, דהא נולד ענין מחודש במשכון שנקנה להגוי שאינו יכול להוציא מהגוי, והמשאיל צוה לו להקנותו לשעבדו להגוי, ואין לך השתמשות גדולה מזה ונתחייב באונסין. משא"כ כשהמשכון היה בלא"ה ביד הגוי ולא היה אפשר להוציאו מהגוי, הרי לא עשה שום השתמשות בהמשכון, שהרי לא נולד דבר מחודש במשכון רק רשות בעלמא השאיל לו. ואפילו אם היה כבר ממושכן ביד הגוי, אין השואל פטור מהאונסין, רק כשהיה התנאי עם השואל, שתיכף כשיסלק המשאיל את שלו מחוייב השואל לפרוע שלו, ואין לו רשות להאריך תפיסת המשכון ביד הגוי יותר, דאז הוי כלא נשתמש במשכון כלל, וגם שייך הטעם דבלא"ה היה נשרף. אבל אם השואל קבע זמן להשאלה, כגון ללוות על המשכון על חצי שנה, דאז אם יפרע המשאיל שלו אינו יכול להוציא המשכון מתחת ידו, והרי הוא משתמש בגוף המשכון שמשעבד להגוי שלא יצטרך ליתנו לישראל המשאיל אף כשיפרע המשאיל שלו ונתחדש ענין בהמשכון מחמת השואל, נתחייב באונסין כמו בהשתמש בו. אמנם לא נתחייב בכל דמי המשכון רק כשנשרף אחר שפרע המשאיל חוב שלו, אבל אם נשרף קודם שפרע המשאיל א"צ לשלם רק לפי ערך חוב שלו נגד חוב של המשאיל. וישראל שהיה לו משכון תחת יד ישראל במנה והשאילו לחבירו ללוות עליו עוד מנה לעצמו, נראה דחייב השואל כפי סך הלואתו. ולכך נקט הדין בגוי דוקא מהטעם דהגוי מישראל לא קנה משכון, משא"כ ישראל מישראל דקנה משכון כנגד הלואתו לקדש בו האשה, והוי כאילו נתן לו רשות להשואל להקנות חלק המשכון כנגד דמי הלואתו וכאילו אמר לו להמלוה שיזכה בשביל השואל בהמשכון שיהיה יכול להקנותו להמלוה, וכיון שנעשה קנין להשואל נכנס ברשותו להתחייב עליו באונסין, ואף שהמלוה הוא בעצמו מזכה המשכון להשואל וחוזר וקונה אותו ממנו בפעם אחת (נתה"מ).

אלא אפילו מתה כו' - דכיון דלא שינה בה וברשות בעלים עבד בה מלאכה, הבעלים הפסידו לנפשם, דלא היה להם להשאיל פרה למלאכה שאינה יכולה לעמוד בה"ט (סמ"ע). אם התנה השואל להתחייב מחמת מלאכה יש מח' אם צריך קנין או לא, והש"ך סי' סו סעיף מ' ד"ה ואם קנו מידו, סובר שצריך קנין (קצה"ח). וי"א שאין מחלוקת, ולכ"ע השואל יכול לחייב עצמו במתה מחמת מלאכה, דדוקא בדברים שהשומר חייב במה שאיש אחר שאינו שומר אינו חייב אינו יכול להתנות בחיוב, אבל במתה מחמת מלאכה שאילו לא היה שואל ודאי היה מתחייב מדין מזיק, רק שיש לפטרו כאן מטעם ששאלו לעשות מלאכה מדעת המשאיל והרשהו לכך, אבל כשהתנה עמו שיתחייב בהנזק שיעשה מחמת מלאכה, הוי כאילו התנה שבאם תהיה הבהמה ניזוקת שלא יהיה לו דין שואל בכל לשון. ואפילו בעבדים נראה דחייב בכי האי גוונא, דכמזיק בידים דמי, כיון שהתנה כך שנגד נזק שיעשה לא יהיה לו דין שואל (נתה"מ).

אפילו היא קלה - לא קאמר כאן דלא ישנה אפילו לקלה ממנה, אלא קאמר שאם שינה אפילו דבר קל אזי תלינן דמחמת השינוי מתה, ומיירי דוקא באם יש לפנינו איזה ענין שנוכל לתלות בו ולומר שמחמת השינוי מתה, וכעין שכתב הרמ"א בסימן ש"ט סעיף ב' בהשוכר בהמה להוליכה למקום ידוע והוליכה למקום אחר, דאמרינן אם אויר המקום משונה תלינן בו המיתה, וגם בסימן רצ"א סעיף ו' בדין תחילתו בפשיעה וסופו באונס דחייב בו השומר חנם אם יש צד לפנינו לתלות האונס בהפשיעה אפילו בצד רחוק וכמו שכתבתי שם ד"ה אע"פ (סמ"ע) ט"ו, בכל גווני שינוי חייב, דנהי דמצי שואל לשנות למלאכה קלה כמו בשוכר בסימן ש"ח

אשר אין יודע דעתו של רופא הראשון, ולכך אמר במדרש הזה כי הקדוש ברוך הוא שהוא יתברך המכה כדכתיב ממרום שלח אש שיורה זה על שבאה המכה מאתו יתברך בעצמו בגודל כחו, לכך הוא צריך לרפאות את המכה הזאת בעצמו לפי גודל כחו. והבן מה שהמשיל מכת השם יתברך לרופא שקרע המכה לומר לך כי מכת השם יתברך כל מכותיו אינם רק לרפאות את החולה ואף כי הכה השם יתברך את ישראל אין זה הכאה נחשב רק שהשם יתברך מכה אותם להסיר החטא על ידי יסורין. וכנגד שני דברים אשר היו בחורבן בית קדשינו ותפארתינו הא' החורבן בעצמו והשני סלוק השכינה משם, וכנגד הראשון אומר שהוא יתברך יבנה אותו בחוזק ויהיה לה חומה סביב, וכנגד שנסתלקה שכינה משם אמר ולכבוד אהיה בתוכה*).

י' עי' מהר"ל: ויתאוו דוד וכו'. נראה שהוקשה לרבה שדבר זה גנאי לאנשי דוד שבשביל שהיה מתאוו דוד למים היו מוסרים נפשם לסכנה וגם אין ראוי שיהיה השם יתברך מציל אותם מן הסכנה שהרי אמרו שכל המוסר עצמו לסכנה אין הקדוש ברוך הוא עושה לו נס ולכך פרשו שהיה מתאוו לתורה.

י"ב [ראובן פטור מכלום ש]הרי המראה ע"י אונס פטור אפי' במראה בביתו, ולא אמרינן הוה לך לאחויי פורת' שלא יפסד הרבה אלא אמרי' כיון שאנסוהו בהיל ומראה מה שיכול, ובנ"ד נמי כיון דאתו עליה באונס לא אמרינן למה לא שמך לבך שישומו לו הסחורה בפחות משוייה, וכ"ש אם לא היו בידו מעות בעין שלא היה לו להיות תחת השבט עד ימצא מעות (ש"ך בשם האלשיך), ועי' רש"ם [הובא בש"ך ס' ש"פ ס"ד] (ש"ך), מעשה בראובן בעל נכסים שהיה גר אצל אחיו שמעון ונטה למות, ובגלל פחד הרשויות שמעון השקיע כסף להציל את הירושה שלא יבא לידי הממשלה, וכן עשה, והציל חלק מכובד מזה, ובאו הירושים ותבעו את הכל, שמעון צריך להחזיר רק מה שנשארו אחרי הוצאותיו, אע"פ דכשבאים על האדם אנסי' והדין הוא שאין אדם יכול להציל עצמו בממון חבירו, עכ"ז אנו אומרים דדוקא כשבאין אנסי' בשביל עצמו אז אינו יכול להציל עצמו בממון חבירו. אמנם אם יש רגלים לדבר שבאין בשביל ממון הנפקד, אז יכול להציל עצמו בפקדון וליתנו ביד האנס, ואפילו אם אין האנס לפניו רק שיש לחשוש שיש כאן סכנה לממון, מותר (ש"ך בשם הראנ"ח). היינו בענין שאין בו דינא דמלכותא כגון שגזר על איש ידוע וכי האי גוונא וכדלעיל ס' שס"ט ס"ח (ש"ך).

ממון חבירו חייב - היינו כשניכרין הדברים שלא יסרוהו מתחלה בשביל ממון אבל לולא זה, פטור, שיכול לומר הייתי סבור שייסרו אותי להראות להם ממון ואולי האמת כך היה ולא יהא אלא ספק ואינו חייב מספק (ש"ך).

אבל לא אונס ממון - וי"א דכל מראה ע"י אונס פטור אפי' אנסוהו בממון שיקחו לו ממון אם לא יראה ממון חבירו והראהו פטור, ואינו חייב אלא במראה מעצמו ויכול לומר קיים לי כותייהוי' (ש"ך), אם גרמי במקום אונס ממון פטור [כמ"ש הש"ך], אמאי פסקינן לעיל סימן מ"ו סל"ו דבאונסי' מחמת ממון חייבים לשלם (רע"א), אם לא הזכיר לו האנס שיתן ממון עצמו, אלא אם רוצה שהוא לא יכהו שיראה ממון חבירו, והוא מרגיש שיכול לפטור עצמו בממון שלו, גם זה מיקרי אונס מחמת מכות כיון שלא אמר האנס בפירוש שיתן לו ממון שלו (ט"ז).

היה רואה נזק בא עליו כו' - ואם כבר בא עליו, אסור לסלקו ממנו כשגורם בזה היזק לחבירו (סמ"ע), ראה אמת המים שוטפת ובאה לתוך שדהו, עד שלא נכנסו המים לתוך שדהו רשאי לפנותן למקום אחר, אף על פי שנכנסין לשדה חבירו, אבל אם נכנסו המים לשדהו אינו רשאי לפנותן למקום אחר, אלמא כל שמוטל הנזק עליו לאו כל כמיניה להטילו על חבירו (ט"ז), ע' לעיל סימן קסג בש"ך סעיף ו' ד"ה או להפרידן [אם יצא גזרה להטיל על ב' אנשים בסתם, יכול יהודי להשתדל על איזה אנשים שרוצה שלא יהיו בכלל הגזירה אף שבודאי יכנסו אחרים] (רע"א, פ"ת), ועיין מה שכתבתי שם (פ"ת), יחיד רוצה לעשות משהו שיתכן שיבא

יתברך לגודל כח תוקף פעל זה, שהוא ראוי אל ביהמ"ק הקיום הגמור לפי מעלתו לכך מתיחס פעל זה אל השם יתברך שהוא יתברך פועל בגודל כוחו, וגם מתיחס פעל זה אל האש כי אין לך דבר שיש לו תוקף יותר מן האש וזה תמצא בכל מקום ולכך כאשר בא הכתוב לומר כי השם יתברך פועל חזק לאבד הרשעים אמר כי ה' אלקיך אש אכלה הוא אל קנא. ואף כי באמת חורבן בית המקדש היה ע"י גוים, והם האומות, עם כל זה פעל זה מתיחס אל השם יתברך כמו שמתייחס פעל חזק האש אל האדם אף כי יצא האש מעצמו, וכמו שיתבאר. וכל זה לחוזק פעולת האש מתיחס פעל זה אל האדם. ואם אחד נטל גחלת והצית האש בגדיש מתיחס פעל זה אל האדם אשר האש ברשותו, כך מתיחס פעל זה, שהוא חורבן בית המקדש אף כי נעשה דבר זה ע"י האומות, מתיחס פעל זה לגדל הכח שהיה בחורבנו שהיה פועל במדת הדין, ומתיחס פעל זה אל השם יתברך.

ומפני כי מתיחס פעל זה אל השם יתברך אשר הוא השלם בתכלית השלימות והנה בא מאתו חסרון אל העולם הוא חורבן הבית הקדוש שהוא שלימות כלל העולם. לכך מצד השם יתברך בעצמו ראוי שיושלם דבר זה כי הוא השלם וראוי שישלם הכל ואין ראוי שיבא מאתו יתברך חסרון. ובפרט פעל הזה שהוא פועל בב"ה מדת הדין הגדול אשר הוא מתיחס אל השם יתברך בפרט, כמו שידוע כי הדין הוא ביד השם יתברך. ועל זה אמר אני הוא שהצתי אש בציון ואני עתיד לבנותה באש שר"ל אני הוא בעצמי שעשיתי פעל זה לגודל כח וחוזק הפעולה במדת הדין, שהוא חורבן הבית, ובא חסרון מן אשר (ד"ו הש"ל) [הוא השלם] בתכלית השלימות ולכך ראוי שיושלם חסרון זה על ידו, ולכך כתיב ואני אהיה לה חומת אש כי החומה הוא בנינה וקיומה בחוזק מן השם יתברך בעצמו, ודרש זה מן הכתוב שאמר כי תצא אש מעצמו שלם ישלם המבעיר את הבערה. ודקדק בכתוב שאמר תחלה כי תצא אש ומשמע מעצמה ואח"כ אמר המבעיר את הבעירה, תלה זה בפועל, אבל הכתוב ר"ל שאף שהאש יצאת מעצמה כדכתיב כי תצא אש, עם כל זה מתיחס פעל זה אל המבעיר לגמרי, ודבר זה לפי חוזק הפעל של אש שהוא פועל בכח ובתוקף תלה הכתוב כאלו היה הוא הפועל. (כאשר האש יש בו חוזק וכח גדול, לכך יש לתלות בפעלים, כאלו הפעלים היו הפועלים ולפיכך) ולפיכך כתיב שלם ישלם המבעיר כאילו הוא בעצמו פעל זה ולכך ראוי הוא להשלים החסרון אשר בא ממנו ענין זה, כי לפי הכח שפעל (בחוזק מתיחס זה אל הבעלים לכך ראוי) שישלים החסרון אשר בא ממנו לגמרי, תשלומין גמורים, כדכתיב שלם ישלם. והנה יש לדרוש מן הכתוב שמעתתא מה שפתח הכתוב בנזקי ממונא ומסיים בנזקי גופו לומר לך כי אשו משום חציו, ודבר זה הוא כמו שאמרנו שהכתוב בא לומר אף שיצא האש מעצמו מתיחס פעל זה אל האדם שהוא עשה זה לכח האש ונחשב זה כאלו ירה חץ שלו. והנה השמעתא והאגדה יש להם שורש אחד, שמעתא ללמוד ממנו כי פעל של אש לפי גודל כח פעולתו הוא כאלה ירה חץ ולכך ישלם הפעולה כאלו עשה בידי, וכך יש לדרוש ג"כ כי מתיחס פעל זה שהוא החורבן אל השם יתברך לגמרי שהוא היה הפועל והיה מתחייב מן השם יתברך חסרון, ומאחר שבא ממנו חסרון ראוי לו שישלים עד שאין חסרון נמצא מאתו רק תשלומין גמורים.

ובמדרש (ילקו"ש הושע ו') כי הוא טרף וירפאנו, למי שעלתה לו מכה וקרעה הרופא כיון שראה שלא נתרפא מכתו הוא מחזיר אחר רופאים ולא היו מרפאים לו, אמר לו לך אצל הרופא שקרע לך המכה והוא מרפא אותך, כך אמר הנביא כל מה שאתם מפליגים מן הקדוש ברוך הוא הנחמות רחוקים הם, אלא עשו תשובה והקדוש ברוך הוא גואל אתכם, הוא שהכה הוא שמרפא, שנאמר מחצתי ואני ארפא, אני הוא שהכתי שנאמר ממרום שלח אש, ואני המרפא שנאמר אנכי הוא מנחמכם. ע"כ. בארו בזה ג"כ את הדברים אשר אמרנו כי המכה שבאה על ישראל היה מן הש"י, ולפיכך א"א רק שהוא יתברך המרפא, משל לרופא שקרע המכה כשבא המכה ליד רופא אחר לא יוכל לרפאות רופא אחר את

שהי' בו מרגליות (ש"ך).

אינו נאמן - פי' ואין משביעין אותו (ש"ך), מ"מ אם יש עדים שאותו דבר שהוא טוען היה שם, אף על פי שאין דרך להניחה גובין מן המזיק ונותני' לניזק בלא שבועה (ש"ך). ואם תפס - היינו משום שגם זה בכלל הספק דלמא לא מיקרי פשיעה ומהני שבועתו (ש"ך).

ויש חולקין - דתפיסה בעדים לא מהני בספיקא דדינא, אבל בלא עדים פשיטא דנאמן (ש"ך), ויש אומרים שאפילו בלא עדים לא מהני תפיסה בספק (קצה"ח, ופ"ת).

ואם ידע המזיק כו' - שהרי הודה במקצת, ואינו יכול לישבע ומשלם, ובסימן צ' ס"י יש חולקים, אמנם שם ה"א מדובר על איני יודע מה שיש בו ויפטר, ויש לחלק שלא אומרים מתוך שאינו יכול לישבע משלם אלא דווקא כאשר היה צריך לדעת ומה שלא יודע רואים בו רמאות, אבל אין אם שום סיבה שידע, יכול לישבע שלא יודע (ש"ך בשם אגודת אוזב), וע"ל סי' צ' ס"י מ"ש בזה [דעיקר כמחבר] (ש"ך), מכאן ראייה שהמזיק ממון חבירו אפי' שאינו יודע כמה הזיק חייב, ולכן דיין שנתן ירושה ביד יתומים כשזה מגיע לאלמנה צריך לשלם מכיסו, שהרי מסר ביד מי שלא תוכל היא להוציא מידו, שאין החיוב אלא מפני שגם הפסד (ש"ך בשם הרש"ם).

ויש אומרים דנשבע הניזק ונוטל כו' - בדבר דלא היה לו לידע לא אמרין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, וכבר הארכתי בזה לעיל (סי' ע"ב ס"יב ד"ה מחויב שבועה) דעיקר כדברי המחבר (ש"ך).

ל עי' (ש"ע סי' שפח ס"ז): מי שיש עליו עדים שמסר ממון חבירו, כגון שהראה מעצמו או שנאנס ונשא ונתן ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו, והנמסר אומר כך וכך הפסידני, והמוסר כופר במה שטענו, אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו, אלא נשבע בנקיטת חפץ וזוכה במה שתפס, ויש אומרים דבספיקא דדינא לא מהני תפיסה, ואם לא תפס אין מוציאין מן המוסר אלא בראייה ברורה, ואם [לא] ידעו ברור הדברים רק שהוצרך להתפשר עם השר בכך וכך, הנמסר נשבע ונוטל. ויש מי שאומר שאם המוסר אומר איני יודע כמה הפסדת על ידי, ישבע הנמסר ויטול. הגה: וכל זה במוסר ממון, אבל מסר גופו של חבירו לאנסים הנמסר נשבע ונוטל, וכן אם גרם לו תפיסה, דהוי כמזיק בידים וצריך לשלם לו כל הזיקו. האומר לחבירו מסרתני והוא כופר ישבע לו היסת, ויש אומרים דצריך לישבע לו לפני השר שלא מסרו לו, ואין צריך לעשות נקיות זו אלא על פי אחד המעיד שמסרו, אבל אין העכ"ם נאמנים בכך. שנים שמסרו ביחד כל אחד משלם החצי, ואם בזה אחר זה, האחרון פטור דכל זמן שלא נפטר ממסירה הראשונה הנזק בא מגרם הראשון, ואפילו לא מסרו רק ראה אנס או עכ"ם שיגידו לשר. יש אומרים דאדם המוכה מחבירו יכול לילך לקבול לפני עכ"ם אע"פ דגרם למכה הזיק גדול.

מי שיש עליו עדים כו' - אבל אם אין עליו עדים ישבע לו היסת שלא מסרו (סמ"ע, וט"ז), עיין לעיל ס"ק בשם מהרש"ך (ש"ך).

הראה בעצמו - המעמיד עכ"ם על ממון חבירו הוה גרמי ולא מזיק, כל שלא נשא ונתן ביד (ש"ך).

או שנאנס ונש' ונתן ביד כו' - נאנס ונשא ונתן ביד מזיק בידים ולא גרמי הוא, ופשיטא דלא שייך תקנת נגזל דהא אנוס הוא, וא"כ כיון שהוא מכחישו בברי נשבע זה שנאנס ופטור דהא אינו נפסל כיון שנאנס ויכול הוא לישבע, ודברי המחבר צ"ע (ש"ך).

ונשא ונתן כו' - ואם נשא ונתן ביד בלא אנוס פשיטא דעשו תקנת נגזל דהוי גזלן ממש (ש"ך).

והמוסר כופר כו' - דכל מודה מקצת ועל השאר אומר איני יודע ה"ל מחויב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם אף בדבר דלא ה"ל לידע וכמו שנתבאר לעיל (סי' ע"ב ס"יב ד"ה מחויב שבועה), לכך הוכרח לכתו' כאן שהמוסר כופר דאילו אומר איני יודע כמה, הוה ליה מחויב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ושכנגדו נוטל בלא שבועה

מזה היזק לרבים, אין מבריחין את השבויים מחשש הכבדת עול האחרים. ומ"מ פשוט דכל יחיד שיכול לברוח בורח ואין לו לחוש על אחרים, וכן לא אסרו לאצור פירות אף על פי שבלי ספק יש היזק לרבים ע"י יוקר השער וכו', ואפילו בהיזק יחיד ליחיד במעשיו לא מעכב א"כ יבא ההיזק מיד, או שעושה זה דבר שהדבר בעצמו מזיק לחבירו ובזה אין חילוק בין יחיד לרבים (פ"ת בשם החוות יאיר).

כ" עי' רמב"ם (מלכים פ"ה ה"ג): ופורץ לעשות לו דרך ואין ממחין בידו, ודרך המלך אין לה שיעור, אלא כפי מה שהוא צריך, אינו מעקם הדרכים מפני כרמו של זה או מפני שדהו של זה, אלא הולך בשוה ועושה מלחמתו.

כ" עי' (ש"ע סי' תיח ס"ג): הוב"ד לעיל הערה.

עי' (ש"ע סי' צ' ס"ז): הוב"ד לעיל הערה.

עי' (ש"ע סי' שפח ס"א): המזיק ממון חבירו ואינו יודע, מה הזיק נשבע הניזק ונוטל. כיצד: לקח כיס חבירו והשליכו למים או לאש או שמסרו ליד אנס ואבד, בעל הכיס אומר זהובים היה מלא והמזיק אומר איני יודע מה היה בו שמא עפר או תבן היה מלא, הרי הניזק נשבע בנקיטת חפץ ונוטל, והוא שיטעון דברים שהוא אמוד בהם או אמוד להפקידם אצלו ודרכן להניחם בכיס וכיוצא בו, ארנקי בשק אם הוא שבת ויור"ט מקרי דרכו בכך וכל כיוצא בזה, אבל אם אין דרכם להניחם בכלי זה הוא פשע בעצמו (ופטור המזיק).

כיצד: הרי שחטף חמת או סל מלאים ומחופים והשליכם לים או שרפם וטען הניזק שמרגליות היו בתוכם, אינו נאמן ויש אומרים דאפילו היו עדים שהיו שם, פטור הואיל ופשע כמו שנתבאר, ואם תפס אין מוציאין מידו, ויש חולקין, וישבע שמרגליות היה בתוכם ונוטל ממה שיש אצלו וכן כל כיוצא בזה. ואם ידע המזיק שהכיס היה בו זהובים אבל אינו יודע כמה היו, אם הניזק אומר אלף נוטל אלף בלא שבועה, והוא שיהיה אמוד שהרי המזיק מחויב שבועה ואינו יכול לישבע, ויש אומרים דנשבע הניזק ונוטל, וכן עיקר:

ביאור: נשבע הניזק ונוטל כו' - כמו שהנגזל נשבע ונוטל, ועיין בסימן צ' סעיף ט' (סמ"ע), הא אם המזיק יודע מה היזק ומכחישו אין הניזק נשבע ונוטל ועיין מ"ש לקמן סימן תי"ח ס"ג (ש"ך), אם מסר ממון חבירו, אין מוציאין מיד המוסר אלא בראייה ברורה. וכל זה הוא אפילו אם יש עדים שמסרו והפסידו ואינם יודעים כמה, הנמסר אומר כך וכך הפסידני והמוסר כופר במה שטענו, אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו, אלא נשבע בנקיטת חפץ, וזוכה במה שתפס, ואם המוסר אינו כופר אלא אומר איני יודע, הלה נוטל בשבועה. והיכא שהמוסר יודע שהפסיד זהובים ואינו יודע כמה, נוטל בלא שבועה (ש"ך בשם המהרש"ך).

והשליכו למים כו' - לא עשו תקנת נגזל אלא במזיק בידים שהוא כעין נגזל, אבל בפשיעה דאינו מזיק בידים, לא ולא עוד אלא אפי' במזיק בידים, לא עשו תקנת נגזל אלא דומיא דנגזל שהוא במזיד ובכונה אבל המזיק בידים בשוגג לא עשו תקנה גביה, ולא דוקא משליכו בידים למים אלא אפילו זרקו לארץ ומכח זריקתו נתגלגל ונפל למים, או שהי' ביד חבירו ודחפו מיד חבירו וממילא נפל למים וכי האי גוונא, נשבע ונוטל (ש"ך).

או אמוד להפקידם - וצריך לברר טענתו מי הפקידו אצלו (ש"ך).

אבל אם אין דרכן להניחם בכלי זה כו' - אפילו אי ודאי אין דרך בני אדם להניח שם, יש להסתפק אי אזלינן בתר דרך בני אדם ופטור, דלא עלתה על דעת המזיק שיש שם מעות, או נימא דנאמן הניזק בשבועה שהניח שם מעות וחייב המזיק משום דמאי הוה ליה להשליך הכלי במים, ולהלכה המחבר סובר דהמוציא מחבירו עליו הראייה ואם תפס אין מוציאין מידו והרמ"א ס"ל כיון דספיקא דדינא הוא לא מהני ביה תפיסה (סמ"ע).

הוא פשע בעצמו כו' - פי' שהרי העולם לא יאמינו לו שעשה כן (ש"ך).

הרי שחטף חמת כו' - וי"א דבכי האי גוונא פשיטא דאינו נאמן, ולא מבעיא אלא בארגז שמניח' בו כספים וטען

ממון אחר ה"ל גרמא ופטור, ובאדם באדם חייב, אלמא חייבה התורה אדם באדם בנזקי גרמי, ובמוסר גופו אפילו נימא דמוסר לא חמיר יותר ממזיק, הרי נשבע ונוטל מדין תקנת נחבל שהוא אפילו בטוען ברי (קצה"ח).

דהוי כמזיק בידיים כו' - אף שטוען שלא תפסוהו משום שהכהו אלא משום שברח, אפ"ה חייב (סמ"ע).

האומר לחבירו מסרתני - מוסר שהודה במקצת משלם מה שהודה ואינו משלם השאר, ואפילו אומר נ' ידענא ונ' לא ידענא לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, מאחר שלא ה"ל למידע כמה הזיקו (סמ"ע), וי"א דבכל ענין ה"ל מחויב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם אם לא שהתובע מודה שהנתבע אינו יודע כנ"ל (ש"ך). ויש חולקים על הש"ך כנ"ל ס"ק (קצה"ח).

ואין צריך לעשות נקיות זו אלא ע"פ עד א' כו' - וי"א שיש לו לישבע לפני השלטון שלא דבר לשלטון על שכנגדו שום דבר רע המביאו לידי הפסד, ואף שלא היה עד אחד צריך לישבע לפני השלטון, ולא קאמר אלא לאפוקי שאין העכור"ם נאמנים בכך לענין שיעשה נקיות זו בפניהם, אבל אם הנמסר טוען ברי שמסרו צריך לעשות נקיות זו בפני השלטון אף שאין שם עד כלל (ש"ך).

שנים שמסרו ביחד כל א' משלם החצי - אפי' אין לחבירו לשלם א"צ לשלם רק החצי, ועי' לקמן ס' ת"י סל"ז, אמנם למ"ד שהמוסר שאנסוהו בגופו לגלות פטור, השותף שלא אנסוהו חייב כל ההיזק אם יש עדים שמסרו שניהם ביחד (ש"ך), אפילו אם אחד מהם נהיה עני (ט"ז).

דכל זמן שלא נפטר ממסירה הראשונה כו' - ואם יש ספק בדבר אם נפטר ממסירה הראשונה, מספק לא מוציאין כסף והאחרון פטור, ולפ"ז לעולם אין חייב האחרון אלא כשידוע בבירור שכבר נפטר ממסירה הראשונה, אבל אם נפטר ממנו בבירור האחרון חייב דמסירה חדשה היא (ש"ך). עי' לעיל סימן שפ"ג סק", דשנים שהזיקו ואינו יודע על יד מי נגמר ההיזק משלמין בשוה, ועיין מ"ש בסימן שפ"ג ס"ד, וא"כ ה"נ נימא דמשלמין בשוה, ואפשר כיון דהיה כדי היזק במסירה הראשונה בודאי, והספק אינו אלא אם נפטר אח"כ ממסירה הראשונה, כי האי גוונא ה"ל כאומר איני יודע אם פרעתיך (סימן ע"ה סעיף ט') וצ"ע (קצה"ח).

ואפילו לא מסרו רק כו' - ר"ל אם ראה השר מעצמו, או גוים ראוהו דאז מסתמא יגידו להשר מה שראו שעשה ראובן כגון שהכה לשמעון, אף שהלך לוי והגיד לשר על ראובן פטור לוי, דבלא הגדתו ודאי יודע להשר ע"י הגוים (סמ"ע וש"ך), ונראה דצ"ל אפילו לא מסרו הראשון, ופירושו שאפילו שאין שם מוסר אחר (ט"ז).

י"א דאדם המוכה כו' - כל שבא להציל וא"א להצילו אם לא שיגיד לשופט וע"י כך הוא מפסיד ממון. ופשיטא דאם יכולים להציל הנמסר ע"י שיפסיד המוסר ממון דשרי ומצוה הוא, ועוד דממון מוסר דוקא לאבדו ביד אסור אבל להפסיד ע"י גרמי מותר (ש"ך).

כ"א עי' שו"ע (ח"מ ס' ל"ד ס"ג): העובר על גזל של דבריהם, פסול מדבריהם. כיצד, כגון שגזל מציאת חרש שוטה וקטן (או) החמסנים, והם הלוקחים קרקע או מטלטלים שלא ברצון הבעלים, אף על פי שנותנים הדמים. וכן הרועים, אחד רועי בהמה דקה, ואחד רועי בהמה גסה של עצמם, הרי הם פסולים, שחזקתן פושטים ידיהם בגזל ומניחים בהמתן לרעות בשדות ובפרדסים של אחרים.

ביאור: שגזל מציאת חשו"ו - וגזילה זו אינה אלא מדרבנן מפני דרכי שלום כמ"ש לקמן סימן ר"ע סעיף א'. ודוקא מציאה קאמר, דאין דעת אחרת מקנה להן וכמ"ש שם ברמ"א, והמחבר השמיט זה, וסמך אמה שכתב שם, וגם י"ל שסמך אמ"ש אחר זה בסעיף ט"ז, שפסול דמפריחי יונים להביא להן יונים אחרים, דג"כ אין בו אלא גזל דדרכי שלום, וכמו שכתבתי סק"מ? (סמ"ע).

שלא ברצון הבעלים אעפ"י שנותנים הדמים - פירוש, וכל הנותנים דמים אינם עוברים אלאו דלא תחמוד, כי לא תחמוד בלא דמי משמע ואינם גוזלים בכח, אלא משתדלים

לכך לא הוצרך לכתוב ההפוך דין זה פשוט בלאו הכי ואינו תלוי בכאן כלל (ש"ך), וי"א דטעם המחבר דאם אין המוסר כופר אלא שאינו יודע כמה הפסידו, נשבע הנמסר ונוטל (קצה"ח).

אם תפס הנמסר כו' - דאיבעיא דלא איפשיטא היא בגמרא אי עשו תקנה בנמסר להיות נאמן בשבועתו ליטול כמו שתיקנו בנגזל, וי"א דמהני ביה תפיסה, ויש חולקים כיון דהוא ספיקא דדינא (סמ"ע).

בראייה ברורה - ולא באומדנא (ש"ך), לענין כמה הפסיד אצל השר לא סמכינן באומדנות, דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא הזמין עדים כשרים. ואם לא היה אפשר להזמין, מזליה גרים. אבל לענין לברר שהוא המוסר אפילו בהוכחות ואמתלאות נאמנים עליו, לפי שאין פנאי להזמין עדים כשרים על כך. ועוד שהרי המוסר נזהר שאין מוסר אלא בצניעא ועל הרוב אי אפשר לידע שהוא המוסר אלא על ידי הוכחות ואמתלאות, ואם לא היינו סומכין באומדנות, לא היה נידון שום מוסר בדין מסור ולא שבקת חיי לכל בריה. הלכך סומכין על אמתלאות ברורות לדון עליו דין מסור ולאפוקי ממונא מידו כשיתברר בעדים כמה הפסיד מכח מסירתו, וגדולה מזו שאפילו ממתין אותו אף על פי שאין כאן עדות ברורה אלא רגלים לדבר וקלא דלא פסיק אם יש צורך שעה לדונו בכך דנין אותו, כל שכן לענין ממון שסומכין על אמתלאות ואומדנות (ש"ך בשם הב"ח).

רק שהוצרך להתפשר - פירוש, שיש לנמסר עדים ע"ז שהוצרך לפשר עם השר בכך וכך, אף שהמוסר כופר ואומר לא בשביל המסירה לחוד פשרת עם השר ליתן לו כך וכך, הנמסר נאמן בשבועה כיון דיש לו עדים עכ"פ שהוצרך לפשר עם השר בכך וכך וגם ידוע שמסרו (סמ"ע), ואולי הערים או היה אפשר להתפשר בפחות (ש"ך), ויש לחלק בין פשרה של שוחד שצריך לעשות בצניעה, לפשרה אחרת שאין חסרון לפרסם, דאם הוא רוצה לגבות צריך לפשר בפני עדים (ש"ך בשם המהר"ם מינץ).

ויש מי שאומר - היכא שאפשר לומר שהמוסר יודע, יש להסתפק מה המסקנה, אבל היכא שידוע בודאי שהמוסר אינו יודע או שהנמסר בעצמו מודה שאין המוסר יודע דבכי האי גוונא לא שייכא שבועה על המוסר כלל, ומאחר וזה ספק לא מוציאים ממון מספק (ש"ך). ואם תפס מטלטלים שלא בעדים אין לו עליו כי אם חרם סתם כל מי שנטל ממנו שלא כדיון, וזה אפי' למ"ד דבספיקא דדינא לא מהני תפיסה, דאע"ג דהכא מטעם נאמנות אתינן עלה דמספקינן אם יהא נאמן בשבועה ליטול, והלכך כיון דתפס שלא בעדים ודאי נאמן מכח מגו. והא דאינו נשבע וכמ"ש לעיל (סי' ע"ב סעיף י"ז ד"ה נאמן לאמר) דאפי' בטוען שכנגדו שמא צריך לישבע כדי ליטול, צ"ל דמיירי שהנמסר רוצה להחזיק במטלטלים ואינו חפץ שיפדם המוסר ושיגבה מהם חובו ובכי האי גוונא כתבתי שם ד"ה מעות, דא"צ לישבע (ש"ך). ויש חולקים, ועי' קצה"ח לעיל סימן פ"ז סל"ט דבממון דרבנן נמי נשבעין שבועת התורה ואמרינן ביה נמי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם, וטעמא דנשבע הנמסר היינו משום תקנת נגזל, וכן משמע מסתימת דברי השו"ע שכתב והמוסר כופר, ומשמע דבטוען שמא ודאי נשבע הנמסר ונוטל (קצה"ח).

וכל זה במוסר ממון אבל מסר גופו של חבירו כו' - מקור דין זה מיירי כשמוסר גופו של חבירו בידיים דהיינו שנוטל גופו בידו ומוליכו בחזקה לתפיסה לעכור"ם ומחמת זה נפסד לו ממון, וכל הזיק דממונו ה"ל כאלו הזיקו בעצמו. ובזה יש חילוק בין נזקי ממונו לנזקי גופו, שכשמזיק לגופו יש לו ליתן לרופא כו' וכן כאן צריך לשלם על הוצאות להוציאו מהכלא. אבל אם לא עשה מעשה בידי אלא רק ע"י דבורו, לא מיחייב אלא משום דינא דגרמי והוא בכלל מה דבעי' לש"ס אי עשו תקנת נגזל במסור למאן דדאין דינא דגרמי (ש"ך), ויש חולקים, ויש לחלק בין גרמי דממון לגרמי דאדם, ומשום דאשכחן אדם באדם דמשלם שבת וריפוי אף על גב דשבת וריפוי אינו אלא גרמא, דהא מהאי טעמא דוחף מטבע לים וצריך הוצאות לפועל כיון דע"י ממון זה נפסד

כרחו קיבלם, אפ"ה הוה זביניה זביני (סמ"ע).

מי שאנסוהו כו' אפילו תלוהו עד שמכרו וכו' - נקט אונס גדול, וכו' ש אונס הקטן ממנו, דאינו יכול לבטל המקח ולומר אונס הייתי (סמ"ע), ואפילו לא ראינו וידענו מאונסא דהמוכר כלל, וגם נראה דעת המוכר שאינו מוכרו ברצון, אמרינן כיון דמכרו וקיבל דמים גמר והקנהו ומכרו מכר (סמ"ע). אפילו אם ידוע הדבר שאותה מודעה שמסר בפני העדים דברי שקר הם היא מודעה לבטל המתנה וכן בגט, אבל במכר צריך מודעה על אונס אמיתי (ש"ך בשם המהריב"ל), אם אנסו להוסיף על הכתובה הוה כאנסו למכור, ולא מתנה. ובענין אונס אפילו מחמת יראה הוה אונס הואיל ומפחידו מי שסיפק בידו לעשותו. ואפילו אם כתב מודעה על מה שהולך לעשות, ואח"כ עשה בפני עדים אחרים, המעשה קיים, ואין מקום למודעה שלפני כן, שיש עדים שמעידים שהיה כשורה, ויתכן שהשתנה הענין. אבל לצאת מידי כל השיטות, יכול לומר הריני פוסל כל עדים שיאמרו שמסרתי מודעה על מכר זה שהרי שם לגבי נפשיה כעדים פסולין, ועוד לא חשיב אונס היכא דאין מריעין לו אלא שנמנעים מלהטיב לו ומכל מקום אם כבר הטיב אדם לחברו ורוצה לסלק ממנו ההטבה שהטיב עמו כגון זה הוה אונסא (ש"ך בשם המהריב"ל), ראובן תלוהו וזבין קרקע ומסר מודעה והכירו באונסו ואח"כ עבר האונס בודאי והלוקח דר בקרקע ג' שנים אחר שעבר האונס אם נאמר שהלוקח נאמן אח"כ לומר מינך זבינתא והרי החזקתי בה שני חזקה אחר האונס האם דינו כמו אומנים וכו' אשר יש להם חזקה או כמו גזלן שאין לו חזקה. ועוד תלויה וזבין ומסר מודעה, חשיב ה"קונה" כגזלן, ואם הרס בנין ובנה בנין אחר, כל מה שעשה הוה כיוורד שלא ברשות, ויד על התחתונה (עי' סי' שעה) (ש"ך בשם התורת אמת), כל התלויה וזבין, דינא כיוורד במחאת הבעלים, שתמיד יש לו זכות להגיד לו טול עציך שונה ממש"כ בס"י שעה ס"ב (ש"ך בשם התורת אמת), ראובן ושמעון עשו עסק יחד, ושמעון הפקיד אצל ראובן לשם כך משכון, והמשכון כעת ביד לוי, ושמעון בקשו חזרה, ולוי לא הסכים ללא ששמעון יכתוב לראובן שטר מחילה על כל תביעה שיש לו עליו, ושמעון מסר מודעה על כך בפני ב' עדים, ואז כתב השטר מחילה, דינו כמכר, ולא כמתנה, שהרי הוא רק מחל לו עבור המשכון, והוה כמכר, וי"א דהוה כתלויה ונתן, שכן הוא לא נתן המשכון תמורת השטר אלא שהיה חייב מן התורה להחזיר לו המשכון, ואין לו זכות לומר שהוא אונס בזה (ש"ך בשם הרשד"ם), אין אונס חשיב כאונס אלא בדבר הנעשה שלא כדין (ש"ך בשם מהרש"ך), המתחייב לאונס לשלם לו אלפיים ש"ח שלא ימסור אותו לרשויות, אינו חייב לשלם והוה כתלויה ונתן, שאונסו ניכר, ומאחר והוא פטור גם הערב פטור (ש"ך בשם המהרש"ך), שתי שותפים שאנסו שותף השלישי לפשר על השותפות שלא על פי דין, מאחר וקיבל משהו, לא הוה כמתנה ולא מכר (וכמ"ש הרמ"א לקמן ס"ד), שכל מטלטלין שמוכרים שלא כשוים הוה כמתנה וכמכר, אמנם היינו דווקא אם כשבא בשעת ההודאה ומסר מודעה על מה שהיתה כוונתו לעשות שהוא בטל או שאמר בסתם כל מה שאתפשר עם בעל דיני שלא ע"פ בית דינו של פלוני או ע"י פלוני יהא בטל אבל כגון שטר מודעה זו שאמר סתם שהוא מוכר להודות לדבריהם ולכרות ברית עמהם והכל הוא באונס ואח"כ נתחדש שהסכימה דעת שתי הכתות ובררו דיין ביניהם לפשר ולגזור כל מה שיראה בעיניו כי בשעת מסירת המודעה לא היה יודע זה ועדין לא הסכימה דעת' בברירת הנברר לא מהניא מודעה לבטל מה שנתחדש אח"כ דשמא אז היה סבור שאין שום דרך אלא להודות ע"כ לדבריהם ככתוב בשטר המודעה ואחר שהם נתרצו בבריר' שמא נתרצה בלב שלם ועכשו חוזר בו ואף על פי שהסברא הישרה מקיימה (ש"ך בשם המהרי"ט). אם אנסו באונס הגוף או באונס ממון כדי למכור, ובהאי הנאה שנפטר מהאונס במכירה זו אמרינן אגב אונסא וזוזי גמר ומקנה, דאומדנא דמוכח הוא דגמר ומקני שוב א"צ לאמירתו, דהא אנו סהדי דגמר ומקני, דכל היכא דאיכא

מהבעלים עד דיהבי להו בלא דמים (סמ"ע).

אחד רועי בהמה דקה כו' - עי' סי' תט ס"ג, חילוק במגדלי בהמה בבית, דבהמה דקה אסור מפני שדרכה לקפוץ ולצאת מהבית אל השדות ואינו יכול לשומרה, משא"כ בהמה גסה, ועיין שם בסמ"ע. וקמל"ן הכא דכשרועין הבהמה בשדות, אין חילוק בין בהמה גסה לדקה. והא דלא כתב דמגדל בהמה דקה אפילו בביתו הוא פסול, משום דפסול זה אינו אלא להמגדל בארץ ישראל או בבבל שהיה לרוב ישראלים שדות, משא"כ בזמנינו, והוי כדבר שאינו נוהג. ועיין לקמן סימן תכ"ה ? דרועי בהמה דקה אין מורידין ואין מעלין, ולא נקט שם בהמה גסה, נראה דשם מיירי ברועה בהמות של אחרים, וכאן נקט בהמות של עצמו, ומשום דנחשד שבשביל הנאתו יניחם לרעות בשדות של ישראל, ולפ"ז היה נראה לומר דמ"ש של עצמו, לא קאי אלא אבהמה גסה, ולענין לפסול אותו מעדות ושבועה, אפילו בבהמה דקה הצריכו להיות דוקא של עצמו (סמ"ע).

עי' שו"ע (ח"מ סי' רה ס"ח): במה דברים אמורים, באונס שהרי הוא חמסן מפני שכופה את המוכר למכור שלא ברצונו, אבל הגוזל והוחזק בגזלן ואחר כך לקח שדה שגזל, אין המוכר צריך למסור מודעה כמו שיתבאר:

ביאור: שהרי הוא חמסן כו' - לשון "שהרי", אינו לנתינת טעם, אלא ה"ל כאילו כתב "באונס שהוא חמסן", וכל חמסן נותן דמים, אלא "מפני שכופה את המוכר למכור שלא מרצונו" (סמ"ע).

אבל בגוזל והוחזק בגזלן כו' - עי' לעיל סי' קנ"א ס"ג, שכ"כ המחבר, אמנם שם הרמ"א משיג ד"א דאם לא מסר מודעה מכירתו מכירה כו'. ויש לחלק, דכאן מיירי שהשדה שהוא ידוע שבאה לידו בתורת גזילה וקנאה אח"כ ממנו, דבזה הרמ"א מודה כיון שהוחזק גזלן עליה בהיותה כבר בידו, אף שאח"כ נתן לו דמי שויה, לא אמרינן דגמר להקנותו, משא"כ לעיל בסוף סימן קנ"א דשם מיירי שנתן לו דמי השדה קודם שבאה לידו בתורת גזילה, ואף שגם שם כתב שהוחזק עליה גזלן, היינו שכבר יצאה מידו פעם אחת בתורת גזילה, ומ"מ כיון שלא חזרה ובאה לידו בתורת גזילה אמרינן דגמר והקנהו לו (סמ"ע), וי"א דאין חילוק בין סי' זו לסי' קנ"א והמחבר והרמ"א שניהם סמכו על דבריהם שם (ט"ז). וי"א דאפילו הוא כבר תחת יד הגזלן ואניס ליה באונסא דאחרינא למכור לו, דקנה כשלא מסר מודעה, אבל היכא דאנסיה באונסיה דממונא אחרינא, ואפילו גזלה נמי האי מידי ובתר הכי זבניה ניהליה, דגמר ומקני, לכ"ע בגזל האי מידי וזבין ליה דלא בעי מסירת מודעה, ואפ"ה באנסו גם באונס אחרינא מודה דקנה כשלא מסר מודעה (נתה"מ).

ומ"ש כמו שיתבאר - לקמן מסימן שני"ט והלאה, אבל לכאורה יותר נראה דט"ס בדברי המחבר וצ"ל כמו שנתבאר, דהא עיקרא דדינא זה כתבו לעיל בסימן קמ"ט סעיף י"ג, וקנ"א סעיף ג' (סמ"ע).

ב עי' שו"ע (ח"מ סי' רה ס"א): מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח, אפילו תלוהו עד שמכרו ממכרו ממכר בין במטלטלים בין בקרקע, שמפני אונסו גמר והקנה, אע"פ שלא לקח הדמים בפני העדים. הגה: ויש חולקין, וסבירא להו דבעינן שראו העדים נתינת המעות אבל הודאתו לחוד לא מהני, ויש אומרים דבעינן דוקא שנתן לו המעות, אבל אם נתן לו שטר עליו אינו קונה, ויש חולקין. לפיכך: אם מסר מודעה קודם שימכור ואמר לשני עדים דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שדה פלוני לפלוני מפני אונס, הרי המכר בטל ואפילו החזיק כמה שנים מוציאים אותה מידו ומחזיר הדמים, וצריכים העדים לידע שהוא מוכר מפני האונס ושהוא אונס ודאי לא שיסמכו על פיו, וכל מודעה שאין כתוב בה אנו העדים ידענו שפלוני זה אונס היה אינו מודעה:

ביאור: ולקח דמי המקח - פירוש, אפילו לא אמר בהדיא מתוך האונס שנתרצה למכור לו מרצון נפשו, מ"מ אמרינן כיון דלקח דמי המקח דאגב אונסיה וזוזי שקיבל גמר והקנה לו, כל שלא מסר מודעה תחילה, ואפילו לא מנה המעות אלא לקחם והשליכם לכיסו, דיש גילוי דעת דבעל

נשבע על המכר השבועה מבטל למודעה (רע"א), דכל הנשבע לתועלת חברו על דעתו הוא נשבע ואין לנו אלא מה שהוא משמעו' דבריו דברים שבלב אינם דברים (רע"א בשם המהר"ט).

לשני עדים דעו – אין צריך לצוות להם שיכתבו שטר מחאה זו לעדות, דכיון שמיחה בפניהם כמאן דאמר כתבו דמי וכאילו עשאן שלוחין, ולא צריך שיכתבו בלשון שליחות, כמו במחאה תוך ג' שנים, דבמודעה הקילו כדי להציל הנאנס, א"כ כיון דהקילו להציל הנאנס אם כן תו לא בעי לשון שליחות. ובזה ניחא הא דמהני כתב המודעה אפילו אחר הזבינא, ובזה אינו נאמן הוא עצמו, ודוקא קודם המכר הוא דשייך לשון שליחות דה"ל כאילו הוא כותב שאינו רוצה למכור, אבל אחר המכר לא (קצה"ח).

מפני האונס - ואפילו אם המאנס הוא בן אדם שמקשיב לבית דין ויש ב"ד מזומן בעיר הוי מודעה הן במתנה והן במכר (רע"א).

הרי המכר בטל – גם הקונה מצי לבטל המכר לאחר שנודע לו שהמוכר מסר מודעה, משום דהוי מקח טעות, דאילו ידע דחבירו מצי אחר זמן לחזור בו גם הוא לא גמר ויהיב דמי, וה"ה בפשרה כה"ג, דק"ל פשרה דינה כמכר כו', ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ק"צ סעיף ז' סק"ה (פ"ת).

ואפי' החזיק כמה שנים כו' - ואם בנה בו הלוקח והשביח, יש לו דין גזלן (ש"ך, נתה"מ).

ומחזיר הדמים - ואף דבסעיף י' פסק דאם מסר מודעה א"צ להחזיר הדמים כשהודה, והמחבר פתח בשלא לקח הדמים בפני עדים, ומשמע דאף במודה מחזיר הדמים, דבסעיף י' מיירי שמסר מודעה גם על ההודאה, להכי דקדק שם וכתב שמסר מודעה על כך והיינו על ההודאה, וכאן מיירי שלא מסר מודעה רק על המכר ולא אהודאה. ואם מסר מודעה על ההודאה, אף שלא ידעינן שאנסו על ההודאה רק שידעינן שאנסו על המכר סגי, וא"צ להחזיר שוב הדמים. ולדעת הפוסקים שהביא הרב בהג"ה לעיל דהודאה לא מהני, אפילו מסירת מודעה א"צ (נתה"מ).

וצריכין העדים לידע שהוא מוכר כו' ושהוא אנוס כו' - הלשון משמע דבעינן שיהא ידוע שגם המכירה לא היתה כי אם מחמת אונס שלא גמר והקנה לו, אבל לא בעינן כולי האי, אלא סגי כשידוע שבא עליו באונס למכרו לו, ושאותו אונס לא סר מהמוכר בשעת המכירה. ואפשר שדעת המחבר ג"כ כן (סמ"ע), מי שחייב לחבירו והמלוה מוכר לו שדה וקודם המכירה מוסר מודעה ואומר אני מוכר השדה מפני שזה רוצה להבריח נכסיו ולא ישלם לי ואוכל למשכן ממנו השדה הוי מסירת מודעה והמכר בטל מיהו י"ל דהתם לא מהני רק לענין שלא הפסיד חובו ומ"מ המכר קיים (ש"ך), אף שהעדים כתבו והכרנו באונסא, ועל"פ האונס שהגידו לפנינו ראינו שאין זה נקרא אונס, העדים נאמנין, ולא מיקרי חוזרין ומגידין דעבידי עדים דטעו בכה"ג למחשביה אונס (ש"ך בשם תשובת ר"מ אלשיך), וי"א שהמקח בטל (רע"א), בעינן שידעו העדים שהיה אונס בשעת מכירה ובלא"ה חיישינן לשמא נתרצה אח"כ, מ"מ כשמסר מודעה שוב לא חיישינן לזה, ונראה שגם כונת הסמ"ע הוא כך במ"ש שאותו אונס לא סר מהמוכר, כונתו שלא נעשה תש כוחו בתוך הזמן (נתה"מ).

אומדנא דמוכח הויין דברים שבלב ג"כ דברים, משא"כ בחמסן שלא אנסו בשום אונס רק שחטף החפץ ונתן דמיו, שלא נפטר משום אונס במכירה זו, ולא שייך לומר אגב אונסיה גמר ומקני דהא לא נפטר משום אונס וליכא אומדנא שנתרצה, צריך שיאמר רוצה אני בפירוש (נתה"מ).

בין בקרקע שמפני אונסו כו' - תלוהו וזבין ולקח דמי המקח ועדיין לא נתן לו שטר, והוא במקום שכותבין את השטר, הדעת נוטה שקנה וצ"ע (פ"ת).

אף על פי שלא לקח הדמים כו' - פירוש, אלא יש עדים שהודה בפניהן שקיבל המעות, ועכשיו טוען שמעולם לא נתן המעות אלא שהוצרך להודות לו מפני האונס, אין שומעין לו, דא"כ ה"ל למסור מודעה. והחולקין ס"ל, כיון דידעינן באונסיה על המכירה מסתמא אנסוהו גם על ההודאה (סמ"ע), וי"א דכל הודאה שהוא נוגע לקיום המכירה לא הוי הודאתו הודאה, דהא אנסו על המכר, ואף שלא ביקש ממנו ההודאה רק שאר קנינים והוא הודה מעצמו, מ"מ כיון דגם זה לקיום המקח אמרינן שעשאו בשביל האונס, ולפ"ז נראה דבמקום דלא קנה המקח בלא כסף, כגון במכר בשטר דבעינן כסף דוקא, וקבלת המעות שייך להקנין, אף המחבר מודה דהודאתו לא מהני, כיון דההודאה שייך לקיום המקח והוא אנסו על קיום המקח, אבל אם אנסוהו על המקח, והמעות הם רק הלואה, אז הודאתו כן הודאה למחבר, והרמ"א חולק. ונסתפקתי באם תלוהו ואמר לו לך חזק וקני והחזיק שלא בפניו, אם נאמר כיון דבשעת אמירת לך חזק לא נתן לו מעות וגם לא נתחייב לו מעות ואח"כ כשהחזיק לא החזיק בפניו לא שייך לומר גמר ומקנה, או דבכה"ג שייך ג"כ לומר גמר ומקנה, וכעת צ"ע (נתה"מ).

שם - תלויה ומכר והעדים לא ראו שנתן כל הכסף, והוא הודה על כך, נאמן אח"כ לומר שלא קיבל כל הכסף. ועוד מי שמוחזק במקח ומגזם לכבוש אותו א"צ מודעה אפילו בזביני (ש"ך בשם הרמ"ע), וי"א שצריך מודעה, אבל מותר לעידי מודעה להתחבות (ש"ך בשם הרמ"א).

אבל הודאתו לחוד לא מהני – בענין כתב לו שטר עם אחריות, עי' לעיל בסימן קנ"א סעיף ג', בהוחזק בגזלן, ד"א אם כתב לו אחריות נכסים דקנה, ושם מיירי אפילו בהודאה. אמנם נראה דתליא במחלוקת של הסמ"ע והט"ז לקמן סק"ל דלדעת הסמ"ע שם דדוקא כשידוע שהיתה כתיבת אחריות ג"כ באונס לא מהני, אבל מן הסתם מהני אחריות, ה"נ הדין כן, אבל להט"ז שם שכתב דמן הסתם תלינן שהאונס היה ג"כ על אחריות אם לא שידוע שכתבת אחריות היתה שלא באונס, א"כ גם הכא לא מהני כתיבת אחריות בסתם (נתה"מ).

אבל אם נתן לו שטר כו' - פירוש, זקף דמי המקח בהלואה עליו ונתן למוכר שטר חוב עליו ורוצה ליתן לו דמי המקח שבשטר, אפ"ה אמרינן דבשעת מכירה לא גמר להקנותו לו כל שלא קיבל אז מעות מזומנים (סמ"ע), וי"א שטר מקח [כל זמן שאינו מעכב ואומר בא ותקח - רע"א] לחוד ולא נתן לו מעות כלל לא גמר ומקני וע"ז מסיק דיש חולקין (ש"ך), אם הוא אינו מעכב ואומר תא שקול (רע"א). אם מסר מודעה - מודעה הוא לשון ידיעה, שמודיע לעדים הענין איך היה. וי"מ מודעה לשון יסורים, ור"ל מוסר יסוריו לעדים ושמתן מוכרח למכור (סמ"ע), ואם אח"כ